

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA SINIF DİSİPLİNİNİN
SAĞLANMASI

Bahri AYDIN

101712

101712

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı

Doktora Derecesi için Gerekli Çalışmaları

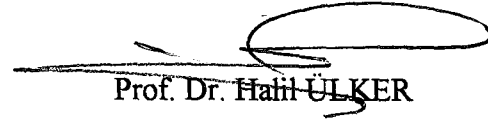
Yerine Getirerek Onaya Sunulan Tez

BOLU

Mart, 2001

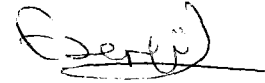
T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MÜHÜRÜ

Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün Onayı

Prof. Dr. Halil ÜLKER

Enstitü Müdürü

Bu tezin, doktora derecesinde bir tez olarak gerekli çalışmaları yerine getirdiğini onaylarım.

Doç. Dr. Esergül BALCI BUCAK

Bölüm Başkanı

Okuduğumuz bu tezin, doktora derecesinde bir tez olarak onaylanması, düşüncemize göre, amaç ve kalite olarak tamamen uygundur.

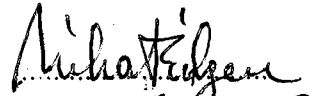
Doç. Dr. Mehmet DURDU KARSLI

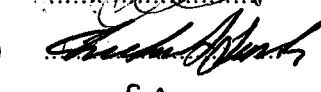
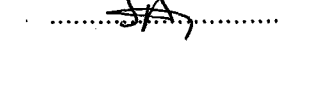
Tez Danışmanı

Jüri Üyeleri

1. Prof. Dr. H. Nihat BİLGİN	(Başkan)
2. Prof. Dr. Ali GÜLER	(Üye)
3. Prof. Dr. Canan ÇETİNKANAT	(Üye)
4. Doç. Dr. Mehmet DURDU KARSLI	(Danışman)
5. Yard. Doç. Dr. Sadegül AKBABA ALTUN	(Üye)

İmza

ÖZET

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA SINIF DİSİPLİNİNİN SAĞLANMASI

AYDIN, Bahri

Doktora Tezi

Eğitim Yönetimi ve Denetimi

Danışman: Doç. Dr. Mehmet DURDU KARSLI

Mart 2001, xii + 182 sayfa

Araştırma, ilköğretim okulu 8. sınıfında disiplin sorunlarını, disiplin sorunlarının nedenlerini, uygulanan çözüm yöntemlerini ve sorunların çözümünde neler yapılabileceğini saptamayı amaçlamaktadır.

Araştırmada, 12 öğretmen, 13 sınıftan öğrenci grubu ve 5 yönetici ile görüşmeler yapılmıştır. Öğrenci ve öğretmenlerle görüşürken aşırı ve aykırı durum örneklemesi yönteminden yararlanılmıştır. Ayrıca, araştırmanın iç geçerliğini artırmak amacıyla, farklı öğretmen ve öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. İki öğretmen bir buçuk ay süre ile gözlenmiştir. Gözlenen iki öğretmen için aşırı ve aykırı durum örneklemesi yöntemi seçilmiştir. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu, gözlemde de, gözlem formu kullanılmıştır.

Araştırma niteliksel olarak yapılmıştır. Araştırmada yalnızca araştırmacı veri toplamıştır. Araştırmada toplanan veriler içerik analizi yaklaşımı ile analiz edilmiştir.

Araştırmada ilköğretim 8. sınıfında disiplin sorunlarının yaşandığı, bu sorunlara öğrenci, öğretmen, yöneticiler, aile ve çevrenin çeşitli yönleriyle kaynaklık ettiğı ve sorunların çözümünde belirtilen tüm öğelere görevler düştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Sınıf Disiplini

Öğrenci Davranışları

Disiplin Sorunları

Davranış Sorunları

İstenmeyen Davranış

ABSTRACT

SECURING CLASSROOM DISCIPLINE IN PRIMARY SCHOOLS

AYDIN, Bahri

Ph. D. Dissertation

Educational Administration and Supervision

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mehmet DURDU KARSLI

March 2001, xii+182 pages

The research aims to locate discipline problems in 8th grade classroom of primary schools, causes of discipline problems, implemented solution methods, and what can be done in solving problems.

For this research, 12 teachers, student groups from 13 classroom, and 5 school administrators were interviewed. While interviewing with students and teachers, “extreme or deviant case sampling” was used. Furthermore, in order to increase the internal validity of the research, interviews were conducted with different teachers and students. Two teachers were observed for one and a half month. “Excessive and incongruous case method” was chosen for these two observed teachers. “semi-structured interview form” was used for interviews, and observation form was used during the observation.

The research is qualitative research that only the researcher gathered data. which was analyzed by content analysis approach.

This research argued that discipline problems were experienced in 8th grade classrooms of primary schools. Student, teacher, administrator, family and the environment are sources of these problems in various ways. It concluded that for the solution of problems, all of the factors mentioned carry responsibility.

Key Words:

Classroom discipline

Student Behaviors

Discipline Problems

Behavior Problems

Misbehavior

TEŞEKKÜR

Araştırmanın her aşamasında gösterdiği rehberlik, bilimsel katkı ve daha da ötesi içten ve dostça yaklaşımlarından dolayı danışmanım Doç. Dr. Mehmet DURDU KARSLI hocama en içten sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans ve doktora öğrenimim süresince, yetişmemizde önemli katkıları olan değerli hocalarım Prof. Dr. H. Nihat BİLGİN'e, Prof. Dr. Ali GÜLER'e, Doç. Dr. Canan ÇETİNKANAT'a çok teşekkür ediyorum.

Çalışmalarına destek olan Bölüm Başkanımız Doç. Dr. Esergül BALCI BUCAK'a, bilimsel katkılarından ve hoşgörülü yaklaşımlarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Sadegül AKBABA ALTUN'a, İngilizce metinlerin çevirilerinde yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Muhittin ATAMAN, Yrd. Doç. Dr. Soner DURMUŞ ve Yrd. Doç. Dr. Şaduman KAPUSUZÖĞLU'na, edebi açıdan katkıda bulunan Birhan Bilge'ye çok teşekkür ederim.

Araştırmanın uygulaması aşamasında, yardımlarını esirgemeyen Bolu ilköğretim okulları yönetici, öğretmen ve öğrencilerine çok teşekkür ederim.

Çalışma süresince manevi desteklerinden dolayı değerli eşime, çalışmalarım süresince ilgimi kısmen de olsa gösteremediğim oğlum ve minicik kızıma sevgilerimi sunuyorum.

Mart 2001/ BOLU

Bahri AYDIN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xii
I. BÖLÜM	1
Giriş.....	1
Problem Durumu	1
Sınıf Yönetimi	2
Sınıf Yönetimi Niçin Önemlidir?.....	5
Sınıf Yönetiminin Kapsamı	5
Disiplin Kavramı	6
Sınıf Yönetimi ve Disiplin İlişkisi	9
Sınıf Yönetimi, Disiplin, Öğretim ve Öğrenme İlişkisi	10
Disiplin ve İstenmeyen Davranışlar	12
Problem Cümlesi	17
Araştırmanın Amacı	17
Araştırmanın Önemi	18
Sayıtlılar	19
Araştırmanın Sınırlıkları	20
Tanımlar	20
II. BÖLÜM: KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	
Kuramsal Temeller.....	21
İlgili Araştırmalar	37
Konu İle İlgili Diğer Çalışmalar	
1. Disiplin Sorunlarının Neler Olduğuna İlişkin Çalışmalar	50
2. Disiplin Sorunlarının Nedenleri Konusundaki Çalışmalar	53
3. Disiplin Sorunlarına Gösterilen Tepkiler Konusundaki Çalışmalar...62	
4. Disiplin Sorunlarının Çözümünde Neler Yapılabileceğine İlişkin Çalışmalar	65

III: BÖLÜM: YÖNTEM.....	82
Araştırma Yöntemi	82
Alan	82
Örnekleme	83
Araştırmacının Rolü	84
Veri Toplama	84
Verilerin Analizi.....	89
Geçerlik ve Güvenirlik	91

IV. BÖLÜM: VERİLERİN SUNUMU.....	95
----------------------------------	----

1. Sınıf Disiplinini Bozan Davranışlar Konusunda

1.1. Öğrenci Görüşleri	95
1.1.1. En Çok Disiplini Bozan Öğrenci Davranışları.....	95
1.2. Öğretmen Görüşleri.....	96
1.2.1. Öğretmenlerin Karşılaştıkları Disiplin Sorunları.....	96
1.3. Yönetici Görüşleri.....	97
1.3.1 Yöneticilerin Karşılaştıkları Sınıf Disiplin Sorunları.....	97

2. Disiplin Sorunlarının Nedenleri Konusunda

2.1. Öğrenci Görüşleri	98
2.1.1 Öğrencilerin Disiplini Bozan Davranış Gösterme Nedenleri.....	98
2.1.2. Disiplin Sağlamada Güçlük Çeken Öğretmenin Özellikleri.....	100
2.1.3. Disiplin Sağlamada Güçlük Çeken Öğretmenin Alan Bilgisi ve Bilgisini Aktarma Yöntemi	103
2.2. Öğretmen Görüşleri	103
2.2.1. Öğrencilerin Disiplini Bozan Davranış Göstermesinin Nedenleri.....	103
2.2.2. Disiplin Sağlamada Güçlük Çeken Öğretmenlerin Özellikleri.....	106
2.2.3. Disiplin Sağlayan Öğretmenin Alana Hakimiyeti ve Bilgileri	

Aktarma Yöntemi Arasındaki İlişki.....	108
2.2.4. Disiplin Sorunlarının Oluşmasında Okul Yönetiminin Etkisi.....	109
2.2.5. Disiplin Sorunu Gösteren Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo- Ekonomik Yapıları.....	110
2.2.6. Disiplin Sorunlarının Meydana Gelmesinde Tv. ve Çevrenin Etkisi.....	111
2.2.7. 8. Sınıflarla Alt Sınıflardaki Öğrencilerin Disiplin Sorunlarının Ortaya Çıkması Bakımından Farkları	112
2.2.8. Öğrencilerin, Akademik ve Sosyal Başarıları ile Disiplini Bozan Davranışı Arasındaki İlişki	113
2.2.9. Öğrencilerin Cinsiyetleri ile Disiplini Bozma Davranışı Arasındaki İlişki.....	115
2.3.Yönetici Görüşleri	116
2.3.1. Disiplin Sorunlarının Kaynakları	116
3. Sorunların Nasıl Çözöldüğüne İlişkin	
3.1. Öğrenci Görüşleri	117
3.1.1. Disiplin Sağlamada Başarılı Öğretmenlerin Disiplin Sorunlarına Karşı Gösterdikleri Tepki	117
3.1.2. Disiplin Sağlamada Güçlük Çeken Öğretmenlerin Disiplin Sorunlarına Tepkileri.....	119
3.2. Öğretmen Görüşleri	120
3.2.1. Disiplin Sorunlarının Çözümünde Ön Plana Çıkan Özellikler....	120
3.2.2. Öğretmenlerin Çaresiz Kaldıkları Disiplin Sorunları	123
3.3. Yönetici Görüşleri	125
3.3.1. Yöneticilerin, Disiplin Sorunlarını Çözüm Yöntemleri.....	125
4. Disiplin Sorunlarının Çözümünde Neler Yapılabileceğine İlişkin	
4.1. Öğrenci Görüşleri	126
4.1.1. Disiplin Sağlamada Başarılı Öğretmenin Özellikleri.....	126
4.1.2. Disiplinin Sağlanması İçin: Öğretmen, Öğrenci, Aile	

ve Okul Yönetiminden Beklenenler.....	128
4.2. Öğretmen Görüşleri.....	131
4.2.1. Disiplin Sorunlarının Çözümünde Neler Yapılabilir.....	131
4.3. Yönetici Görüşleri	132
4.3.1. Sorunların Çözümünde Etkili Olan Faktörler.....	132
5. Gözlem Sonuçları:	
5.1. Araştırmacının, Disiplin Sağlamada Başarılı Öğretmene Yönelik Gözlem Sonuçları.....	133
5.2. Araştırmacının, Disiplin Sağlamada Güçlük Çeken Öğretmene Yönelik Gözlem Sonuçları	138
V. BÖLÜM: ÖZET, BULGULAR VE TARTIŞMA, SONUÇLAR,	
ÖNERİLER.....	145
Özet.....	145
Bulgular ve Tartışma.....	146
Sonuçlar.....	158
Öneriler	162
KAYNAKÇA	164
EKLER	174
EK.1. Öğretmen Görüşme Formu	175
EK.2. Öğrenci Görüşme Formu	176
EK.3. Yönetici Görüşme Formu.....	177
EK.4. Öğretmen Gözlem Formu	178
EK.5. Araştırma İzin Yazısı	180
EK.6. Özgeçmiş	182

TABLÖLAR LİSTESİ

- Tablo 1. Sınıf Disiplininin Temel ve Uygulama Modelleri
- Tablo.2. Dersin Başarılı İşlenmesi İçin Öğretmen Eylemleri
- Tablo.3. Etkili Disiplin Sağlayan Öğretmenler Üzerinde Öğrenci Ölçütleri
- Tablo.4. İstenmeyen Davranışlar ve Oranları
- Tablo.5. Yıkıcı Davranışların Nedenleri
- Tablo.6. Yıkıcı Davranışlara Karşı Öğretmenlerin Göstermesi Gereken Tepkiler
- Tablo.7. Alt Problemlere Göre Görüşme Sorularının Dizilişi
- Tablo.8. Özelliklerine Göre Öğretmenler, Sayıları ve Bulundukları Okullar
- Tablo.9. Özelliklerine Göre Öğrenciler, Sayıları ve Bulundukları Okullar
- Tablo.10. Disiplin Sağlamada Başarılı ve Güçlük Çeken Öğretmenin Özellikleri

I. BÖLÜM

GİRİŞ

İnsan davranışının oluşum süreci anne karnında başlamaktadır. Aile eğitilmişlik düzeyine göre bu davranışlara yenilerini ekler; bir eğitim kurumu olarak okul, bireye "istendik davranışlar" kazandırmaya çalışır. İstendik davranışlar ise eğitim sistemlerinin genel hedeflerinde belirlenmiştir. Belirlenen hedeflere ulaşılmasını sağlamak Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevleri içerisindedir. Bakanlık bu görevi eğitim yönetimi hiyerarşisi içerisinde gerçekleştirmeye çalışır.

Başar (1994) eğitim yönetimi hiyerarşisinin, bakanlık yönetimi, il-ilçe yönetimleri, okul yönetimi ve sınıf yönetimi basamaklarından oluştuğunu belirtmektedir. Bu hiyerarşi içerisinde her basamağın amacı aynı olmakla birlikte kendisine ait görevleri vardır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevi Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak Bakanlığa bağlı her kademedeki öğretim kurumlarının öğretmen ve öğrencilerine ait bütün eğitim ve öğretim hizmetlerini planlamak, programlamak, yürütmek, takip ve denetim altında bulundurmak, tüm örgün ve yaygın eğitim kurumlarını açmak ve yüksek öğretim dışında kalan öğretim kurumlarının diğer bakanlık kurum ve kuruluşlarınca açılmasına izin vermek, Türk vatandaşlarının yurtdışında yapılacak eğitim ve öğretimi ile ilgili hizmetleri düzenlemek ve yürütmek, diğer bakanlık, kurum ve kuruluşlarca

açılmasına izin vermek, Türk vatandaşlarının yurtdışında yapılacak eğitim ve öğretimi ile ilgili hizmetleri düzenlemek ve yürütmek, diğer bakanlık, kurum ve kuruluşlarca açılan yükseköğretim dışında kalan örgün ve yaygın eğitim kurumlarının denklik derecelerini belirlemek, program ve yönetimlerini birlikte hazırlamak ve onaylamak, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı ortaöğretim kurumlarının program, yönetmelik ve öğrenim denklik derecelerini belirlenmesi konularında işbirliğinde bulunmak, yükseköğretimin milli eğitim politikası bütünlüğü içinde yürütülmesini sağlamak için Yüksek Öğretim Kanunu ile Bakanlığa verilmiş görev ve sorumlulukları yerine getirmek, okullarda beden eğitimi, spor ve izcilik ile ilgili hizmetleri yürütmek, yükseköğrenim gençliğinin barınma, beslenme ihtiyaçlarını ve maddi yönden desteklenmelerini sağlamaktır (Sağlam, 1996).

Okul, eğitim sisteminin 1) en işlevsel parçasıdır, 2) eylemsel sınırlarını belirler, 3) sistem sınırında, uçta, ilk düzeyde, üretim amaçlı somut örgütlenmesidir. Okulu diğer eğitim kurumlarından ayıran temel özellik, insan üzerinde çalışması ve onu farklılaştırma yeteneğidir. Bu bireyi farklılaştırma işlevini de öğretim yoluyla gerçekleştirir (Açıkalın, 1995).

Eğitim yönetimi hiyerarşisinin en alt basamağında sınıf yönetimi yer almaktadır. Bu basamakta öğretmen sınıf yöneticisi rolünü üstlenmiştir.

Sınıf Yönetimi

Brown ve Oke (1982)'ye göre sınıf yönetimi; öğretmenin, istendik davranışları oluşturabilmesi için, derse devam etmeyenleri belirleme, öğrencilerin sınıf içi etkinliklerini ve ödevlerini kontrol etme, öğretim materyellerini düzenleme, sınıftaki çalışma koşullarını geliştirme, öğretimi engelleyici etmenleri ortadan kaldırma gibi bazı

akademik olmayan işlerin düzenlenmesidir (Erden ve Akman, 1995). Açıkgöz (1998) sınıf yönetiminin öğrencilerin kötü davranışlarıyla baş etmenin ön plana çıktığı disiplin kavramının yanı sıra öğrenci gelişimini etkileyebilecek her türlü önlemi de içerdiğini belirtmektedir.

Sınıf yönetiminin amacı, öğrencilerin uygun öğrenme etkinliklerine harcadıkları zamanı artırmak ve öğretmenin hedeflerine ulaşmasını sağlamaktır (Montague, 1987). Woolfolk (1993)'a göre; etkili sınıf yönetiminin amacı, öğrenme için bol zaman elde etmek, öğrencileri aktif olarak derse katıp zaman kullanımının niteliğini geliştirmek, katılım yapısını açık, dürüst ve sürekli olmasını sağlamak ve öğrencinin kendini yönetmesini cesaretlendirmektir. Borich (1996) etkili sınıf yönetiminin temel amacının, öğrenme sürecinde öğrencileri aktif olarak tutmak olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin aktif olarak öğrenme sürecinde tutulmaları için hayati önem taşıyan dört öğeye vurgular: Öğrencilerin gözlenmesi, geçişlerin yapılması, ödev teslimi, dersin bitirilmesi.

Öğretmen sınıfta etkili ve verimli öğrenmeyi sağlamak için kompleks plan ve eylemler dizisi olan yönetimi kullanmak durumundadır. Yönetim belirtilen anlamda disiplinden ve öğretmenin tüm eğitimsel amaçlarının kapsamından daha geniştir. Yönetim planlarının uygulanmasıyla öğretmenler yalnızca öğrencilerin öğrenmesinin artırılmasını sağlamazlar; aynı zamanda öğrencilerin kendi davranışlarını anlama ve yönetme biçimlerini geliştirmeye yardım ederler (Jacobsen, 1993).

Woolfolk (1993)'a göre de sınıf yönetimi; öğretmenlerin, yöneticilerin, ailelerin başlıca endişelerinden biridir. Öğrenciler de öğretmenlerin etkili yönetici olmalarını beklemektedirler. Ders yönetim sorunlarıyla bitirildiğinde öğrenciler huzursuz ve daha az gerçek öğrenme meydana gelmektedir.

Good ve Brophy (1991)'ye göre; etkili sınıf yönetimi ilkelerinden bazıları şunlardır:

1. Öğrenci büyük ölçüde anladığı ve kabul ettiği kurallara uyum sağlamaya özen gösterir.
2. Öğrenci, ilgi ve yeteneğine yönelik anlamlı etkinliklere düzenli olarak yönlendirildiğinde, disiplin sorunları en alt düzeye çekilebilir.
3. Yönetim, istenmeyen davranışları olumsuz bir biçimde denetim altına almaktan çok, öğrencinin zamanının üretici etkinliklere yönelmesini en üst düzeye çıkaracak bir yol izlemelidir.
4. Öğretmenin amacı, öğrencinin üzerinde bütünüyle kontrol kurmak değil, öğrencilerin kendi kendini kontrol etme becerilerini geliştirmesini sağlamak olmalıdır (Celep, 2000).

Göreve yeni başlayan öğretmenlerin mesleklerini sevmeleri ve haz almaları sınıfı yönetmedeki başarısına bağlı olmaktadır. Okul yöneticileri de, göreve yeni başlamış öğretmenlerin önde gelen sorunları arasında davranışları yönetmeleri olduğunu belirtmektedirler. Sadece deneyimsiz değil; deneyimli öğretmenlerin de, sınıf yönetimi stratejilerine gereksinimleri vardır. Öğretmenin öğretim amaçlarını çocuklarda gerçekleştirebilmesinin ön koşulu davranışları ve öğrenmeyi yeterince yönetebilmesidir (Özyürek, 1996).

Jones ve Jones'e göre sınıf yönetimini etkileyen etmenler; öğrencilerin özellikleri ve gereksinimleri, okul yapısı, öğretmenlerin kişisel geçmişleri, okulun amaçlarına olan inançlarımız, sınıf yönetiminde öğretmen eğitimi, güç-kontrol sorunlarıdır (Celep, 2000).

Sınıf Yönetimi Niçin Önemlidir?

Sınıf yönetimi öğrencilerin davranışlarını, duygularını ve öğrenmelerini etkilediği için önem taşımaktadır. Sınıf yönetiminde sahip olunan bilgi ve beceri öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırmada başarılı olmayı sağlar. Kötü şekilde yönetilen sınıflarda bulunan öğrenciler, öğrenmek için büyük çaba sarf edecekler ve öğretmeni etkisiz olarak düşüneceklerdir. İyi yönetimli sınıflarda ise öğrencilerin öğrenmeleri için bir ortam sağlar, aileler üzerinde olumlu etkiler bırakır ve yönetim olumlu yönde değerlendirme yapar (Mccown ve diğerleri, 1996).

Gürşimşek (1999)'e göre etkili sınıf yönetim becerisine sahip olmak 1. Öğrencilerin öğrenmeye ayrılmış olan süreyi verimli şekilde değerlendirmeleri, öğrencilerin akademik başarısı ve öğrenme motivasyonları. 2. Sorumluluk bilincinin gelişmesi ve davranışlarını kontrol becerisi kazanmaları açılarından önem taşımaktadır.

Sınıf Yönetiminin Kapsamı

Sınıf yönetimi kavramının kapsamında öğretimi kolaylaştırma, öğrenme zamanını en üst düzeye çıkarma, olumlu atmosfer oluşturma, öğrencilerin yıkıcı davranışlarını önleme ve disiplin sorunlarıyla baş etme teknikleri yer almaktadır (Turanlı, 1995).

Sınıf yönetimi, sınıf ortamının fiziksel düzeni, plan-program etkinlikleri, zaman düzenine yönelik etkinlikler, ilişki düzenlemeleri ve davranış düzenlemeleri olmak üzere beş boyutta düşünülebilir (Başar, 1994). Disiplin, sınıf yönetiminin bir alt boyutu olarak ele alınabilir.

Disiplin Kavramı

Doyle (1986)'ye göre; davranış düzenlemeleri boyutunda yer alan, sınıf davranış düzeninin kurulması ve sürdürülmesi sınıf yönetiminin ana alanıdır (Başar 1994). Türk Dil Kurumu disiplini sıkı düzen olarak tanımlaması nedeniyle Başar (1994) disiplin yerine düzen kelimesini kullanmıştır. Bu yönüyle düzen sistemin işleyişine belirlilik, kararlılık kazandırır, yönlendirir, belirsizliğin yarattığı rastlantısallığı, bilinmeyişin verdiği rahatsızlığı önler. Emmer (1991)'e göre; sık yinelenen düzensizlikler, öğretmen etkili bir başa çıkma stratejisine sahip değilse, öğretmende umutsuzluk, patlama hatta yıkım oluşabilir (Başar, 1994).

Disiplin cezalandırma anlamına gelmez. Latince'de "eğitmek" anlamına gelen disiplin, gençlere daha çok kendilerini anlamalarını ve kontrol edebilmelerini, kuralları sevgi ve açık ilkelerle uygulamayı öğretmek için kullanılmaktadır (Thompson, 1996).

Disiplin, sınıf ve okulun kurallarına uymayan öğrencilere karşı öğretmen ve okuldaki diğer personelin uyguladıkları davranışlardır. Bir öğrenci öğretimi veya arkadaşlarının öğrenmesini önlediği, okul araç gerecine zarar verdiği, bağırma ve küfür etme gibi davranışlarda bulunduğu anda öğretmen bu davranışlara tepkide bulunmak zorunda kalır. İstenmeyen davranışlara karşı öğretmenler becerilerini kullanmalı, nasıl davranacağı konusunda doğru kararlar verebilmelidir (Wolfgang ve Kelsay, 1986).

Short ve Short (1994)' a göre; disiplin konusunda vurgulamaların çoğu öğretmenin sınıf yönetimi becerilerine ve öğretmenin davranış kontrolü için özel sınıf tekniklerinin gelişimine yöneliktir.

Disiplin, istenen ve düzenli olan davranışların kazandırılmasını amaçlayan bir yetiştirme anlayışıdır. Bu anlayışın temelinde "öğreticilik" yer alır. Amaç, çocukta

kendi kendini denetleyebilme yeteneğini geliştirmektir... çocuğun sağlıklı tutumlar ve toplum tarafından kabul gören bir ahlak anlayışı geliştirmesine yardımcı olmaktadır (Fındıkçı,1989).

Disiplin; fert ya da grupların eğitimin amaçlarına ulaşmaları için davranışlarını kontrol altına almalarıdır. Disiplin öğrencilerin bir asker davranışına girmesi sınıfta kıpırdamadan oturması, öğretmenin karşısında korku ile durması, öğretmenin kızarak, azarlayarak onları yönetmesi değildir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1994).

Jones, sınıf disiplinini “sınıf standartlarını oluşturma ve en üst düzeyde öğrenme ile en alt düzeyde istenmeyen davranışların olumlu örneklerini inşa etme” olarak tanımlar (Chemlynski, 1996).

Küçükahmet (1986) amaçlı etkinlikler, uygun çevre, birlikte çalışma alışkanlığı, kendi kendini kontrolün disiplin tanımı içerisinde bulunduğunu belirtmektedir. Disiplin okulda ve sınıfta olmak üzere iki boyutta düşünülebilir. Öğretmenin sınıf önündeki duruşu, öğrencilerin sınıftaki yerleşimi, öğretmenin konuşmasının etkinliği, öğrenci çalışmalarının kontrolü ve yazı tahtasının kullanımı sınıf disiplininde önemli faktörlerdir.

Disiplin konusunda; otoriter, bırakınız yapsınlar ve yapıcı disiplin yaklaşımları olmak üzere üç çeşit yaklaşım vardır. Otoriter yaklaşımda kurallar yetişkinler tarafından konur ve denetlenir. Çocuklar kurallara uymadıklarında yetişkinler; yenilgiyi kabul etme, direnme, ceza ve ödül verme gibi tavırlar alırlar. Bırakınız yapsınlar yaklaşımında çocuğun özgür biçimde yetişmesi vurgulanmaktadır. Yapıcı disiplin yaklaşımında ise kuralların, belirli ortamda yaşayan kişilerin gereksinimleri ve özelliklerine uygun olmasına, sorunların özgür bir ortamda hep birlikte tartışılmasına dikkat çekilmektedir (Bilgen 1991).

Disiplinin; sevgi ve güven ilişkisini geliştirmek, benlik değerinin temelini atmak ve başkalarını anlayarak, onların kişiliklerine saygı göstererek model görevini gerçekleştirmek olmak üzere üç amacı vardır. Ayrıca gerçek anlamda disiplin, çocuğun topluma uyumu üzerine yoğunlaşmakta, “davranışı yönlendirmeyi” amaçlamaktadır. Disiplin, ocuğa istenilen davranış ve alışkanlıkları öğretmek, kendi kendini denetleme ya da iç denetim demek olan ahlak gelişimini sağlamaktır (Yavuzer, 1998).

Gallup Organization tarafından yapılan bir araştırmada Amerikan halkı, 1986’dan beri en büyük eğitim sorunu olarak uyulşturucu kullanımını, ikinci olarak da disiplini belirtmektedir. 20 bin ğretmen üzerinde yapılan bir araştırmada yaklaşık öğretmenlerin % 90’ı mesleklerinde büyük sorun olarak yıkıcı ğrenci davranışlarını belirtmektedir. Diğer anket çalışmalarında öğretmenler disiplini, ücret, uyulşturucu kullanımı ve ğrencilerinin sınıf performanslarının nnde işaretlemişlerdir (Woolfolk, 1993).

Humphreys (1999) disiplinin, başkaları tarafından işbirliğine kapalı, saldırgan ya da diğer engelleyici tepkilere maruz bırakılmış insanların haklarını korumaya yönelik olduğunu belirtmektedir. Ayrıca iki ilke üzerinde durmaktadır. Bunlardan birisi, insanların kendi gereksinimlerini karşılamaktan sorumlu oldukları ve bunu diğerlerinin engellememesi gerektiğidir. Diğeri ise, disiplinsiz davranışların bir başkasını incitmek ya da engellemek için tasarlanması, failler tarafından kendi engellenmiş gereksinimlerinin karşılanması; sağlama ya da başarısızlık, incinme ve reddedilme deneyimlerini nleme amacıyla ortaya konulan samimi girişimler olduğudur (Celep, 2000).

Sınıfta ğrenci ile ğretmen arasındaki ilişkiler öğrenmenin ve eğitimin temelini teşkil eder. Charles’e göre ağdaş eğitimin en önemli sorunlarından biri sınıf disiplininin

sağlanmasıdır. Sınıfta disiplin sorunlarının daha çok ortaya çıktığı bazı kritik durumlar vardır. Dersin başlangıcı ve bitişi, ders dinlemeyenlere, çevresini rahatsız edenlere sınavda kurallara uymayanlara karşı neler yapılacağı gibi hususlardır. Çoğu öğretmenler bu durumda bocalamakta, aldığı kararlar bazen öğrenci veya sınıf tarafından kabul görmemekte ve gereksiz sürtüşmelere neden olmaktadır (Ergün ve Duman, 1998).

Eğitim ve iletişim alanlarında disiplin 4 ana grupta incelenmiştir: (a) istenmeyen davranış tanımları, (b) disiplin tanımları/ilkeler (c) sınıf ortamı ve disiplin (d) güç ve disiplin (Hogelucht ve Geist, 1997).

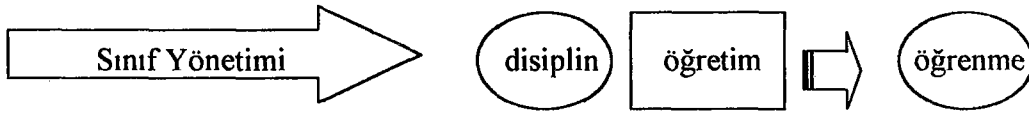
Sınıf Yönetimi ve Disiplin İlişkisi

Sınıf yönetimi ve disiplin kavramları çoğunlukla birbirinin yerine kullanılmaktadır. Bu iki kavram birbirleriyle ilişkili fakat aynı anlamada değildir. Emmer'e göre sınıf yönetimi, öğretmenlerin, öğrencilerin öğrenmeleri için yaptığı etkinlikleri, disiplin ise öğrencilerin uygun şekilde davranmaları ve öğrenme etkinliklerine katılmalarının ölçüsüdür. Bu nedenle disiplin, sınıf yönetiminin temel bir fonksiyonudur. Etkisiz sınıf yönetimi disiplin eksikliğine yol açar. Sınıf yönetimine bir süreç olarak bakılırsa disiplin bu sürecin bir ürünüdür (Mccown ve diğerleri, 1996).

Sınıf yönetimi; sınıf içi normları, okul ve sınıf kurallarını, öğrenci davranışlarına yönelik öğretmen tepkilerini ve öğrenmeyi artırıcı sınıf atmosferinin oluşmasını sağlayan öğretim durumlarını içerirken, disiplin, öğrenme ortamının düzenini bozucu ve öğrenme yaşantısını engelleyici öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen tepkilerini içermektedir (Gürşimşek, 1999).

Sınıf Yönetimi, Disiplin, Öğretim ve Öğrenme İlişkisi

Sınıf yönetimi, öğretimin merkezinde yer alır. Diğer taraftan öğretim süreci en azından yönetim kadar önemlidir. Öğrenme ortamı uygun şekilde oluşturulursa ve öğretim etkili şekilde yapılırsa öğretimin sonucu öğrenci öğrenmesidir. Öğretim süreci de disiplin üzerine kurulur. Yönetim süreci başarılı ise öğrenciler öğrenmeye hazırlanmışlardır. Yönetimden öğrenmeye giden süreç şu şekilde şematize edilebilir (Mccown ve diğerleri, 1996).

Öğretim programlarının temel ölçütü öğrencinin akademik başarısıdır. Ancak öğretmenler davranışsal boyutun önemine dikkat çekerler. Christenson, Ysseldyke ve Thurlow (1989)' e göre öğretim süresi içindeki öğrencilerin davranışları sınıf iklimini ve öğretime aktif olarak katılan öğrencileri etkileyebilir. Bazen bir veya bir grup öğrencinin istenmeyen davranışı, sınıf veya okulun davranış kuralları oluşturulsa da diğer öğrencileri etkileyebilir. Öğretmenler, uygun olmayan öğrenci davranışlarına fazla zaman harcadıklarında öğretim süreci boşuna geçirilmiş olabilir (Carpenter ve McKee-Higgins, 1996).

Yönetim ve öğretim, teori ve uygulamada yakından ilişkilidir. İyi sınıf yöneticileri iyi öğreticilerdir (Jacobsen, 1993). Doyle'e göre sınıf yönetimi "öğretme sürecinin merkezinde" yer almaktadır. Bu yaklaşıma göre sınıf yönetimi öğretme süreci ile iç içedir. Öğretme, öğrenmenin gerçekleştirilmesi, sınıf yönetimi ise bunun için gerekli düzenin sağlanması ile ilgilidir (Açıkgöz, 1998).

Öğretmen sınıfta öğrenmeyi ve disiplini sağlayan kişidir. Bu iki görev arasında çeşitli yönlerle ilişkiler vardır. Munn ve diğerlerine göre (1992) etkili sınıf disiplini, öğrenmenin gerçekleşmesi için gerekmektedir. Öğretmenin konu hakkındaki bilgisi, ifadelerinin açıklığı ve niteliği, öğrencilerin bildikleri ile bunları karşılaştırmaları etkili öğrenme üzerinde tümüyle etkilidir. Sınıfta disiplin olmadığında öğrenme gerçekleşebilir mi? En alt düzeyde buna yanıt, öğretmenin, öğrenci davranışları üzerinde kontrolünün az veya hiç olmaması etkili öğrenmeyi ciddi şekilde engellemesidir. Etkili disiplin, etkili öğrenmenin yeterli değilse bile gerekli bir ön şarttır.

Evertson & Randolph, (1995) sınıfları, çalışma yönelimli ve öğrenme yönelimli olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Çalışma yönelimli sınıflarda öğretmen, ürüne değer verir ve öğrenci etkinliklerini yönlendirir. Düzen, sessizlik ve iyi yağlanmış makine diğer özelliklerdir. Öğrenme yönelimli sınıflarda ise, öğretmen, öğrenmeye ve kolaylaştırmaya değer verir. Öğrenci etkinliklerini doğrudan yönlendirilmez. Öğrenciler soru sormaya ve olanakları açıklamaya teşvik edilir. Bu sınıflarda etkinliklerin arı kovarı gibi gürültülü olması olasıdır. Çalışma yönelimli sınıflarda itaat önemi iken diğerinde sorumluluk alma önem taşımaktadır (Mccown ve diğerleri, 1996).

Wlodkowski (1982); Plax ve Kearney (1990)'a göre; öğrenme sürecini kolaylaştırmak için disipline gereksinim duyulsa da, çok fazla disiplin aslında öğrenmeyi engeller. Araştırmalar, çok fazla kural ve katı cezalar koymanın iyi davranışlı öğrencileri ve çok fazla öğrenmeyi garanti etmediğini göstermiştir. Bu nedenle Emmer ve diğerleri (1984)'ne göre; etkili sınıf yöneticileri daha az kural koyarlar ve koydukları kuralları uygulamakta kararlıdırlar (Hogelucht ve Geist, 1997).

Sınıf disiplini üzerindeki araştırmaların çoğu öğretmenlerin sınıflarını etkili şekilde yönetebilmeleri konusunda yoğunlaşır. Özellikle bu araştırmalar, aşağıda tavsiye niteliğindeki listeleri/ilkelere ortaya koymaktadırlar. Bu varsayımlar: (a) sınıf davranış kuralları oluşturulmalıdır. (b) bu kurallar makul olmalıdır (Biehler ve Snowman, 1986), (c) Emmer ve diğerlerine göre (1984) bu kurallar karalı bir şekilde uygulanmalıdır (Hogelucht ve Geist, 1997).

Disiplin ve İstenmeyen Davranışlar

Disiplin kavramı sınıf yönetimi ile aynı anlamda kullanıldığı gibi istenmeyen davranışlarla ilişkilendirerek de kullanılmıştır. Borich (1996), bu yüzyılın ikinci yarısında sınıf disiplininin, istenmeyen öğrenci davranışlarına nasıl en iyi şekilde tepki gösterileceği sorununa odaklandığını belirtmektedir.

Dreikurs'a göre; istenmeyen davranış, normal öğretim ve öğrenmeyi kronik şekilde engelleyen öğrenci davranışıdır (Charles, 1996).

İstenmeyen davranış terimi öğretmen ve öğrenciler tarafından hoş karşılanmayan davranışları içeren "görev dışı davranışları" ifade etmektedir. Bu istenmeyen davranışlar; dersi dinlememe, konuşma, başka şeylerle uğraşma, soru sorarken parmak kaldırmama, not almama, başkasına kağıt gönderme gibi davranışları kapsar. İstenmeyen davranışlar konusunda öğrenci görüşlerine dayanan araştırma az olmasına rağmen, kolej öğrencilerinin niçin istenmeyen davranışlarda bulunduklarını inceleyen bir araştırma yapılmıştır. Üniversite öğrencileri kendilerinin yaptıkları aktif istenmeyen davranışları (dersi engelleme) ve pasif istenmeyen davranışları (ödevi geç teslim etme) belirtmişlerdir. Öğrencilerin öğretmenin istenmeyen davranışları tanımlamaları beş ana grupta toplamışlardır. Derse gelmeme, düzensizlik, öğretmenlerin öğrencilerin

görünüleriyle sözel olarak alay etmeleri, öğrencilerin sorularına yanıt vermeyen öğretmenin soğuk kişiliği, öğretmenin adil olmayan değerlendirme yöntemleri. (Hogelucht ve Geist, 1997).

İstenmeyen davranış, olduğu durumlarda uygun olmadığı düşünülen davranıştır. Genellikle istenmeyen davranış kasıtlıdır, öğrenciler onu yapmaması gerektiğini bilirler.

Öğretmenler, istenmeyen davranışları ciddi olandan daha az ciddi olana doğru bir sıralama yaparak ele almışlardır. Bu istenmeyen davranışlar;

1. Saldırganlık: Öğretmen veya diğer öğrencilere öğrenciler tarafından yapılan sözel veya fiziksel saldırı.
2. Ahlaksızlık: Yanıltmaya çalışma, yalan ve hırsızlık gibi eylemler.
3. Otoriteye karşı gelme: Öğretmenin isteklerini yapmayı reddetme bazen saldırganca karşılık verme
4. Sınıf düzenini bozma: Yüksek sesle konuşma, sınıfta gezinme, kabalık, nesneleri havaya atma,...
5. Zamanı boşa geçirme: Aylak aylak dolaşma, verilen ödevleri yapmama, oyalanmak ve gündüz rüyası görme.

Disiplin kelimesi farklı şekillerde tanımlanmış, fakat, öğretmenlerin, okulda öğrencilerin kabul edilir şekilde davranmalarına yardım etmeleri anlamındır. Disiplinin doğrudan doğruya istenmeyen davranışla ilişkili olduğunu görebilirsiniz. İstenmeyen davranışın olmadığı yerde disipline gereksinim yoktur.

Disiplin istenmeyen davranışı önleme ve tekrar yönlendirme amaçlıdır. Disiplinin amacı, öğrencilerin kendi davranışlarını kontrol etmelerini öğrenmelerine yardım ederek öğretmenin zaman üzerindeki müdahale gereksinimini azaltmaktır.

Öğretmenler, farklı disiplin tekniklerini uygularken, yalnızca istenmeyen davranışların sona ermesini değil; aynı zamanda öğrencilerin kendini-disiplini içselleştirmelerini ve bunu sınıf ve başka yerlerde göstermelerini ümit ederler (Charles, 1996).

Plax ve Kearney (1990)'e göre; öğretmenlerin istedikleri şekilde öğretim yapacakları ve öğrencilerin istedikleri şekilde öğrenecekleri “ideal” öğrenme ortamına, istenmeyen davranışlı öğrencilerin fazla bulunduğu sınıflarda ulaşmak güçtür (Hogelucht, Geist, 1997).

Doyle (1990)'e göre; istemeyen davranış bir veya daha fazla öğrencinin öğrenme etkinliklerini tehdit etmesidir (Mccown ve diğerleri, 1996).

Sınıf disiplini, yirmi yıldan fazla bir süredir hem eğitimciler, hem de halk için bir endişe kaynağıdır. Aslında bu endişe nedensiz de değildir (Bauer, 1985; Elman ve diğerleri, 1991; Johnson ve Bany, 1970). Öğretmenler için disiplin sorunları; işlerini yapmadaki yeteneklerine ciddi bir tehdit, bir stres kaynağı, kamu önündeki imajları üzerinde bir gölge ve korku kaynağıdır (Baker, 1985; Bauer, 1985; Metropolitan Life Survey, 1986). Çocuklar ve aileler için endişeler, öğrencinin başarısı için fırsatların yitirilmesi ile akademik ve kişisel gelişimin gecikmesinden basit fiziksel tehlikelere kadar uzanır (Bauer, 1985; Cotton ve Savard, 1982; Moles, 1987). Purkey ve Smith (1985) ve Stedman (1985) e göre; yöneticiler için sürekli disiplin sorunları, örgütsel istikrarı tehlikeye düşürür ve öğretim kalitesinin sağlanması için gerekli zaman ve kaynağı heba eder (Hartzell ve Thomas, 1992).

Tüm istenmeyen davranışların öğretmenin otoritesine karşı geldiğini söylemek güçtür (Neill ve Caswell, 1993). Bir davranış, istenmeyen olarak kabul edilirken bazı ölçütlere dikkat edilmelidir. Örneğin bir davranış çok sayıda öğrenciye ve derse zarar vermemişse, hemen ortadan kalkmışsa ve sık yinelenmiyorsa doğal kabul edilebilir

(Fairchild ve Ferris, 1998; Özyürek, 1998). İstenmeyen davranışın sınıflandırılması, davranışın sıklığı yoğunluğu, ortama ve öğrencinin gelişim düzeyine uygunluğu gibi değişkenlere göre yapılır. Davranışın sıklığı, ortaya çıkma oranı ve sınıfta ne ölçüde yaygın olduğu ile ilişkilidir. Davranışın yoğunluğu, sorunun şiddeti ve derinliği ile ilgilidir. Ortama uygunluk ise, fiziksel mekan ve dersin özelliklerine uygun davranılmasını ifade eder (Aydın, 1998). Öğretmenler, öğrencilerin açık veya kapalı meydan okumalarını ayırt etmeleri gerekir. Kapalı meydan okumalar, yalnız bırakıldıklarında kendiliğinden ortadan kalkarlar. Açık meydan okumalar ise, yalnız bırakıldıklarında artar ve öğretmenin otoritesine açık bir tehdit olurlar. Kapalı meydan okumada öğretmenin yapması gereken öğrenciyi izlemektir (Neill ve Caswell, 1993).

Etkili Öğretmenlik Eğitimi yaklaşımını geliştiren Gordon ve arkadaşları öğretmen-öğrenci ilişkilerinin niteliğini “öğretmen öğrettiği şeyi nasıl yapar veya hangi öğretmen öğretmeye çalışır” dan daha önemli olduğunu belirtmektedir (Kameenui ve Darch, 1995).

Problem Durumu

Eğitim sürecinden geçen öğrencilerin birtakım bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıklar kazanmasını bekleriz. Kazandırılması gereken bu davranışlardan kendini ifade edebilme, sorumluluk alabilme ve bu sorumluluğu yerine getirebilme, kendi özelliklerini tanıyabilme, sorunlara eleştirel açıdan bakabilme, başkalarının düşüncelerini hoşgörü ile dinleyebilme ve saygı duyabilme, girişim yeteneğine sahip olabilme, kendine güven duyabilme, değerli olduğunu hissedebilme, çok yönlü düşünebilme, düşüncelerini aktarabilme, bildiklerini uygulayabilme... gibi davranışların önemli bir yeri vardır (İpşiroğlu,1990; Sayın, 1990; Ozil, 1990). Bu davranışların

kazanılıp kazanılmaması geleceğin Türkiye'sinin ekonomik, sosyal, kültürel, politik...vb yapılarının niteliğinin belirleyici unsurudur. Örneğin; sınıfta parmak kaldırmaya cesaret edemeyen bir öğrencinin ilerde ekonomik alanda girişimde bulunmasını beklemek ne kadar doğrudur? Ya da kendine ait eşyalarla başkalarına ait eşyaları ayırt edebilme davranışı olan sahip olma duygusunu ahlaki bir değer olarak kazanamayan bir öğrenciden, ileride yönetici veya sorumluluk sahibi biri olduğunda neler bekleriz? Dolayısı ile belirtilen davranışların kazandırılması, programın uygun yöntem ve tekniklerle işlenmesi yanında olumlu sınıf düzeninin oluşturulmasına da bağlıdır.

Sprinthall ve Sprinthall (1990) birçok araştırmacının, öğrencilere kendini kontrolü, kişisel bağımsızlığı ve sorumluluğu öğretirken bağımlı olmaya ve kontrol edilmeye zorlamanın ciddi paradoks olarak gördüğünü belirtmektedir. 19. Yüzyıla damgasını vuran eğitimci Horace Mann; "kölelik yaklaşımlarıyla özgürlüğün öğretilmeyeceğini" ifade etmektedir.

Sınıf, öğretmen ve öğrencilerin gerek sözel gerekse sözel olmayan davranışlarının etkileşim içinde olduğu bir ortamdır. Bu etkileşimin olumlu olması beklenmektedir. Ancak Bilgen (1994) sınıf disiplinine uymayan davranışların düzeltilmesinin öğretmen yetiştirme sürecinde yeterince öğretilmediğini, öğretmenlerin de eğitim geleneğinde örneklenen dayak ve benzeri yollarla çocukları eğitmeye çalıştıklarını ve bu davranışların demokratik davranışları körelttiğini belirtmektedir. Bilindiği gibi sınıf içinde bu tür olumsuz davranışların sergilenmesi öğrenci başarısını olumsuz yönde etkileyebilir.

Deming'e göre üç çeşit güç kaynağı bulunmaktadır: 1.Resmi güç 2.Bilgi gücü 3. Kişilik/ikna gücü. Başarılı bir yönetici 2. ve 3. yü geliştirir. 1.'den yararlanmaz. Bilgi ve kişilikten yoksun ise, her zaman resmi güce dayanmak durumundadır. Herkese otoritesi

olduğunu hissettirerek farkında olmadan, becerilerindeki bir boşluğu doldurmaya çalışır (Jenkins, 1998).

Öğrencilerin sınıf düzenini bozan davranışları; aile, çevre, öğretmen, öğrencinin kendisi ya da okul kaynaklı olabilir. Ancak öğretmenin sınıf yönetimine ilişkin uygulamaları öncelikle önem taşımaktadır (Açıkgöz, 1998).

Sınıf yönetimi açısından bakıldığında öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkinin niteliği, istenilen davranışların oluşmasında belirleyici etkenlerden biridir. Bu nedenle sınıfta disiplini engelleyen sorunların, sorunların nedenlerinin, sorunların nasıl çözüldüğünün ve sorunların çözümünde neler yapılabileceğinin araştırılması bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Problem Cümlesi

İlköğretim okullarında sınıf disiplinini engelleyen sorunlar, bu sorunların nedenleri nelerdir, sorunlar nasıl çözülmektedir ve sorunların çözümünde neler yapılabilir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim düzeyinde sınıf disiplinini engelleyen sorunları, bu sorunların nedenlerini, uygulanan çözüm yöntemlerinin neler olduğunu belirlemek ve sorunların çözümünde nelerin yapılabileceğini ortaya çıkarmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

Öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşlerine göre;

1. Sınıf disiplin sorunları nelerdir?
2. Sınıf disiplin sorunlarının nedenleri nelerdir?
3. Sınıf disiplin sorunları nasıl çözülmektedir?
4. Disiplin sorunlarının çözümünde neler yapılabilir?
5. Sınıf disiplinini sağlayan ve sağlamada güçlük çeken öğretmenler ne tür özellikler göstermektedir?

Araştırmanın Önemi

Öğretmenin disiplin sağlama yaklaşımları, geleceğin toplumunu oluşturacak bireylerin davranışlarının geliştirilmesinde önemli bir fonksiyona sahiptir (Gözütok, 1993). Bireyin davranışlarının geliştiği önemli ortamlardan biri sınıftır. Sınıf disiplinine ilişkin öğretmenler yeterli becerilere sahip olmalıdır. Çünkü, sınıf disiplinini sağlarken uygulanacak yöntemler bireyin davranış gelişimiyle ilişkilidir. Bireyin kendini ifade edebilme, sorumluluk alabilme ve bu sorumluluğu yerine getirebilme, kendi özelliklerini tanıyabilme, sorunlara eleştirel açıdan bakabilme, başkalarının düşüncelerini hoşgörü ile dinleyebilme ve saygı duyabilme, girişim yeteneğine sahip olabilme, kendine güven duyabilme, değerli olduğunu hissedebilme, çok yönlü düşünebilme, düşüncelerini aktarabilme, bildiklerini uygulayabilme, düşüncelerini belirli bilgiler üzerine kurabilme... gibi davranışların kazandırılması bir yönüyle sınıf disiplinine bağlıdır.

Literatüre bakıldığında genellikle disiplin konusundaki araştırmaların, ya yalnızca öğretmenler ya da yalnızca öğrenciler üzerinde yapıldığı görülmektedir. Bu araştırma hem öğrenci, hem öğretmen hem de yönetici görüşlerine başvurmaktadır. Bu

yöntemle de, disiplin sorunlarının ne olduğu, nereden kaynaklandığı ve çözümünde nelerin etkili olabileceği konusunda daha tutarlı sonuçlara ulaşma hedeflenmiştir.

Disiplin sorunlarını tümüyle olumsuz görmek yanlıştır. Bu sorunlar, öğrencilere bazı davranışların kazandırılması için önemli olabilir. Nitekim Mendler (1993), disiplin sorunlarının, sorumluluğun öğretilmesinde bir fırsat olduğunu belirtmektedir.

Bu araştırmanın; öncelikle sınıf disiplinini sağlama rollerinin geliştirilmesi yönünde öğretmenlere katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca, öğretmen yetiştiren kurumlarda, sınıf düzeninin sağlanması konusunda öğretmen adaylarına ön bilgiler sağlayacağı umulmaktadır.

Araştırmayla sınıftaki disiplin sorunlarına tümüyle çözüm bulma iddiası taşınmamaktadır. Burada sunulmaya çalışılacak temel nokta, öğretmenlerin disiplin sorunlarına karşı uyguladıkları yöntemleri daha etkili hale getirebilmektir. Disiplin sorunlarını etkileyen sayılamayacak kadar faktörün olması çözüm yöntemlerini de etkilemektedir. Araştırma ayrıca, öğretmenlerin disiplin sorunlarını çözerken uyguladığı yöntemlerin ne derece uygun olduğunu düşünebilmelerine katkı yapma çabası taşımaktadır.

Sayıtlılar

Bu araştırmanın sayıtlıları:

1. İlköğretim okullarında sınıf disiplini sorunlarının yaşandığı düşünülmektedir.
2. Sınıf disiplin sorunları, sorunların kaynakları, çözüm yöntemleri konularında görüşüne başvurulacak kişiler, konu hakkında bilgi alınabilecek temel kişilerdir.

3. Niteliksel araştırmanın veri toplama yöntemlerinden olan görüşme ve gözlem için hazırlanan öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşme formları ile öğretmen gözlem formu araştırmanın amaçlarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın Sınırlıkları

Bu araştırma aşağıda belirtilen yönleri ile sınırlı tutulmuştur.

1. Araştırma, sınıf yönetiminde sınıf disiplininin sağlanması konusu ile sınırlıdır. Sınıf yönetiminin alanları olan sınıf ortamının fiziksel düzeni, plan program etkinlikleri, zaman düzenine yönelik etkinlikler araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur.
2. Araştırma, 1999-2000 öğretim yılı Bolu merkez ilköğretim düzeyinde öğrenim gören 8. sınıf öğrencileri, öğretmenleri ve yöneticileriyle sınırlıdır.
3. Araştırma bulguları, araştırma örneklemiyle sınırlıdır.

Tanımlar

Disiplin : İstenmeyen öğrenci davranışlarına iyi şekilde tepki gösterilmesine, önlemesine ve tekrar yönlendirilmesine ilişkin öğretmen davranışlarıdır (Charles, 1996; Borich, 1996).

Öğretmen : İlköğretim okulu 8. sınıfında derslere giren öğretmen

Öğrenci : İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencisi

Yönetici : İlköğretim okulu yöneticisi

II. BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırma ile ilgili kuramsal temeller ve ilgili araştırmalar yer almaktadır. Ayrıca, bu bölümde alanla ilgili çalışmalara araştırmanın amaçları doğrultusunda yer verilmiştir.

Kuramsal Temeller

Sınıf yönetimi ve disiplin konularında yapılan çalışmalarda bu iki kavram bazen birbirinin yerine kullanılmış bazen de ayrı ayrı ele alınmıştır. Akbaba ve Altun (1998) sınıf yönetiminin sınıf kontrolü, disiplin ve sınıf yönetimi dönüşümü içerisinde ele alındığını belirtmektedir. Yaklaşımlar ele alınırken de farklı gruplandırmalar yapılmıştır. Ortaya konulan modeller sınıfta istenmeyen davranışların en aza indirilerek eğitimin amaçlarına etkili ve verimli şekilde ulaşmayı hedeflemektedir. Aşağıda disiplin ve sınıf yönetimi ile ilgili benimsenen yaklaşımlar ve bu yaklaşımların temel özelliklerine değinilmiştir.

Palardy (1995) sınıf disiplininin sağlanması konusunda davranışçı ve teşhissel yaklaşım olmak üzere iki önemli yaklaşımın benimsediğini belirtmektedir. Davranışçı yaklaşım son 50 yıldır Amerika'da anahtar rol oynamaktadır. Davranışçı yaklaşımın yan alanı olarak "davranış değiştirme" yaklaşımı genel kabul görmüştür. Davranış değiştirme yaklaşımının amacı, davranışı tekrar şekillendirmek ve öğrencinin istenmeyen sınıf davranışını istenenle değiştirmektir. Teşhissel yaklaşım davranış sorunlarını önlemek için öğretmenler ne yapabilir? Önleme stratejileri

nelerdir? gibi soruların yanıtını aramaya çalışır. Yine bu yaklaşıma göre sorunlu davranışların üstesinden gelmede tek bir yöntem yoktur. Farklı durumlarda en iyi işleyen birçok müdahale stratejileri vardır.

Borich (1996)'e göre sınıf yönetiminde; hümanist, uygulamalı davranış analizi ve sınıf yönetimi yaklaşımları yer almaktadır. Hümanist yaklaşım (temsilcileri: Ginott 1972; Glasser, 1986-1990); öğretmen ve öğrenci arasında iletişim ve problem çözmenin önemi üzerinde durmaktadır. Uygulamalı davranış analizi yaklaşımı (temsilcileri: Canter, 1989 ve Jones, 1987); davranış değiştirme tekniklerine ve pekiştirme teorisine vurgu yapar. Sınıf yönetimi yaklaşımı (temsilcileri: Emmer ve diğerleri, 1984; Good ve Grophy, 1990; Doyle, 1986; Kounin, 1970); öğretimsel etkinliklerin düzenlenmesi ve yürütülmesini içeren öğretim becerilerine dikkat çeker. Hümanist ve davranış analizi yaklaşımları önleyici olmaktan ziyade tepkisel (reactive) dir. Yani, sorun oluşmadan önce çözüm aramak yerine, sorun oluştuğundan sonra müdahale etmeye yönelirler. Sınıf düzeni ve disiplini sorunu üzerine odaklanan 1970 ve 80'li yıllardaki diğer yaklaşımlar, istenmeyen davranışlara nasıl tepki gösterileceğinden ziyade istenmeyen davranışların önlenmesine yönelik çok etkili ve az etkili sınıf yöneticilerini ayırt etmeye yönelmiştir.

Sosyal öğrenmenin fikirlerinden yararlanarak Nevin ve Nolan (1991) müdahaleci, müdahaleci olmayan ve etkileşimci yaklaşımlar üzerinde durmuşlardır (Akbaba ve Altun, 1988).

Charles "Building Classroom Discipline" adlı kitabında 10 farklı disiplin modelini; modellerin çekirdeğini oluşturan kişilerin biyografik bilgileri, disipline katkıları, öne çıkardıkları konular, temel kavram ve öğretileri, modellerin analizi ve

anahtar kavramları boyutları da ele almıştır. Aşağıda sınıf disiplininin temel ve uygulama modelleri sunulmuştur.

Sınıf Disiplininin Temel Modelleri

Redl ve Wattenberg 1951	Neo-Skinner 1960	Kounin 1971	Ginott 1971
Grupla ilgilenme Öğrenci rolleri Grup dinamikleri Etkileme teknikleri	Davranış şekillendirme Operant davranış Pekiştirme Davranış değiştirme	Sınıf yönetimi Uyanıklık Grup uyanıklığı Tatmini erteleme	Uygun iletişim Makul mesajlar İşbirliği teklif etme Yönlendirme ile düzeltme

Sınıf Disiplininin Uygulama Modelleri

Dreikurs 1972	Canter 1976, 1992	Jones 1979, 1987
Demokratik öğretim Ait olmanın gerçek hedefi Yanlış amaçlar Etkileme teknikleri	İddialı olarak sorumluluk alma Sınıfta haklar Sonuçlar Sorumlu davranış öğretimi	Olumlu sınıf disiplini Beden dili Güdüleme sistemleri Yeterli yardım

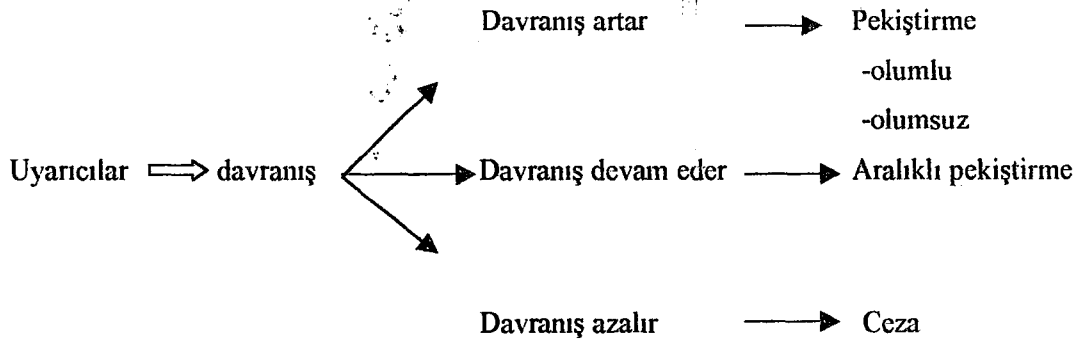
Glasser 1969, 1985, 1992	Gordon 1974, 1989	Curwin ve Mendler 1988, 1992
Baskısız disiplin Öğrenci gereksinimleri Nitelik Rehber öğretmenler	Oto kontrolü geliştirme Sorunu sahiplenme Davranış penceresi Etkin dinleme	Değer vererek disiplin Davranışsal açıdan sorunlu Ümidin yenilenmesi Sosyal sözleşme

Tablo 1. Sınıf Disiplininin Temel ve Uygulama Modelleri (Charles, 1996, s,4).

Redl ve Wattenberg ilk defa öğrenci davranışının düzeltilmesine yönelik sistematik bir yaklaşım geliştirmişlerdir. Bu sınıf disiplini modeline göre; bireyin davranışlarının grubun davranışları etkilemekte ve grup içinde birey bir rol

üstlenmektedir. İstenmeyen davranışlara karşı teşhissel düşünme süreci uygulanabilir. Bu süreç içerisinde, sorunun altında yatan nedenler konusunda önsezi oluşturma, hızla belli olguları gözden geçirme, ilgili öğrenciler hakkında ön bilgi edinme, insan psikolojisi ve moral gelişimi konusunda genel bilgi edinme, tepkide bulunma yer almaktadır. Çok ciddi olmayan sorunlar karşısında göz iletişimi kurma, istenmeyen davranış gösteren öğrencilere yakın durma, ilgi gösterme, mizahı kullanma ve bazı durumlarda küçük istenmeyen davranışı görmezden gelme, öğrencinin yaşantısından örnekler seçerek dersi yeniden planlama, ne zaman neyin yapılacağını belirtme, öğrencinin ilgisini çeken nesneleri ortadan kaldırma teknikleri kullanılabilir. Öğretmenlerin, öğrencilerle kendi istenmeyen davranışlarının nedenlerini anlamaları konusunda açıkça ve samimi şekilde konuşmaları önemlidir. Öğretmen ve öğrenciler karşılıklı olarak birbirlerinin duygularını anlamalıdır. Öğretmenin birinci rolü, saldırmak veya suçlamak değil desteklemek ve teşvik etmektir. İyi davranışa ödül, kötü davranışa ceza verilmelidir. Ödül konusunda spesifik öneri sunmazlar. Cezaya ise en son başvurulmalıdır. Ceza fiziksel olmamalıdır ve sinirlenmeyi içermemelidir. Öğrencilere istenmeyen davranışlarının karşılığında ne görecekları söylenmelidir. Ama bu tehdit içermemelidir. Davranışların diğer öğrencilere bulaşmasına karşı öğretmenler; oturma düzeni, sıkıntı, yorgunluk, dersin amaç eksikliği ve zayıf öğrenci davranışlarına dikkat etmelidirler (Charles, 1996).

Neo-skinner modeline göre; davranışın değişimi belirli bir süreçten geçer. Bu süreç şekilde gösterilmiştir.

(Borich, 1996).

İstenilen ve istenilmeyen davranışlar öğrenilir. Öğrenme, davranış ve çevrenin etkileşimi sonucunda oluşur. Bir davranışı izleyen eylemler, olaylar veya kelimeler olarak belirtilen sonuçlar; bir davranışı artırabilir, azaltabilir veya hiç etkilemeyebilir. Pekiştireç bir davranışı izleyen ve davranışa kuvvet veren sonuçlardır. Pekiştireçler davranışın gelecekte tekrarlama veya tekrarlamama olasılığını artırır. Davranış değiştirme programı dört aşamadan oluşur: 1. sorunun belirlenmesi, 2. gözlenebilir ve ölçülebilir davranışlara dayanarak sorunun analiz edilmesi ve açıklanması, 3. davranışın oluşumunu (artma veya azalma) belirlemek için öğrenme çevresini sistematik olarak düzenleme, pekiştireç ve ceza işlemlerinin uygulanması, 4. Programın etkililiğini kontrol etmek için davranışın oluşma sıklığı sayısının kaydedilmesi (Kameenui ve Darch, 1995)

Bireyin davranışları pekiştireçlerden etkilenir. “tamam” , “mükemmel”, “iyi gidiyor”, “teşekkürler” gibi sözel pekiştireçler ile göz iletişimi, başla onaylama, baş parmakla kabul işareti, yanında durma gibi sözel olamayan pekiştireçler sosyal pekiştireçler, çek işareti, yıldız ve mutlu yüz gibi semboller de şekil pekiştireçleridir.

Yaşı küçük öğrenciler için görev verme, öğretmenin yanına oturma gibi pekiştireçler etkinlik pekiştireçleri; kalem, kitap, rozet gibi pekiştireçler de somut pekiştireçlerdir. Öğretmen sınıfta belli kurallar koyar ve kurala uyan öğrencilere ödül verirken uymayan öğrencileri önemsemez. Yaşı büyük ve kronik istenmeyen

davranışlı öğrenciler, kurallara uyulmadığında ne ile karşılaşacakları konusunda bilgilendirilmelidir. Öğrencilerin “kurallara uyma” kaydı tutulur ve en çok kurala uyan öğrenci ödüllendirilir. Yaşı büyük ve özellikle yönetimi güç öğrencilerle, aileler ve okul müdürü arasında yasal dayanağı olmayan bir sözleşme hazırlanır ve imzalanır. Öğrencilerin istenmeyen davranışlarının öğretmenin ilgisi, akranlarının gülümsemesi ve beğenilmesiyle pekişebileceğine dikkat edilmelidir. Skinner modelinin savunucularından Mahoney ve Thoresen (1972) gibi bazı araştırmacılar, öğrencilerin kendi ödül ve ceza sistemlerini oluşturmalarına ve uygulamalarına dikkat çekmişlerdir. Öğrencilerin olumsuz davranışlarını cezalandırmak yerine olumlu davranışları ödüllendirilmelidir (Charles, 1996).

Kounin’in, öğrencilerin daha iyi davranması ve daha iyi öğrenmesi için öğretmenlerin, yapması ve yapmaması gerekenler konusundaki çalışmaları, günümüz sınıf disiplini modellerini etkilemiştir. Kounin’in modeline göre; öğrencilerin derse bağlanması ile istenmeyen davranışların arasında bir ilişki vardır. Öğretmenin sınıfta bir öğrenciye yaptığı davranışlar diğer öğrencileri etkilemektedir. Öğretmenler, sınıfın her yerinde neyin meydana geldiğini her zaman fark etmelidirler. Öğretmenler aynı zamanda meydana gelen birden fazla olayın üstesinden etkili şekilde gelebilmelidirler. Öğretmenin hemen etkinliklere başlaması ve etkinlikler arasında etkili geçiş yapması önem taşır. Dersin ayrıntıları veya istenmeyen davranışlar hakkında ayrıntıya girme zaman kaybına neden olur. Uygun etkinliklere öğrencileri aktif olarak katma yeteneği, verimli ve etkili bir sınıf için gereklidir. Öğrencilerin dikkati çekilmeli ve yapılması gerekenler konusunda öğrenciler bilgilendirilmelidir. Öğretmenin arkadaşlık, yardımseverlik, dostça ilişki, samimiyet, sabır gibi özellikleri sınıf kontrolünde çok etkili değildir. İstenmeyen davranış meydana geldiğinde,

istenmeyen davranış artmadan önce doğru kişiye müdahale edilmelidir. Ders işlenirken farklı etkinlikler yapılmasına dikkat edilmelidir (Charles, 1996).

Ginott, etkili sınıf disiplinin oluşturulmasında iletişimin rolüne öncelikle önem verir. Öğretmenler, öğrencilerle konuşurken uygun iletişim kurmaya çaba göstermelidirler. Öğretmenlerin veya ailelerin gönderdikleri mesajlar, öğrencilerin benlik algılarını önemli derecede etkilemektedir. Sınıf ikliminde öğretmen önemli bir faktördür. Öğretmenler kendi iç disiplinlerini; olumluluğu kaybetmeyerek ve asla kaba davranmayarak ya da öğrencilerinden görmek istedikleri nezaket ve dili kullanma konularında model olarak göstermelidirler. Öğretmenler, öğrencilere ön yargıyla bakmamalı ve kin tutmamalıdır. Uygun iletişimde önemli bir prensip, öğrencinin kişiliği veya karakteri değil, durumdur. Başarılı öğretmenler öğrencilerine değer verir. Öğrenciler; küçültücü şekilde etiketlenmemeli, küçük görülmemeli ve karakterleri hedef alınmamalıdır. Çünkü öğrenciyi incitir ve içermelerine neden olur. Bunun yerine uygun seçenekler sunulmalıdır. Etkili öğretmenler kısaca durumu tanımlarlar ve yapılması gerekenleri gösterirler. Öğretmenler, öğrencilerin istenmeyen davranışları arttığında kızgınlığını ifade etmekten çekinmemelidirler. Öğrencinin karakterini değil, yaptığını değerlendiren övgü etkilidir (Ginott,1988). Azarlamak yerine öğrenciler uygun davranışa yönlendirilmelidir. Ceza; düşmanlığa, aşırı kine neden olduğu için asla kullanılmamalıdır. İşbirliğini teşvik etmek, kendini yönlendirmeyi sağlamak ve sorumluluğu geliştirmek öğrencilerin işlevlerini öğrenmelerine yardım eder. Öğrencilere işbirliği kurmalarına yardım etmek, bağımsız karar vermelerini sağlar. Öğretmenler, öğrencilerin korkularına yönelik uygun tepkiler vererek onların duygularını anladıklarını hissettirmelidirler. Ben-mesajları olayın doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda öğrencilere daha iyi düşünme

şansı verir. Ben-mesajları, mesajı gönderen kişi üzerinde etkileri bakımından duyguları ifade eder. Sen-mesajları ise, öğrencinin karakterine yöneliktir. Öğretmenler öğrencilerine karşı olumsuz olmaktan ziyade olumlu olmalıdırlar. Disiplin konusunda etkili olan öğretmenler, öğrencilerin mantıksız göründüklerini ifade eden; (niçinli sorular sorarak) suçlanmalarına, kızgın olmalarına ve içermelerine neden olan şeyleri yapmamaya ve söylememeye dikkat ederler. (Ginott, 1988, c; Charles, 1996).

Dreikurs, sınıfta öğrencilerin istenmeyen davranışlarının altında yatan nedenleri araştıran ilk kişiler arasındadır. Hemen hemen tüm insanların, ait olma ve grup içinde önemli bir yeri olduğunu hissetme gereksinimleri vardır. Bu gereksinimlerin karşılanmaması farklı istenmeyen davranışlar olarak ortaya çıkar. Ait olma gereksinimi demokratik sınıf ve öğretim stilleri oluşturularak doyurulabilir. İstenmeyen davranışlar için sınıf süreçleri, kuralları, ve sonuçları hakkında öğretmen ve öğrencilerin birlikte katılımlı karar aldıkları sınıf, demokratik bir sınıftır. Sınıftaki öğrencilerin hemen hemen hepsinin sınıftaki temel amacı, ait olma gereksinimini karşılamaktır. Davranışlarını da buna göre yaparlar. Gereksinim karşılanmadığında öğrenciler; dikkat çekme (dersi engelleme, özel iltimaslar bekleme, ilgisiz sorular sorma, sürekli olarak ödevlerine yardım için çağırma), güç elde etmeye çalışma (tartışma, karşı gelme, yalan söyleme, ters huylu olma, emirlere uymayı ret etme veya saldırgan davranma), intikam alma (kötü şekilde davranma, ne kadar çok sıkıntıya neden olurlarsa o kadar çok memnun olma) ve yetersizlik gösterme (aptal görünme, öğretmenin isteklerine kayıtsız olma ve etkinliklere katılmayı ret etme, sessizce oturma ve etkileşimde bulunmama) gibi istenmeyen davranışlara yönelerek bu gereksinimi karşılamaya çalışırlar. Bu davranışlar öğretmen müdahale

etmediğinde aşamalı olarak birbirini takip eder. Dikkat çekme davranışına karşı öğretmenin bazen ilgi göstermesi; bazen de, ilgi göstermemesi etkili olabilir. Güç elde etmeye karşı en iyi taktik mücadele etmemektir. İntikam alma davranışlarına karşı misilleme yapmak değil, anlamak ve kabul etmek gerekmektedir. Öğrencilere yaptıkları davranışların karşılığında mantıklı tepkiler verilmelidir. Ceza kullanılmamalıdır. Demokratik öğretmenler, otokratik ve serbest bırakan öğretmenlere göre daha etkili sınıf disiplini sağlarlar. Demokratik öğretmenler kural ve kurala uyulmadığında karşılaşılabilecek sonuçların oluşumunda öğrencilerle birlikte karar alırlar. Öğrencileri içten motive etme yollarını araştırırlar. Öğrencilerin başkalarıyla etkileşimleri için geniş fırsatlar oluştururlar. Öğrencilerin kendi davranışlarına sınır koyma yeteneğinin gelişimine yardım ederler. Öğrenciler kendi davranışlarını seçebilmelidirler. Öğrencilerin teşvik edilmesi benlik algılarının gelişimine katkı sağlayarak güçlerinin farkında olmalarına yardım eder. Övgü, bağımlılık etkisine sahiptir (Charles, 1996). Çocuk; yaptığı, istediği her şeyde yaptırım gücünü denediği; gösterdiği ve ana babayı kendisiyle mücadeleye çektiği için oyuna gelinmemelidir. Çocuğu sorumluluğunun başladığı yerde yalnız bırakıp çekilmek çocuğun ümitsiz girişimlerini sonuçsuz bırakacaktır (Dreikurs, 1988).

Canter, sınıfta öğrenci ve öğretmenin hakları üzerinde durmuştur. Öğretmen öğrencilerden uygun davranış isteme ve belirtme hakkına sahipken, öğrenciler de nasıl davranılacağını seçme ve davranışları izleyen sonuçları bilme hakkına sahiptirler (Kameenui ve Darch, 1995). Öğrenciler, uygun davranışlarına katkıda bulunan sınırlamalara ihtiyaç duyarlar; öğretmenin sorumluluğu bu sınırlamaları koymak ve pekiştirmektir. Öğrencilerin uygun davranışlarında aile ve okul yönetiminin desteğine gereksinim vardır. istenmeyen davranışlı öğrencilerle

yardımsıver Şekilde konuŐulmalı ve nasıl davranacakları belirtilmelidir. Öğrencilerin gereksinimleri merkeze alınmalı, sınıf davranış kurallarını iyi oluŐturmalı, öğrencilere nasıl uygun davranacakları öğretilmeli, öğrencilerle düzenli Şekilde ilgilenilmelidir. İstenmeyen davranışlara öğretmenlerin tepkisi, öğrencinin hoşlanmadığı Şeyler olmalı (dersten sonra sınıfta durma, gruptan ayırma), fakat asla fiziksel ve psikolojik zarar vermemelidir. Etkili olması için öğretmenler; beklentilerini açık Şekilde belirlemeli, hoŐlandığı ve hoşlanmadığı Şeyleri söylemeli, sınıf davranışıyla ilgili sınırları açıkça koymalı, beklenti ve hislerini ifade etmede ısrarlı olmalı, göz iletiŐimini sürdürmeli, sözel ifadeleri destekleyen sözel olmayan jestleri kullanmalı, uygun davranış istemek için ben mesajı kullanmalı, niçin kuralların gerektiğı ve nasıl davranışın düzeltilebileceğı ile ilgili öğrencilerle etkileşimde bulunmalı, tehditten ziyade oluŐturduğı tepki biçimlerini (sonuçları) uygulama olmalıdır. Öğretmenler, öğrencilerin olumlu davranış yapamayacaklarına ilişkin önyargılı olmamalıdır. Öğretmenler, kuralları, olumlu teŐvikleri ve tepkileri içeren bir disiplin planını hazırlamalı ve farklı yöntemlerle öğretmelidirler. Öğrencilerin uygun Şekilde davrandıklarında kişisel, tanımlayıcı, samimi ve yaşa uygun olarak ödüllendirilmeleri etkili öğretmenin ayırt edici özelliklerindendir. İstenmeyen davranışlar karşısında öğretmen, bir disiplin hiyerarşisi uygulamalıdır. 7-12. Sınıflar için Şöyle bir hiyerarşi planı önerilmektedir.

bozulan kural

öğretmen tepkisi

ilk kez

ikaz etme

ikinci

zilden sonra bir dk sınıfta kalma

üçüncü

zilden sonra iki dk sınıfta kalma, davranış defteri fazla yazma

dördüncü

aileyi çağırma

beşinci

müdüre gönderme

ciddi hüküm

“

Disiplin hiyerarşisini kullanırken öğretmenlerin, öğrencilerin isimlerini ve engelleme sayılarını bir tahtaya kaydedilerek yapılması kolaylık sağlayacaktır. Öğretmenler; akademik etkinliklerde, günlük işlerde ve özel işlerde uymaları gereken kuralları öğrencilerine öğretmelidirler. Ciddi olmayan istenmeyen davranışlar için göz iletişiminin kullanılması, öğrenciye yakın durulması, suçlu öğrencinin ismi söylenerek soru sorulması, çalışmayan bir öğrencinin bulunduğu ortamda çalışan öğrencinin ödüllendirilmesi etkilidir. Ciddi sorunlu öğrencilere karşı öğretmen 1. Öğrenciyle olumlu mesajlar içeren bire bir konuşma 2. Öğrenciyle bir davranış planı geliştirme 3. İlişkileri oluşturmak için olumlu destek yaklaşımlarını izlemelidir (Charles, 1996).

Jones öğretmenin beden+dili; yüz ifadeleri, jestler, göz iletişimi, fiziksel yakınlık ve bedenin duruşu gibi sözel olmayan iletişimin önemi üzerinde öncelikle durmuştur. Özellikle nasıl öğretmenlerin öğrencilerini çalışmada tutabilecekleri, gerektiğinde nasıl bireysel yardımı sağlayabilecekleri, ve nasıl istenmeyen davranışlarla baş edebilecekleri konusunda etkili yöntemler bulmaya çalışmıştır. Öğretmenler, istenmeyen davranışların meydana gelmesiyle öğretim zamanlarının yaklaşık yüzde 50'sini kaybetmektedirler. Öğrencilere kendi çalışmaları sorulduğunda, çalışmalarını bireysel olarak sürdürdüklerinde, parmaklarını kaldırdıklarında ve konuşmaya yönlendirildiklerinde istenmeyen davranışların arttığı gözlenmiştir. Kaybedilen öğretim zamanının çoğu öğretmenlerin etkili beden dilinin

sistematik kullanmasıyla, güdüleme sistemlerini uygulamasıyla ve etkili yardım sağlamasıyla kurtarılabiliir. Öğrencilere uygun davranışlarından sonra ödöl verilmelidir. Güdüleme yapılırken somut nesneler yerine öğrencilerin zevk aldıkları film gösterimi, boş zaman tanıma, arkadaşları ile konuşma fırsatı verme gibi ödüller verilebilir. Etkinlikler seçilirken eğitimsel değeri olmasına dikkat edilmelidir. Sınıfın yarım daire şeklinde olması öğrencilere etkili yardım sağlanmasında yardımcı olur (Charles, 1996).

Glasser'e göre öğrenciler, kendi davranışlarını kontrol edebilirler. Öğretmenin görevi öğrencilere olumlu davranışları seçmeleri konusunda seçenek sunmaktır. Glasser'in 1985 öncesi görüşlerine göre okullar, öğrencilerin başarı ve tanınma gereksinimlerinin karşılandığı yerlerdir. Öğrencilere, istenen ve istenmeyen davranışların sonucu anlatılmalı ve bu davranışların karşılığında mantıklı tepkiler göstermelidirler. Her sınıfta davranışlara yön veren kurallar listesi bulunmalı ve sürekli bu kuralların uygulanması gerekir. Sınıf sorunlarının çözümünde sınıf toplantılarından yararlanılmalıdır. Glasser'in 1985 sonrası görüşlerine göre ise okullar, öğrencilere sınırsız fırsatlar sağlayan yerlerdir. Öğrencileri motive eden öğretim yaklaşımları önem taşımaktadır. Davranışlarımızı; yaşamı devam ettirme (yemek, barınma, zararlardan korunma), ait olma (emniyet, rahat, doğal grubun üyesi olma), güç (önemli olma ve başkaları tarafından dikkate alınma), eğlenme (duygusal ve zihinsel olarak iyi zaman geçirme) ve özgürlük (seçim yapma, kendini yönlendirme, ve sorumluluk) gibi 5 temel gereksinimiz belirler. O halde eğitim bu gereksinimleri karşılamalıdır. Öğrenciler; ders konularına katıldıkları, öğretmenin dikkatini çektikleri ve dersle ilgili tartıştıkları zaman ait olduklarını hissederek. Öğrenciler; çalışılması gereken konular ve derslerle ilgili çalışma süreçleri

hakkındaki kararlara katıldıklarında gücü hissederler. Güç duygusu gereksinimi; aynı zamanda yoklama almaya yardım etme, sınıf hayvanlarıyla ilgilenme, materyallerin dağıtımı ve göz kulak olunmasında yardımcı olma, gör-ışit araçlarından sorumlu olma gibi sorumlulukların yüklenmesiyle de karşılanır. Öğrenciler; başkalarıyla çalışabildikleri ve konuşabildikleri, ilginç etkinliklere katıldıkları ve başkalarıyla başarılarını paylaştıkları zaman eğlence duygusunu yaşarlar. Özgürlüğü, öğretmenin, neyi çalışacakları, nasıl yapacakları ve nasıl başarılarını gösterecekleri konusunda sorumluluğu yüklenmelerine izin verdiği zaman hissederler, Okullarda öğrenciler öğretmen tarafından cesaretlendirilmeli, desteklenmeli ve yardım görmelidirler. Okul programları, öğrencilerin yaşamlarında faydalı olan öğrenmeler içermeli ve öğrencilerin ilgisini çeken, öğrencileri aktif olarak derse katan, eğlenmeyi sağlayan ve anlamlı başarılarla yol açan etkinlikler yoluyla verilmelidir. Az sayıdaki konuların çok iyi öğrenilmesi olan nitelikli öğretimde azarlama, ceza ve baskı yoktur. Cesaretlendirme, teşvik ve yardımcı olma vardır. Nitelikli öğretim, ılımlı ve destekleyici sınıf iklimi oluşturarak, yalnızca öğrencilere faydalı çalışmalar yaptırarak, öğrencilerden yapabileceklerinin en iyisini bekleyerek, öğrencilerden kendi çalışmalarını değerlendirmelerini ve düzeltmelerini isteyerek sağlanabilir. Nitelikli öğretimin sonucunda disiplin sorunları en aza iner. Temel disiplin sorunu, karşı gelme ve dersi engelleme değil, derse karşı öğrencilerin isteksizliğidir. Sınıf kural ve sonuçları öğrencilerle tartışarak oluşturulmalıdır (Charles, 1996).

Gordon, öncelikle aile eğitimine önem vermiş ve aile eğitimi ile ilgili kurslar düzenlemiştir. Eğitim verdiği ailelerin isteği üzerine öğretmenlerle öğrenciler arasındaki ilişkileri geliştirmeye yönelik de çalışmalar yapmıştır. Düzenlediği kurslar sonucunda öğretmenlerin; “denetim”, “cezalandırma”, “gözdağı verme”,

“zorlama”, “kuralları hatırlatma”, “kınama” gibi terimleri gittikçe daha az kullandıklarını; bunun yerine disiplin sözcüğünün bile yavaş yavaş kaybolmaya başlayarak “sorunu çözme”, “etkileme”, “işbirliği yapma”, “ortak bir amaçta birleşme”, “birlikte karar verme”, “bir işi sonuçlandırma” ifadelerini kullanmaya başladıklarını belirtmektedir (Gordon, 1993). Gordon, Etkili Öğretmen Eğitimi çalışmasında, öğrenci sorumluluğu ve kendi kontrolünü geliştirmesi konusuna vurgu yapmaktadır. Okul disiplin politikaları, cezalandırıcı eylemleri içerdiğinden, öğrenciyi yıkan davranışlara ve anti-sosyal eylemlere yol açmakta ve böylece öğrencilere zarar vermektedir. Baskı veya ödül ve ceza yoluyla etkili disiplin sağlanamaz, onun yerine her öğrencinin karakteri geliştirilmelidir. Öğretmenler, öğrencilerin kendilerini kontrol etmelerine yardımcı olabilmek için kontrol etme yetkilerini bırakmalıdırlar. Davranışa yönelik suçlayıcı ifadeler içeren sen mesajları yerine, davranış ve sonuçlar hakkındaki düşünce veya hisleri belirten ben mesajlarının kullanılması daha etkilidir. Uzmanlığa, iş tanımına ve sözleşmeye dayalı olan otorite öğrenci üzerinde olumlu etki yapar. Başkalarını kontrol etmeye dayalı otorite ise etkililiği azaltır. Çatışmaların çözümünde; kişisel ilişkilerin zarara uğramadığı ve karşılıklı olarak sorunun olumlu çözüme kavuştuğu “kaybeden yok” yöntemi kullanılmalıdır. Öğretmenin sözlü ya da sözsüz onaylama tepkileri öğrenci ile ilgilenildiği mesajını verir. Öğrenciler, sorunları tartışmak için teşvik edilmelidirler. Öğretmenler, öğrencilerini etkin olarak dinlemelidirler. Etkin dinleme; öğretmenlerin, öğrencilerin söylediği şeyleri geri yansıtma içerir. Öğrencinin mesajları, öğretmenin ulkati ve anlamasıyla teyit edilir. Hiçbir yargı ve değerlendirme yapılmaz. Emir vermek-yönlendirmek, uyarmak-gözdağı vermek, ahlak dersi vermek, öğüt vermek-çözüm ve öneri geliştirmek, öğretmek-nutuk çekmek-mantıklı düşünceler önermek, yargılamak-eleştirmek-suçlamak, ad takmak-

alay etmek, yorumlamak-analiz etmek-tanı koymak, övmek-olumlu değerlendirmeler yapmak, güven vermek-desteklemek-avutmak-duygularını paylaşmak, soru sormak-sınamak-sorguya çekmek, sözünden dönmek-oyalamak-şakacı davranmak-konuyu saptırmak iletişimin 12 engelidir. Öğretmen ve öğrenciler; sınıf kuralları, sınıf yönetimi, oturma ve beğenilen etkinlikler hakkında birlikte karar vermelidirler. Ders yılının başlangıcında; öğrenci davranışlarının belirlenmesi, endişelerin tartışılması, sınıf anlaşmasının öğrenilmesine yardım edilmesi uygun olacaktır (Charles 1996).

Curwin ve Mendler, öğrenciye en üst derecede değer ve ümit vererek istenmeyen davranışları düzeltme yoluna gitmişlerdir. Fikirleri, özellikle kronik istenmeyen davranışlı öğrencilerle uğraşan öğretmenlere faydalı olmaktadır. Öğretmenlerin önemli bir sorumluluğu, kronik istenmeyen davranışlı öğrencilerin okulda faydalı olabileceklerine ve kendi yaşamlarını biraz kontrol edebileceklerine inanmalarına yardım etmektir. Öğretmenlerin rolü, öğrencilerin öğrenmelerine ve sorumlu davranmalarına katkı yapmaktır. Etkili disiplinin önemli prensipleri: 1. Disiplin öğretimin önemli bir parçasıdır. 2. Kısa dönemli çözümler hiç etkili değildir. 3. Öğrencilere her zaman değer verilerek davranılmalıdır. 4. Disiplin öğrenme motivasyonuna zarar vermemelidir. 5. sorumluluk itaatten çok daha önemlidir. Sınıf kuralları bozulduğu zaman başvuru önceden planlı eylem, öğrencinin bilgi ve anlaşmasıyla öğretmen tarafından hazırlanır. Bir öğrencinin kuralı bozduğunda, sonuca katlanmayı reddettiği zaman, öğrencinin sonucu kabul edene kadar derse geri dönmemesini ifade eden kural uygulanmalıdır. Sınıf kuralları ve sonuçları üzerinde, öğretmen ve öğrenciler anlaşılır ve yazılıdır. Etkili öğretmenler; öğrencileri etkin dinleyerek, ben-mesajları kullanarak ve özel tartışma yaparak çatışmanın etkisini azaltabilirler. Ümitsiz öğrencilerin sayıları aile ve toplumun olumsuz etkileri

nedeniyle artmaktadır. Aynı zamanda bunlar kronik istenmeyen davranışlı öğrencilerdir. Ümitsiz öğrenciler, sınıfta nasıl davranacakları konusunda endişe duymazlar. Başarısız olup olmamaları, öğretmeni sıkıp sıkılmamaları, veya dersi kesip kesmemeleri onları endişelendirmez. Başarılı olmak için öğretmenler; programı tekrar düzenleme yollarını, farklı biçimlerde düşünmeyi teşvik etmeyi, farklı öğrenme stilleri ve duyuşal durumlar oluşturmayı, yaratıcı ve sanatsal ifadeleri sunmayı, öğrencilerin çalışma isteğine zarar vermeden teşvik edici feedback sağlayan dereceleme sistemini kullanmayı araştırabilirler. Bu öğrencilerin değeri duygularının geliştirilmesi de önem taşımaktadır. Azarlanma, alaya alınma, alıkoyma, fazladan yazma ödevleri verme, tahtaya isimlerini yazma, müdür odasına gönderilme gibi geleneksel (kısa dönemli) cezalar kronik istenmeyen davranışlı öğrenciler üzerinde etkisizdir. O halde sorunlu öğrenci davranışlarıyla ilgilenmek, kısa dönemli çözümlere başvurmamak, her zaman öğrencilere değeri vererek davranmak (onlara saygı duymak, gereksinimleri ile ilgilenmek), öğrencinin motivasyonuna müdahale etmemek, itaatten ziyade sorumluluğa önem vermek etkilidir. Kronik istenmeyen davranışlı öğrenciye öğretmenin yaratıcı tepkileri 7 başlık altında toplanmaktadır. 1. Rolün tersine dönmesi(öğrenciye öğretmen rolü verilir) 2. Nüktedanlık ve saçma sözcüklerin kullanılması. 3. Yazılı anlaşma 4. Olmayacak yanıtlar. 5. Paradoksal davranış (ödevini yapmayan bir öğrenciye paradoksal davranış: “üç gündür ev ödevinizi yapmıyorsunuz. Bu gece için ödeviniz, yarının ödevini unutmak için çalışmanızdır”) 6. Öğretmenin bağırıp çağırması. 7. Sınıf davranışının video veya teybe kaydedilip öğrenci ile değeriendirilmesi (Charles, 1996).

İlgili Araştırmalar

Baloğlu (1988), “İlkokul Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Yeterlikleri Hakkında İlköğretim Müfettişlerinin Görüşleri” adlı araştırmasıyla, Türkiye’de ilköğretimin birinci kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin, sınıf yönetimindeki yeterlik düzeyleri, aynı kurumda denetim görevi yapan ilköğretim müfettişlerinin görüşlerine göre belirlemeye çalışmıştır.

Araştırmanın örneklemini, Türkiye’de 14 ilde görevli bulunan 417 ilköğretim müfettişi oluşturmuştur.

Yapılan analizler sonucu elde edilen bulgulara öğretmenlerin sınıf yönetiminde mesleki yeterlik alanlarına hakim olma, sınıf içinde amaçlı davranış gösterme, liderlik, planlama, iletişim, öğrenci davranışlarını yönetme, zaman yönetimi, etkinliklerin yönetimi, ve değerlendirme açısından orta düzeyde yeterli gördükleri saptanmıştır.

Ağır (1991), “Orta Dereceli Okullarda Öğrencilerin İşledikleri Disiplin Suçları” isimli araştırmasında, disipline aykırı öğrenci davranışlarını belirlemeye ve okul yöneticileri ile öğretmenlerin disiplin anlayışlarını saptamaya çalışmıştır.

Araştırmada evren olarak Ankara ili orta öğretim kurumları, sosyo-ekonomik koşullarına göre alt, orta ve üst olmak üzere üç düzeyde seçilmiştir. Her kümeden bir okul örneklem olarak seçilmiştir.

Anket yoluyla elde edilen verilerin analizi sonucunda, okul yöneticileri ve öğretmenlerin demokratik disiplin anlayışının kavram ve kurallarını bildikleri ancak bunu uygulayamadıkları bulunmuştur. Araştırmacıyı bu sonuca götüren sonuçlardan bazıları şunlardır.

1. Öğretmenlerin öğrencilere karşı tutumları genellikle ilgisiz bulunmuştur.

2. Bir okul yöneticisinin yasakladığı bir davranışı öğretmenlerin bazen, bir öğretmenin yasakladığı davranışı diğerlerinin bazen hoş gördüğü anlaşılmıştır.
3. Öğrencilerin okul yöneticileri ve öğretmenler tarafından informal biçimde cezalandırıldıkları bulunmuştur.
4. 140 öğrenciden 87'sinin disiplin suçu işlediği ve yalnız bir tanesinin disiplin cezası ile cezalandırıldığı bulunmuştur.

Araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin sosyo-ekonomik koşulları ile aile içi ilişkilerinin niteliğinin disiplin suçu işlemlerine etkide bulunduğu anlaşılmıştır. Araştırmacıyı bu sonuca götüren bulgular şunlardır.

1. Anne ve babaları yüksek öğrenim gören öğrencilerin daha çok disiplin suçu işledikleri bulunmuştur.
2. Disiplin suçu işleyen ve işlemeyen öğrencilerin ailelerinde çoğunlukla bir aile büyüğünün yasakladığı davranışı diğerinin hoş gördüğü bulunmuştur.
3. Anne baba tutumlarının demokratik olmadığı anlaşılmıştır.
4. Alt sosyo-ekonomik düzeyde en çok okula geç kalmak, orta sosyo-ekonomik düzeyde en çok kopya çekmek, üst sosyo-ekonomik düzeyde en çok okulu ve çevresini kirletmek suçlarının işlendiği bulunmuştur.

Gözütok (1993) öğretmen adayları ve öğretmenlerin bedensel cezaya (dayağa) karşı tutumları ve okullarda bedensel ceza uygulamalarını belirlemek üzere “Okulda Dayak” adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada ilkokul, ortaokul ve liseden toplam 364 öğretmen ve 596 öğrenci örneklem olarak seçilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin cezalandırma biçimlerini öğrenciler; tokat atma (%57), kulak çekme (%45), saç çekme(%30), tebeşir silgi fırlatma (%25), sopayla

vurma (%14), tekme atma (%11), çok şiddetli dövme (%10), başını duvara veya sıraya vurma (%7) olarak bildirmişlerdir. Öğrencilerin %8'i mesleğinde yeterli, %10'u mesleğinde titiz, %28'i mesleğinde zayıf, %31'i özel yaşamında sorunlu öğretmenlerin dövdüğünü belirtmişlerdir. Dayak yiyen öğrencilerin 125'i sınıfta küçük düştüğünü, mahcup olduğunu, gururunun kırıldığını; 110'u çok üzüldüğünü 89'u da sinirlendiğini ifade etmişlerdir. Aday öğretmen, genç öğretmen ve kıdemli öğretmenlerin bedensel cezalandırma konularındaki tutumları arasında genç öğretmenler aleyhine manidar bir fark bulunmuştur. Bedensel ceza konusunda farklı sosyo ekonomik düzeydeki okullarda çalışan öğretmenlerin tutumları arasında üst sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda çalışan öğretmenler lehine bir fark bulunmuştur. Kadın ve erkek öğretmenlerin dayak konusundaki tutumları arasındaki fark kadın öğretmenler lehindedir.

Başar (1994) özel bir lisenin orta kısmının sınıf yönetimi özellikleri bakımından nasıl bir görünüm sergilediğini ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırma orta bir, iki ve üçüncü sınıfların, Türkçe Matematik, Fen Bilgisi İngilizce derslerinde yapılmıştır. Araştırmada fiziksel ölçümler dışında, katılmalı gözlem yöntemi kullanılmıştır. Gözlem üç uzman tarafından her sınıfta her ders için üç kez tekrarlanmıştır.

Sınıf yönetimi özellikleri olarak; öğrencilerin oturma alanının sınıf alanına oranı, sınıf ısı, sınıfların temizliği ve bakımı, duvar ve eşya renklerinin uygunluk düzeyi, sıraların oturma rahatlığı, sınıfların aydınlanma durumu, öğrenme merkezleri ve ilgi köşelerinin durumu, sıraların yerleşim değişikliğine uygunluğu, sınıf ortamının çekiciliği, derste sınıftaki gürültü düzeyi, konuya uygun araç kullanma düzeyi, derse devamsızlık ve gecikme durumu, öğretmenlerin öğrencileri tanıma

düzeyi, dersin ne kadarının öğrenme etkinliklerine ayrıldığı, öğretmenin derste öğrencilerin ne kadarıyla sözlü iletişim kurduğu, sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarına öğretmenin tepkileri, öğrencilerin sınıf kurallarına uyma dereceleri; sözel övgü kullanma, dinleme, arkadaşça davranma, sınıfta yer tutabilme, sınıfın tümünden sürekli haberli olabilme açılarından öğretmen davranışları; Türkçe, matematik, fen bilgisi, İngilizce derslerine ilişkin bulgulardan sınıfların gürültü düzeyi, konuşulanların duyulup anlaşılması, araç kullanma, sözlü iletişim, ders süresini amaçlar için kullanma, öğrencileri tanıma, öğrencilerden sürekli haberli olma, olma sonuçları arasındaki ilişki ele alınmıştır.

İstenmeyen davranışlara öğretmenlerin tepkileri sayısı bakımında çoktan aza doğru şu şekilde olmuştur. Görmezden gelme (126), sesle uyarma (95), farkına varmama (84), azarlama (23), yanına yaklaşma (10), soru sorma (8), sessizce uyarma (8), göz teması kurma (8), görüşmeye çağırma (3), dokunma (3). Her sınıfta uyulması gereken kurallar olarak, arkadaşlarını rahatsız etmeme, sırasını gereksiz yere terk etmeme, söz alarak konuşma, sınıfa giriş-çıkış düzeni, konuşulanlara dinleme, yapması istenenleri yapma davranışlarına bakılmış ve sınıf kurallarına uyma düzeyi yüksek olarak değerlendirilmiştir. İlk dört davranış açısından okulun çok iyi durumda olduğu saptanmıştır.

Okulun, öğretmenlerin sınıftan sürekli haberli olma açısından puanı, iyiye yakın orta; ilgi istek uyandırma, sözel övgü kullanma, sınıfta gerektiğinde yerini değiştirebilme puanları orta; öğrencilere arkadaşça davranma puanı iyi, öğretmenlerin öğrencileri dinleme puanı ise çok iyi olarak değerlendirilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (1995) tarafından “Öğretmen Değerlendirme” araştırması yapılmıştır. Bu

çalışmanın amacı öğretmen performansını değerlendirmede temel alınacak ölçütlerle ilgili bilgi sağlamaktır. Olası ölçütler ilgili literatür incelenerek düzenlenmiş ve bir anket oluşturulmuştur. Bu anket öncelikle eğitimcilerin söz konusu ölçütlere verdikleri önemin derecelerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada ikinci olarak, eğitimcilerin öğretmenlerin ayrı ayrı her ölçüt için gösterdikleri performansı ile ilgili değerlendirmelerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Üçüncü olarak ise, eğitimcilerin öğretmen değerlendirme ölçütlerinin genel önemi ve öğretmenlerin genel performansı ile ilgili değerlendirmeleri mesleki konumlarına göre karşılaştırılmıştır.

Araştırmayla ilgili veriler 467'si öğretmen, 113'ü okul müdürü, 116'sı MEB müfettişi, 117'si ilköğretim müfettişi olmak üzere 813 kişiden toplanmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre, anketteki ölçütlerin çoğu, ankete katılanların büyük çoğunluğu tarafından çok önemli/ önemli bulunmuştur. Araştırmaya katılanlardan öğretmen niteliğini tamamiyle yeterli/yeterli bulanların oranı ("derste işlenen konulara dayalı sınavlar hazırlamak" ve "sabırlı ve hoşgörülü olmak" maddeleri için) %78.4 ile ("öğrencilerin kavram ve becerileri uygulayabilecekleri fırsatlar yaratmak" maddesi için) %33.9 arasında değişmektedir. Öğretmen niteliğini yetersiz/tamamiyle yetersiz bulanların oranı ise ("öğrencilerin ilgisini çekecek tartışmalar açmak" maddesi için) %51.9 ile ("derste işlenen konulara dayalı sınavlar hazırlamak" maddesi için) %13.8 arasındadır. Genelde öğretmen niteliği/performansı, öğretmen değerlendirme ölçütlerinin 45'inde, ankete katılanların 550'si tarafından tamamiyle yeterli/ yeterli olarak değerlendirilmiştir. Geri kalan 26 ölçütte ise, öğretmen niteliği/performansı, ankete katılanların %50'sinden azı tarafından tamamiyle yeterli/yeterli bulunmuştur (EARGED, 1995).

Tulley ve Chiu (1998) öğretmenlerin belirli sınıf disiplini sorunlarına karşı uyguladıkları disiplin stratejileri konusunda öğrenci algılarını saptamak amacıyla “Children’s Perceptions of Effectiveness of Classroom Discipline Techniques” adlı bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmada şu üç soruya yanıt aranmıştır: 1) Öğrenciler hangi davranışları disiplin sorunu olarak tanımlamaktadırlar? 2) Öğretmenler bu sorunlara karşı hangi stratejileri uygulamaktadır? 3) Öğrenciler bu stratejilerin hangi boyutta etkili ya da etkisiz olduğunu düşünmektedir?

Çalışmada İndiana’daki 3 okuldun 6. sınıfından 134 öğrenci seçilmiş, çalışmanın verileri öğrencilerden kritik olay yöntemiyle toplanmıştır. Öğrencilerin anekdotlarına dayanarak disiplin sorunları 5 grupta toplanmıştır: 1) engel olma (öğretimi kasten kesen konuşma veya davranış), 2) yönergeye uymama (defiance) (saygısız davranış, uyulması gereken kurallara uymama), 3) saldırganlık (kavga etme, itişme), 4) çalışmayı bitirmeme, 5) diğer davranışlar (kopya çekme, not yazma, yalan söyleme). Öğrencilerin belirtilen davranışlarına karşı öğretmenlerin uyguladıkları disiplin stratejileri 6 grupta toplanmıştır: 1) geleneksel ceza (rote punishment) (cümleleri ve raporları tekrar yazma, kuralları yazma), 2) yer değiştirme cezası (bir yerde tek başına bırakma, izole etme, sınıftaki çalışmadan alıkoyma), 3) açıklama (öğrenci ile doğru ve istenilen davranış tartışma), 4) ceza uygulama (presentation punishment) (bağırma, dayak), 5) tehdit ve ikaz, 6) öğrencinin davranışına tepki göstermeme veya önemsememe

Araştırmada en çok öğrenciler:

- 1) Engel olma davranışının (134 olayda 58 olay) sorun olduğunu, 33 olayda öğretmenin etkili olduğunu,
- 2) 134 olay içinde geleneksel cezanın 31 olayında etkili, 13 olayda etkisiz olduğunu, bu cezanın da %44 olarak en fazla gerçekleştiğini,

- 3) Geleneksel cezanın, toplam 31 olayın 20 engel olma davranışında etkili, toplam 13 olayın 11 engel olma davranışında etkisiz olduğunu,
- 4) Yer değiştirme cezasının, toplam 14 olayın 7 yönergeye uymama davranışında etkili, toplam 20 olayın 7 engel olma davranışında etkisiz olduğunu,
- 5) Açıklama cezasının, toplam 16 olayın 9 yönergeye uymama davranışında etkili, toplam 9 olayın 4 yönergeye uymama davranışında etkisiz olduğunu,
- 6) Ceza uygulama, toplam 8 olayın 3 engel olma davranışında etkili, toplam 9 olayın 5 saldırganlık davranışında etkisiz olduğunu,
- 7) Tehdit ve ikazın, toplam 7 olayın 5 engel olma davranışında etkili, toplam 5 olayın 3 engel olma davranışında etkisiz olduğunu,
- 8) Tepki göstermemenin, toplam 1 olayın engel olma davranışında etkili, toplam 1 olayın engel olma davranışında etkisiz olduğunu belirtmişlerdir.

Chiuve Tulley (1997), öğretmenlerin uyguladıkları disiplin yaklaşımlarına karşı öğrenci tercihlerini belirlemek amacıyla “Student References of Teacher Discipline Styles”adlı bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada Indiana’daki 8 okul bölgesinden 4,5,6. Sınıflardan 712 öğrenci örneklem olarak seçilmiştir. Öğrencilere, Wolfgang ve Glickman(1986)’ın “Belief on Discipline Inventory for Children”adlı çalışmasından yararlanılarak 12 maddelik bir anket uygulanmıştır. Bu anket maddelerinde üç disiplin yaklaşımı yer almaktadır: 1)sosyal ve psikoloji temellerine dayalı yüzleştirme-sözleşme (Confronting-contracting) yaklaşımı, 2) hümanistik ve psikoanalitik düşünce temellerine dayalı ilişki kurma-dinleme (Relationship-

listening) yaklaşımı, 3) yaşantıya dayalı davranışçı psikoloji temelli Rule/reward-punishment yaklaşımı.

Bu araştırmada, 4, 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin tercih ettikleri disiplin yaklaşımlarını belirlenmesinin yanında; öğrencilerin cinsiyet, akademik başarı ve sınıf düzeyleri ile yaptıkları tercihler arasındaki ilişkiler de saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre:

- 1) Toplam 712 öğrencinin 420 (%59)'si yüzleştirme-sözleşme (Confronting-Contracting) yaklaşımını tercih etmişlerdir. Cinsiyet ve sınıf düzeylerinde anlamlı fark olmaksızın öğrencilerin 135 (%19)'i ilişki kurma-dinleme (Relationship-listening) yaklaşımını, 121 (%17)'i de kural/ödül-ceza (Rules/reward-punishment) yaklaşımını tercih etmişlerdir.
- 2) Akademik başarıları yüksek olan öğrenciler, düşük olan öğrencilere göre daha çok yüzleştirme-sözleşme (Confronting-Contracting) yaklaşımını tercih ederken; akademik başarıları düşük olan öğrenciler, yüksek olan öğrencilere göre daha çok kural/ödül-ceza (Rule/reward-punishment) yaklaşımını tercih etmişlerdir. Cinsiyetler arasında ise anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tulley, Chiu ve Hwang (1995) "Student Teachers and Classroom Discipline" adlı araştırmasında stajyer öğretmenlerin, hangi tür davranışları disiplin sorunu olarak gördüklerini, bu disiplin sorunlarına karşı hangi stratejileri kullandıklarını ve disiplin sorunlarında hangi stratejilerin etkili ya da etkisiz olarak gördüklerini saptamaya çalışmışlardır. Araştırmada 81 ilköğretim, 54 de orta öğretim stajyer öğretmen örneklem olarak seçilmiştir. Veriler kritik olay tekniği ile toplanmıştır. İlköğretim öğretmenleri 151, ortaöğretim öğretmenleri 103 olmak

üzere toplam 254 örnek olay belirtmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre disiplin sorunları 5 grupta toplanmıştır.(a) engel olma (konuşma,veya öğretimi kasıtlı kesen davranışlar (b) yönergeye uymama (saygısız davranış veya kurallara uymama, (c) dikkatsizlik (derste başka şeylerle ilgilenme, çalışmaya katılmama, sırayı terk etme, (d) saldırganlık (kavga etme, itişme), ve (e) diğer (ağlama, yalan söyleme, geç kalma, kopya çekme, hırsızlık, sakız çiğneme).

Bu istenmeyen disiplin sorunlarına karşı stajyer öğretmenlerin uyguladıkları disiplin stratejileri 7 grupta toplanmıştır. (a) 2. tip ceza, bir yerde tek bırakma, sınıftaki çalışmadan alıkoyma , (b) açıklama yapma (doğru veya istenen davranışı öğrenci veya tüm sınıfla tartışma, (c) tehdit ve ikaz (d) olumlu pekiştireçler kullanma (övgü kullanma, onaylama, ödül verme), (e) strateji değiştirme (sesi alçaltma ya da yükseltme, öğrenciye doğru gitme, yeni öğretim yaklaşımı veya politikaları kullanma, (f) 1. tip ceza 1) (dayak,öğrenciye bağırma rezil etme), ve (g) herhangi bir davranışta bulunmama (öğrenci davranışını önemsememe).

Bu araştırma sonuçlarına göre;

1. Disiplin sorunu olan davranışların büyük çoğunluğunu engel olma(%63), yönergeye uymama(%20) ve dikkatsizlik(%9) davranışları oluşturmuştur. Engel olma davranışının olduğu olayların 79'unda etkili, %80'inde etkisiz olunmuştur. Tepki göstermeme toplam 16 olayın 14'ünde etkisiz olmuştur.
2. Disiplin sorunlarına karşı uygulanan 2. tip ceza stratejisi toplam 81 olayın 43'ünde etkili; açıklama yapma stratejisi toplam 50 olayın 39'unda etkili; tehdit/ikaz stratejisi toplam 33 olayın 24'ünde etkisiz; 1. Tip ceza stratejisi toplam 23 olayın 22'sinde etkisiz; tepki göstermeme stratejisi toplam 20 olayın 16'sında etkisiz olmuştur.

Wragg (1981) ğretim yılı başında stajyer öğretmenlerle tecrübeli öğretmenleri gözlemledi. İki tür ğretmen arasında şu farkları buldu.

Tecrübeli ğretmenler

- Genellikle sınıf kuralları konusunda çok açıklar,
- Kendilerine göre neyin doğru ve uygun olduğunu tanımlamada tereddüt etmiyorlar,
- Yeni sınıfla ilişkileri oluşturmak için gerekli olan çabanın bilincindeler
- Sınıfı izlemek veya öğrencilere bakmak için gözlerini kullanmaya büyük önem verirler,
- Kurallar ihlal edildiğinde genel olarak üstesinden gelmede acele ediyorlar,
- Her zamankinden daha çok formaller,
- Özellikle canlı ve sistemliler,
- Derse girmeden önce koridorda bulunuyorlar,
- Kendilerini formal olarak tanıtıyorlar,kişisel geçmişlerinin ayrıntılarını doğal olarak sunuyorlar.

Stajyer ğretmenler

- Sınıf kuralları konusunda çok açık değiller,
- Kuralları konuşurken doğru ve uygun terimlerini kullanmıyorlar,
- Öğretim yılının başlangıcında okulun ve öğretmenlerin çabalarının farkında değiller,
- Göz iletişimi kurmakta yetersizler ve kendilerinin izlendiğinin bilincindeler,

- Daha sonra büyük sorun haline gelen ilk sınıf kuralı ihlallerini sıklıkla önemsemiyorlar,
- Kural ve ilişkiler yerine dersin içeriği üzerindeki hazırlıklarına yoğunlaşıyorlar (Cohen ve Manion, 1990).

İskoçya’da iki farklı bölgeden alınan dört okuldan rasgele seçilen yaşları 12 ile 16 arasındaki 150 öğrenci üzerinde bir çalışma yapılmıştır. Öğrencilere, derslerini en iyi şekilde yürüten üç öğretmenin isimleri ve bu öğretmenlerin “derslerin iyi şekilde işlenmesi için ne yaptıkları” sorulmuştur. Seçilen öğretmenler iki hafta boyunca iki dersle gözlemlenmiştir. Çalışma, öğretmenlerin yapılması gerekenler ve ideal durumlarda yapmayı düşündükleri değil de “ne yaptıkları” temeli üzerine kurulmuştur. Öğretmenlerin belirttikleri toplam 463 durum 14 grupta toplanmıştır. Öğretmen görüşlerinin analizi sonucunda %59 oranında proaktif, %38 oranında da reaktif davrandıkları ortaya çıkmıştır. Proaktif olma, önceden zihinsel ve fiziksel olarak hazırlanma anlamına gelmektedir. Dersin başarılı şekilde işlenmesi için öğretmenlerin eylemlerine ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Tablo.2. Dersin Başarılı İşlenmesi İçin Öğretmen Eylemleri

Grup	Öğretmenlerin ifade örnekleri	%
Talimata ve düzene dayalı çalıştırma	Onlardan kalemlerini koymalarını istedim. Notlarının düzenli olması için tahtada çalıştım	29
Açıklamalar/ Yardımlar	Yapılacakları ve sınavda ne yapmaları gerektiğini açıkladım.... Bildikleri şeylerle öğreneceklerinin ilişkisini kurmaya çalıştım.	11
Sözlü azarlama	Sesimi yükselttim	8
Gözlemler/yer	Önde durdum ve gözledim. Onların arasına oturdum	8

Ödül/teşvik/övgü	Davranışına “A” verdim. Çabalarını övdüm.	6
Normal rutini kullanma	Hemen kaydettim. Geneldeki rutinleri hatırlattım.	6
Soru sorma	Yanıt almak için sınıfta dolaşım. Yanıt almaya çalışım.	5
Uyarma	Ödevlerini yapmadıklarında ne olacağı konusunda onları uyardım	5
Oturma	Onları ayırdım	5
Yaptırım kullanma	Ceza verdim	4
Kuralın bozulmasına izin verme	Kuralları göz ardı ettim,ceza vermedim	4
Espiri kullanma	Şaka yaptım	4
Kişisel ilişki	İsimlerini çok kullandım kendimle ilgili bir hikaye anlattım	2
Diğer	Kendi kendime tekrarlardım. Kendimi kaybettim	4

543 öğrenciye dersi başarılı şekilde işleyen öğretmenlerin ne yaptıkları sorulmuştur. Yazılı olarak verdikleri yaklaşık 4300 ifade 21 gruba ayrılmıştır. Oluşan tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo.3. Etkili Disiplin Sağlayan Öğretmenler Üzerinde Öğrenci Ölçütleri

Grup	Öğrenci ifadelerinden örnekler	Grup	Öğrenci ifadelerinden örnekler	Grup	Öğrenci ifadelerinden örnekler
Katılık	O çok katıdır.	Sınıf kontrolü	Sınıfı başarılı şekilde kontrol altında tutar	Öğretmen-öğrenci ilişkileri	Kötü davranış bile hepimizi sever
Bağırma, tehdit, ikaz	Sessiz olmasak ceza vereceğini söyler.	Kesin kurallar	Her şeyi açıklar, çalışmaya başlamadan	Övgü ve teşvik	Sınıfa zekilerim gibi hissettirir

			önce birçok örnek verir.		
Yaptırımlar	Kötü bir şey yaparsanız sınıftan dışarı çıkarır	Uygun yönetim	Tümüyle derste sessizliği sağlar düzenli olarak bir şeyler yapar	Tehdit ve ödül	Çalışmamızı diğerlerinden önce bitirirsek resim yapmamıza ve bulmaca çözmemize izin verir.
	Küçük görür	Çalışma miktarı	Dersin her dakikasını işler	Gelecekte başarı	Eğer konunuzu en iyi şekilde yaparsanız dolgun ücretli bir iş bulabileceğinizi söyler
Konuşmaya izin vermez	Derste hiç kimsenin konuşmasına izin vermez.	Ev ödevi	Her akşam yapabileceğimiz yeterli miktarda ev ödevi verir.	Mizah	Sessizce çalışmanızı sürdürdüğünüz de bazen çok iyi şakalar yapar.
Konuşmaya izin verir	Çok gürültülü olmayan sessiz konuşmalara izin verir	İlgi çekicilik, eğlencelik, farklılık	İlgi çeken işler yapar, her konuda her şeyden biraz işler	Terslik şeklinde diğer	Soğukkanlıdır
Katı davranmama	Bağırır veya ceza uygulamaz.	Açıklamalar ve yardımlar	Bazı konularda takıldığınızda size yardım eder.	Diğer	Bazı şeyleri düzenlemeye oldukça başarılıdır

21 kategori kendi arasında ayrıca 4 gruba ayrılmıştır. 1. kontrol ve kurallar (katılık, bağırma, tehdit, ikaz, yaptırımlar, küçük görme, konuşmaya izin vermeme,

konuşmaya izin verme, katı davranmama). 2. Çalışmanın açıklığı ve miktarı (kesin kurallar, uygun yönetim, çalışmanın miktarı, ev ödevi). 3. İlgi çekme ve yardım (ilgi çekicilik, eğlencelilik, farklılık, açıklamalar ve yardım). 4. Öğretmen öğrenci ilişkileri (öğretmen öğrenci ilişkileri, övgü ve teşvik, tehdit ve ödül, gelecekteki başarı, mizah). 5. Diğer (terslik şeklinde diğer)

Öğrenci görüşlerine göre etkili eylemler grubu şu şekilde sıralanmıştır

Kontrol ve kurallar	%39
İlgi çekme ve yardım	%22
Öğretmen-öğrenci ilişkileri	%19
Çalışmanın açıklığı ve miktarı	%14
Diğer	%6

(Munn ve diğerleri (b), 1992s. 108-110)

Konu İle İlgili Diğer Çalışmalar

1. Disiplin Sorunlarının Neler Olduğuna İlişkin Çalışmalar

Evertson ve diğerleri (1997) istenmeyen davranış kavramının genel olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle istenmeyen davranışları önemsiz sorun, az önemli sorun, büyük fakat sınırlı etkisi olan sorun, artan veya yayılım gösteren sorun olmak üzere 4 sınıfa ayırmışlardır. Bunlara tepkide bulunmaya çalışmak çok fazla enerji harcanmasına, dersin sürekli kesilmesine ve olumlu sınıf ikliminin bozulmasına neden olur.

Öğrencilerin yüksek sesle konuşması, izinsiz sırasını terk etmesi, ders süresince ilgisi olmayan çalışma yapması veya okuması, not yazma, şeker yeme, etrafa çöp atma, serbest çalışma veya grup çalışması süresince fazla konuşma gibi

örnekler nadiren meydana geldiğinde, sınıf etkinliklerine zarar vermediği veya öğrencilerin öğrenmesine ciddi müdahale etmediği için, az önemli sorunlardır. Bu davranışlar, kısa sürdüğü ve bir veya birkaç öğrenci ile sınırlı olduğu sürece az tahrik edicidir.

Bir etkinliği bozan veya öğrenmeye zarar veren fakat bir veya birkaç öğrenci ile sınırlı olup ortaklaşa yapılmayan davranışlar, büyük fakat sınırlı etkisi olan sorundur. Örneğin; bir öğrencinin nadiren ödevini tamamlaması, konuşurken sınıf kurallarına uymada sıklıkla başarısız olması, sınıfta dolaşması veya bazı çalışmalarını yapmayı ret etmesi gibi.

Düzeni ve öğrenme ortamına tehdit oluşturan bazı az önemli sorunlar artan ve yayılım gösteren sorunlar sınıfına girmektedir. Örneğin öğrencilerin istedikleri zaman sınıfta dolaşmaları ve sürekli olarak konu dışında açıklamalar yapması gibi.

Kısa dikkatsizlik, etkinlikler arasında geçişte biraz konuşma, biraz dalgınlık gösterme, bir ödev üzerinde çalışırken az duraklama kısa sürdüğü ve öğrenme veya öğretimi engellemediği için önemsiz olan sorunlardır.

Wolfgang, Kelsay (1995)'e göre istenmeyen davranışın ciddilik derecesi, farklılık gösterebilir. Öğretmen ve müdür, bir öğrencinin istenmeyen davranışına tepki gösterirken, uygun davranışın ne olabileceği konusunda, o davranışın şiddetini göz önünde bulundurmalıdır.

İstenmeyen davranışın ciddilik derecesi

Biraz ciddi	çok ciddi	
Sınıfta sakız çiğneme	öğretmene karşı gelme	hırsızlık
Ödevini yapmama	duvarlara yazı yazma	silah taşıma
Derse geç gelme	dersi bölme	uyuşturucu kullanma

Wragg ve Dooley'in (1984) gözledikleri 204 dersin analizi sonucunda sapmaların daha çok üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinde, geçişlerde veya özellikle hareket gerektiren etkinliklerin dönüşümünde meydana geldiğini bulmuşlardır. Ayrıca genel olarak gözlemledikleri istenmeyen davranışları şu şekilde listelemişlerdir:

Tablo.4. İstenmeyen Davranışlar ve Oranları

İstenmeyen davranış	Oranı
Aşırı gürültülü konuşma	38
Görevle ilgisiz sözel olmayan davranış	24
Konu dışı konuşma	23
Materyallerin uygunsuz kullanımı	20
Kurala aykırı yemek/içmek	12
Yanlış zamanda davranışta bulunma	11
Yerinde duramama	9
Gülmeyi provoke etme (nükteli olmayan, alaycı olan)	6
Öğretmeni engelleme(normal konular dışında)	5
Fiziksel Saldırı	2
Araç-gerece zarar verme	1.5
Öğretmenin sözünü dinlememe	1.5
Kopya çekme	1.5
Diğer öğrencileri suçlama	1.5
Öğretmeni suçlama	1

(Cohen ve Manion, 1990)

Henke ve arkadaşları tarafından 1994 yılında yapılan bir gözlemde, öğretmenler okullarında ciddi sorun olarak şunları görmektedirler.

%26 – öğrencilerin öğrenciye saygılı olmaması

%25 – aile ilgisinin olmaması

%21 – öğrenci kayıtsızlığı

%17 – fakirlik

%17 – öğrencilerin öğretmene saygısızlığı

%13 – öğrenci devamsızlığı

%10 – öğretmenlerin sözlü olarak tehdit edilmesi

%10 – okula geç gelme (Celep, 2000).

Öğrenci disiplin tiplerinin hangilerinin en sorunlu olduğunu bulmak amacıyla Delorme (1996), okul müdürü ve müfettişlerle telefon görüşmesi yoluyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmaya göre yöneticiler silah, uyuşturucu ve çeteden pek bahsetmemişlerdir. Onun yerine en önemli sorun olarak öğrencilerin sosyal ve duygusal yetenekleri sınıfa yansıtmada yetersizliği ve ailenin evde destek ve teşvikinin olmaması gibi iki noktaya dikkat çekmişlerdir.

2. Disiplin Sorunlarının Nedenleri Konusundaki Çalışmalar

Aksoy (2000) öğretmenlerin, sınıf içinde disiplini bozan davranışların en önemli nedenleri olarak aile içi problemleri, ailelerin çocukların eğitimine karşı ilgisizliği, ailelerin çocuklarına karşı olumsuz tutum ve davranış içinde olmalarını, televizyon ve kitle iletişim araçlarında sergilenen şiddet olaylarının etkisini ve sınıfların kalabalık olmasını belirttiklerini ifade etmiştir.

Curwin ve Mendler (2000), disiplin sorunlarının meydana gelmesinde okul dışı ve okul içi faktörlerin olduğunu belirtmektedir. Okul dışı faktörler; güvenli aile ortamının olmaması, aile ve çocuklar arasındaki sınırlı etkileşim, medyanın etkisi, toplumdaki şiddettir. Okul içi faktörler ise belirsiz sınırlamalar, öğrencinin sıkılması,

başarısızlık duygusu ve öğrencinin onuruna saldırı, duyguların ifade edilebilmesi için kabul edilebilir çıkış noktalarının yokluğu ve güçsüzlük duygusudur.

Öğrenci istenmeyen davranışlarına yönelik birinci ve en yaygın nedenlerden biri öğrencinin sıkılmasıdır. Öğrencilerin uzun süre hiçbir şey yapmadan oturmayı gerektiren ders etkinlikleri sık sık istenmeyen davranışla neticelenir. Öğrenciler için çok zor olan etkinlik ve görevler, sıklıkla saldırgan veya çekingen davranışlara neden olmaktadır. Bazı öğrencilerin istenmeyen davranışlarının bir nedeni de dikkat çekmedir. İstenmeyen davranış güç arama çabasından dolayı da kaynaklanabilir. Bazı öğrenciler akademik ve sosyal beklentileri karşılama çabasını bıraktıkları için istenmeyen şekilde davranır (Buck, 1992).

Seifert (1991), sınıfta gözlenen istenmeyen öğrenci davranışlarının büyük ölçüde öğrencilerin dersten sıkılmasından, otoriteye karşı gelme ve dikkat çekme ihtiyacından ve kuralları bilmemesinden kaynaklandığını belirtmektedir (Erden, Akman, 1995)

Programın yetersizliği ve öğretim stratejileri öğrencinin istenmeyen davranışına katkıda bulunabilir. Fakat tüm istenmeyen davranışlar, bu faktörlere bağlanamaz. Bazı istenmeyen davranışlar öğretmenin, tüm öğrencilerin farklı gereksinimlerini karşılamadaki yetersizliğinin bir sonucu da olabilir. Öğretim stili ile öğrencinin öğrenme stilleri arasında bir uyumsuzluk olduğunda, öğrencinin istenmeyen davranışı kaçınılmaz olur. Bazı istenmeyen davranışlar öğrencinin (duygusal ve davranışsal bozuklukları gibi) sakatlığının neticesi olabilir. Diğer bir istenmeyen davranış, öğrencinin sınıfın huzurunu bozmak amacıyla yaptığı kasıtlı davranışın neticesi olabilir. Sınıfın fiziki düzeni, sıkılma, geçiş dönemleri, sınıfın her alanında ne olup bittiğinden haberdar olamama da istenmeyen davranışların nedenleri olabilir. Öğrencinin olumlu davranışını teşvik eden (aynı zamanda kendine

saygı ve kendine güven sağlayan) geribildirim (teşvik veya övgü) kullanılmazsa, istenmeyen davranışlara katkıda bulunulabilir (Daniels, 2000).

Zaman, mekan, kaynaklar ve iş görenlerin düzenlenmesi öğrenci davranışıyla ilişkili önemli faktörlerdir (Hartzell ve Thomas, 1992).

Öğrenci istenmeyen davranışlarının bir çoğu öğretmenlerin yaptıkları veya yapmakta başarısız olduğu davranışların sonucunda oluşmaktadır. Göreve yeni başlayan ve bazı tecrübeli öğretmenler, bir durumu kontrol etmek için yeteneklerine güvensizlikten doğan endişe ve korku hissini taşımaktadırlar. Bu korku ve endişeyi azaltmak için sınıfa sırtını dönme, sınıfla zayıf göz iletişimi kurma, sorunların ortadan kalkacağını umarak sorunları önemsememe, tehdit etme, yapacakları şeyi bilmediklerinde blöf yapma, beden ve söz ifadelerini zayıf kullanma, diktatör gibi davranma, öğrenci eleştirilerini reddetme, iletişimi belli öğrencilerle sınırlandırma, öğretmen kürsüsünün arkasına saklanma ve sınıfta dolaşmama, iğneleyici söz kullanma ve savunmacı olma gibi uygun olmayan davranışlarda bulunurlar (Montague, 1987; Aydın, 1999; Cafoğlu, 1992). Ayrıca ders hedeflerine ve öğrenci beklentilerine ters düşen öğretmen tutumları disiplin sorunlarına neden olabilmektedir (Ültanır, 1999).

Dierenfield İngiltere’de yıkıcı davranışların nedenleri konusunda yaptığı bir çalışmada şu sonuçlara ulaşmıştır.

Tablo.5. Yıkıcı Davranışların Nedenleri

Uygun olmayan ev ortamı	%49.6
Akran baskısı	%35.6
Konuya ilgisizlik	%30.7
Okula genel ilgisizlik	%30.5
Öğrencinin psikolojik veya duygusal değişkenliği	%29.4
Sınıf ödevini yapmadaki yetersizlik	%21.9

Yetişkin otoritesine karşı gelme	%20.8
Öz-saygı eksikliği	%13.7
Öğretmeni sevmeme	%12.7
Uyuşturucu kullanımı	%4.9

(Cohen ve Manion, 1990)

Kounin'in modeline göre; öğrencilerin derse bağlanması ile istenmeyen davranışların arasında bir ilişki vardır (Charles, 1996).

Öğrenciler; başarısızlık gerçeğini gizleme girişi, öğretmen veya arkadaşlarının dikkatini çekme, arkadaşlarına misilleme yapma, bazı dış olayların tahriki, kolay görevlerden sıkılma, çok zor görevlerden sıkılma, göreve yönelik izlencelerin anlaşılmamasından doğan belirsizlik, duyuşsal olarak rahatsız edilmek, etkinliklere ilgi eksikliği gibi nedenlerle istenmeyen davranışlarda bulunabilirler (Montague, 1987).

Dreikurs (1982) ve Nelson (1987)'un disiplin modeline göre istenmeyen davranışlara uygun olmayan dört amacın karşılanma dürtüsü neden olmaktadır. Bunlar; dikkat çekme, güç elde etme, öç alma, yetersizlik gösterme (Celep, 2000).

İstenmeyen davranışların 4 nedeni şöyle ifade edilmektedir: 1. Dikkat çekme 2. Güç elde etme, 3. Öç alma 4. Kendine güven*.

Glasser'e göre okul programları, öğrencilerin yaşamlarında faydalı olan öğrenmeler içermeli ve öğrencilerin ilgisini çeken, öğrencileri aktif olarak derse katan, eğlenmeyi sağlayan ve anlamlı başarıya yol açan etkinlikler yoluyla verilmelidir. Nitelikli öğretimin sonucunda disiplin sorunları en aza iner. Temel disiplin sorunu, karşı gelme ve dersi engelleme değil, derse karşı öğrencilerin isteksizliğidir (Charles, 1996).

* www.disciplinehelp..., 2000

Çocuk, sınıfa geçmiş yaşantıları, kişisel özellikleri ve geçmişte okulda yaşadıklarıyla sınıfa gelir. Bu çocuk sınıfta öğretmenlerden, diğer öğrencilerden ve fiziksel çevreden etkilenir. Araştırmalar aşırı fakirliğin, işsizliğin, denetim eksikliğinin ve aile sarsıntısının çocuklarda sert ve saldırgan davranışın oluşmasına neden olacağını ileri sürmektedir. Patterson ve meslektaşlarına göre (1979; 1992) baskıcı aile etkileşimi çocukta saldırganlığın gelişmesinde ve devam etmesinde büyük rol oynamaktadır. Çocukların evde ve toplumda öğrendikleri davranışlar ve değerler çocukla birlikte okula taşınırlar. Okul personeli ve öğrenciler arasındaki etkileşim okulda saldırganlık ve şiddeti etkileyen en önemli faktörlerden biri olabilir (Van ve Grant, 1996).

Sorumluluğa Dayalı Sınıf Yönetimi Modeline göre; sorunlu çocukların çoğu, aileleri ve ilköğretim öğretmenleri tarafından haksızlığa uğratılmış ya da kötü yetiştirilmiş çocuklardır

Wasicsko ve Steven (1994)'e göre; disiplin sorunlarının oluşumu aşağıdaki kurallara uyulduğunda çok kolaydır.

1. Çocuklardan en kötüsünü bekleyin. Bu sizin daima tedbirli olmanızı sağlar.
2. Öğrencilere beklediklerinizi asla söylemeyin. Çocuklar kendilerinin dışındaki gerekli olan şeyleri öğrenmeleri gerekir.
3. Çocukları sıkça cezalandırın ve eleştirin. Bu onları gerçek hayata en iyi şekilde hazırlar.
4. Bir öğrencinin istenmeyen davranışı yüzünden tüm sınıfı cezalandırın. Tüm diğer öğrenciler muhtemelen aynı şeyi yaparlardı veya en azından yapmayı düşünürlerdi.

5. Öğrencilere asla ayrıcalık tanımayın. Bu öğrencileri yumuşatır ve zaten ayrıcalıkları suistimal ederler.
6. Gördüğünüz her istenmeyen davranışı cezalandırın. Cezalandırmazsanız öğrenciler daha ileri gidecekler.
7. Sıklıkla çocukları tehdit edin ve uyarın.
8. Her öğrenci için aynı cezayı uygulayın. Birisi için işleyen hepsi için işler.
9. Ceza olarak okul görevlerini verin.
10. Öğrencilerle aranızda mesafe koyun.

İstenmeyen davranışlar bazen akademik başarısızlığa bir tepki olabilir. Allen (1981); Cotton ve Savard (1982); Gettinger (1988); Lasley ve Wayson (1982), ortalama bir öğrenciye akademik ve sosyal yaşantı fırsatları sağlandığında sınıf düzeninin sağlanabileceğini belirtmektedirler*.

DiPrete (1981) ve Myers ve diğerleri (1987) öğrenci davranışı ile akademik başarı arasında açık bir ilişkinin olduğunu belirtmektedirler. Bu ilişki iki yönlüdür: dersi kötü olan öğrenciler daha çok istenmeyen davranışlarda bulunurlar, ve istenmeyen davranışta bulunan öğrenciler derslerde başarısız olurlar (Hartzell ve Thomas, 1996).

Saldırgan davranışların kaynaklarından biri aile içi disiplindir. Tehdit eden, sık sık sert cezalara başvuran, yetersiz iletişim kuran, ailelerdeki çocukların saldırganlık davranışları artmaktadır (Romney, 1989).

Davranış psikologları birçok yıkıcı veya istenmeyen davranış olaylarının belirli durumlar, belirli kişiler ve belirli çevrelerde özel bir nitelik taşıyabileceğini

*www.nwrel.org..., 2000)

belirtmişlerdir. Ayrıca çevre özelliklerini ve davranışın pekişmesi ve ortadan kalkmasında şartlara bağlı olarak davranıldığını vurgulamışlardır. Bu açıklama bir çok davranışın çocuktan kaynaklanmadığına, yıkıcı davranışları azaltacak ve başarılı öğrenme ve sosyal ilerlemeyi sağlayacak sınıf ortamına dikkat çekmiştir. Sınıf ortamının istenmeyen davranış için bir kaynak olduğu inkar edilemez. Ancak öğrencilerin geçmiş okul yaşantıları ve kişisel tecrübeleri de önem taşır. Yıkıcı davranışlı öğrenciler arasında aile yaşantılarında kendilerini değersiz olarak görülmelerinden etkilenenler vardır. sonuçta onlar da kendilerini değerli görmezler, olumsuz ben-algıları taşırlar. Olumsuz ben-algılarının başarıda ciddi bir sorun olduğu bilinmektedir. Uzun süre önemsiz olmayan bazı öğrencilerin davranışlarını değiştirmekte ceza bir işe yaramaz. Gerçekte, ceza ve hoş olamayan durumların istenmeyen davranışları artırması olasıdır. Böyle öğrencilerin yaşantıları yetişkinlerin saldırgan tutumlarından da etkilenebilir (Smith ve Laslett, 1993).

Fontana, çocukların davranışının yaşa, yeteneğe, cinsiyet, sosyo-ekonomik yapıya ve kültüre göre farklılık göstereceğini belirtmektedir. Yaşın, sınıf kontrolü ile ilgili sorunların üstesinden gelmeden niçin gerekli olduğuna ilişkin nedenler: öğrencilerin, yaşları ilerledikçe öğretmenlerden istek ve beklentilerinin doğasının değişmesi, öğrencilerin yaşları ilerledikçe birbirlerine karşı ilişkilerinin doğasının değişmesi, öğrencilerin yaşı ilerledikçe diğer öğrencilerin gözünde statü ve prestij gereksinimlerinin artması, genellikle yaşı ilerledikçe öğrencilerin yetişkin davranışlarını daha fazla eleştirmeleri, büyük yaştaki öğrencilerin sıklıkla kendi başarısızlık ve kusurlarından dolayı yetişkinleri suçlamaları, ve çocukların konsantrasyon sürelerinin ve teorik çalışma yeteneklerinin, zihinsel olarak geliştikçe artmasıdır.

Yetenek ilişkili davranış farklarının nedenleri; ödev motivasyonunun yüksek yetenekli olandan düşük yeteneğe olana doğru önemli derecede farklılaşması, çocuklardaki farklı yetenek düzeylerinin, sabır ve sempati gibi kişisel nitelik bakımından öğretmenden beklenenleri farklılaştırması, başarı ve başarısızlık ölçütlerinin bir yetenek düzeyinden diğerine farklılık göstermesi, farklı yetenek düzeylerindeki öğrenciler için oluşturulan ortam önemli derecede fark etmesidir.

Fantana, kız ve erkek öğrencilerde var olan farklılıkların sıklıkla beklentilerden kaynaklandığını belirtmektedir. Erkeklerden kaba, kızlardan da daha çok duygusal olmaları beklenmektedir. Uygulamada her grup bu beklentileri karşılama eğilimindedir. İlköğretim sınıflarında sosyal ve akademik farklılıklar açık olabilir. Erkekler spor ve uygulamalı etkinliklere daha çok ilgi gösterirken kızlar daha çok yardımsever ve işbirlikçidirler. Kızlar okuma ve yazmaya ilgi duyarken erkekler daha çok matematikle ilgilenirler. Fakat başarılı öğretmen farklılıkları en aza indirmeye çalışır.

Sosyo-ekonomik durumları(SED) alt ve üst düzeyde olan öğrenciler sınıf kontrolü açısından bakıldığında, alt SED' deki öğrencilerin üst SED' deki öğrencilere göre benlik-algıları daha düşüktür (Cohen ve Manion, 1990).

Sounders, sosyal nedenlere bağlı olarak artan yıkıcı davranış örneklerini belirlemiştir. Buna göre okuldan nefret etme, bazı fiziksel ve sosyal olarak olgunlaşmış öğrencilerin sıklıkla akranlarının dikkatini çekme gereksiniminden doğan ve öğretmenin otoritesine karşı gelme şeklinde kendini gösteren sosyal baskı, gruptan dışlanmamak için grup davranışını kabul etme, davranışlarının sonucunu düşünmeden yapma istenmeyen davranışlara neden olmaktadır. Gnagey bunlara ilave olarak kuralları önemseme, kurallara karşı gelme, çevresinden öğrendiği olumsuz bir davranış sınıfta gösterme, eğitim ortamının neden olduğu (sınav..) endişe ve

öğretmenin despot ve aşırı serbest bırakma, hiç müdahale etmeme yaklaşımının neden olduğu davranış sorunlarını belirtmektedir (Cohen ve Manion, 1990).

Amerika'da yapılan bir çalışmada sınıfta sürekli olarak istenmeyen davranış gösteren çocukların ev yaşantılarında düzenli olarak şu faktörler görülmüştür:

1. Babanın uyguladığı disiplin ya gevşek, çok katı veya tutarsız
2. Annenin denetimi doğrulukta çok katı veya tümüyle yetersiz
3. Ebeveyn ya çocuğa karşı ilgisiz veya düşmanca davranmaktadır.
4. Aile üyelerine çeşitli işler verilmekte ve ancak birazı veya hiçbiri uygulanmamaktadır.
5. Ebeveynler çocuklarla ilgili şeyleri konuşmayı güç bulmaktalar.
6. Anne-baba arasındaki ilişki, yakınlık, eşitlik veya arkadaşlık yönlerinden eksik
7. Ebeveynler çocuklarının birçok özelliğini beğenmemektedirler.
8. Anneler yaşadıkları toplumda mutlu değiller.
9. Ebeveynler, çocukları yanlış yaptığında fiziksel cezaya başvurmaktadırlar.
10. Ebeveynler, çocukların gelişimi üzerinde az etkili olduklarına inanmaktadırlar.
11. Ebeveynler, diğer çocukların kendi çocukları üzerinde kötü etki bıraktığına inanmaktadırlar.
12. Ebeveynlerin boş zaman etkinlikleri öğretime dayalı zamandan çok az.
13. Ebeveynler, özellikle baba kilise üyesi değil. Olsa da ara sıra bulunma eğilimindedir (Cohen ve Manion, 1990).

Yavuzer (1992) tüm dünya ülkelerinde, anti-sosyal adı verilen suçluluk davranışının özellikle “on dört” yaş dolaylarında görüldüğünü belirtmektedir. Dolayısıyla yaş ile suçluluk arasında bir ilişki vardır. Çocuğun kendisine model olarak seçtiği ve onunla özdeşleştiği ne ise onun davranışlarını gösterebilir. Bu televizyon olduğu gibi çevresindeki arkadaşları ya da akrabaları olabilir.

Televizyondaki dizi kahramanını çocuk kendine model seçtiğinde saldırganlık dürtüleri harekete geçebilir veya oradaki davranış ve konuşma biçimlerini tekrar edebilir.

Yavuzer, sosyo-ekonomik ve çevresel etkenlerin sosyal olgunluğu anlamlı bir biçimde etkilemediğini saptamıştır. Sert ve denetim altında tutulan ailelerin çocukları boyun eğmeme ve saldırganlık gibi yollarla kendilerini kabul ettirmek istemektedirler. Anne ve baba baskısı, çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Aşırı baskı ile birlikte aile içi gerginlik ergeni evden ve okuldan kaçmaya iten davranış ve uyum bozukluklarına neden olmaktadır. Ailenin mali durumu çocuğu suça teşvik edebilir, çünkü gençlik çağlarında çocuk kendisini beğendirmeye duyusunu tatmin edememe veya temel gereksinimleri karşılayamama hırsızlık gibi suçlara itebilir.

3. Disiplin Sorunlarına Gösterilen Tepkiler Konusundaki Çalışmalar

Aydın (1994) yaptığı çalışmada öğretmenlerin istenmeyen davranışlara en çok görmezden gelme tepkisini gösterdiklerini; bunu sesle uyarmak, farkına varamamak, azarlamak, yanına yaklaşmak, soru sormak, sessizce uyarmak, göz teması kurmak, görüşmeye çağırmak, dokunmak tepkilerini gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Bu davranışlarla mücadele ederken öğrencinin davranışsal geçmişine ve istenmeyen davranışın meydana geldiği ortama dikkat edilmelidir. Derse ilk defa geçen bir öğrenci ile sürekli geç kalan bir öğrenciye tepki farklılık gösterir. Öğretmen veya müdür, istenmeyen davranışa tepki gösterirken, disiplin stratejileri içerisinde belirli bir etki dereceleri vardır.

Disiplin stratejileri

En alt düzeyde etki derecesi.....en üst düzeyde etki derecesi

İlişki kurma-dinleme

Çatışma-anlaşma

Israrlı olma-kontrol etme

Zorlama-yasalara başvurma

Öğretmen ve müdür, etki derecesinin ne kadarının istenmeyen davranışa tepki gerektirdiğini anlamak için, profesyonelce karar vermeli; istenmeyen davranışın şiddet derecesini, öğrencinin davranışsal geçmişini ve istenmeyen davranışın olduğu ortam ve şartları değerlendirmelidir. Disiplin stratejisi, bir etki derecesi dizisini gösterir. İstenmeyen davranışın ciddiyetinin artmasına paralel olarak etki derecesi de artar. Etki dereceleri, ilişki kurma-dinleme, çatışma-anlaşma, ısrarlı olma-kontrol etme, zorlama-yasalara başvurma olarak isimlendirilmiştir. Genellikle bir eğitimci, istenmeyen davranışlı öğrenciye, en alt düzeyde etki derecesini kullanır, başarı düzeyine göre etki derece düzeyi değişir.

İlişki kurma-dinleme, istenmeyen davranışlı öğrenciye tepki olarak kullanılan en alt düzeydeki strateji ve teknikleri gösterir. Ceza içermez ve destekleyici bir yapıya sahiptir. Öğüt verme ve ikaz etme yerine daha çok dinleme etkinliği

kullanmaktadır. Bir öğrenci çalışma dışına yöneldiğinde, öğretmen öğrenciye bakarak, düşük düzeyli ceza kullanarak öğrenciye işaretler gönderir. Öğretmen yumuşak şekilde öğrencinin ismini söyleyebilir veya yanına yaklaşabilir, öğrencinin omzuna eli ile dokunabilir. Öğrenciye, “sen şöyle şöyle yaptığında ben böyle böyle yapamıyorum” şeklindeki ben mesajlarını kullanarak, davranışının niçin sorun olduğunu anlatabilir. İstenmeyen davranışa motive eden duyguları konusunda öğrenciyi konuşmaya teşvik edebilir. Öğrenci ile konuşurken, başla onaylama, ilgili görünme, ve “bu şekilde düşünmemelisin” gibi yargılar kullanmayarak öğrencinin duygularını ifade etmesi teşvik edilmelidir.

Öğrenci davranışında düzelme olmadığında, hatta sorunlar arttığında ikinci etki düzeyi olan çatışma-anlaşma yaklaşımına geçilir. İstenmeyen davranış, öğretmenin veya arkadaşlarının dikkatini çekerek, sosyal olarak kabul edileme veya ben değerini oluşturmaya yönelik etkisiz bir girişimdir. Öğretmen bir dizi ne sorusu sorar. Ne yapıyorsun?, ...konusundaki kural ne?, değiştirmek için ne yapacaksın?. Amaç öğrencinin suçlu hissetmesini sağlamak değildir. Öğretmen öğrencinin daha uygun davranması için davranışın sonucunda karşılaşacağı tepkilerin yer aldığı bir plan geliştirir. Öğrencinin davranışı sınıfta öğretim ve öğrenmeye zarar veriyorsa, öğretmen öğrenciyi geçici olarak sınıfın sosyal oluşumundan izole edebilir. Bu izolasyon, sınıf içinde varsa böyle bir köşe olabileceği gibi, diğer sınıf da olabilir. Öğretmen, izolasyonu ceza olarak kullanmaz. “öğretmen, öğrencinin güç gösterme ve dikkat çekme gereksinimlerini karşılamak için uygun etkinlikler oluşturmaya çalışır. Öğrencinin davranışı öğretmen veya diğer işgörenlerin davranışlarından etkileniyorsa, bir toplantı düzenlenebilir. Birçok istenmeyen davranışlı öğrencilerin, öğrenme güçlüğüne sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bireysel eğitim gereksinimlerini karşılamak için akademik programa ihtiyaç duyulabilir.

Öğrenci, istenmeyen davranışa devam ederse, hatta istenmeyen davranışı artarsa, öğretmen disiplin stratejisi üzerindeki etkileme düzeyini artırarak, ısrarlı olma-kontrol etme yaklaşımına geçer. Öğrenci istenmeyen davranışta bulunduğu anda, öğretmen ısrarla öğrencinin ismini söyler, göz iletişimi kurar, öğrenciye yönelir ve kararlı şekilde dokunur ve öğrenciye ne yapmamasından ziyade ne yapması gerektiğini söyler. Bir öğretmen ısrarlı olma-kontrol etme stratejisini uyguluyorsa, ciddi sorunlu öğrenci ile uğraşması olasıdır. Öğretmenin bu durumda meslektaşlarından, öğrencinin düzelmesi konusunda yardım alması faydalı ve uygundur. Öğrenciye, olumsuz veya olumlu pekiştireç verileceği iletilir. Gerektiğinde kurallar tekrar öğretilir.

Öğrencinin davranışı, silah taşıma veya yasal olmayan işler gibi diğer öğrencileri veya okul eşyalarını tehlikeye atıyorsa zorlama-yasalara başvurma yaklaşımı uygulanır. Bu yaklaşımda polisten veya psikoloji servislerinden yararlanılır (Wolfgang ve Kelsay, 1995).

4. Disiplin Sorunlarının Çözümünde Neler Yapılabileceğine İlişkin Çalışmalar

Evertson ve diğerleri (1997) müdahaleleri küçük, orta ve çok geniş olmak üzere üçe ayırmışlardır. Küçük müdahaleler içerisinde öğrenci ile göz iletişimi kurma, dudak üzerine bir parmağı koyma, başı sallama, öğrencinin omzuna veya koluna yavaşça dokunma davranışları sözel olmayan davranış grubuna girmektedir. Sıklıkla öğrenci davranış etkinlikler arasında geçiş süresinde bozulur. Öğrenciler sıralarını terk eder, konuşurlar ve bir şeyler yapmayı beklerken birbirleriyle şakalaşırlar. Bunun için geçişleri çok hızlı yapmak gerekir. Bu etkinliklerin planlamasını gerektirir. Ayrıca sonraki etkinliğin zemininin oluşması ve öğrencilerin

istenilen davranışa yönlendirilmesi gerekir. İstenmeyen davranışı durdurmak için öğretimi kesmeden sözsüz davranışlar, öğrencinin yakınına gitme ile birleştirilebilir. Ancak öğrenciler, en azından uygun etkinliğe başlayana kadar sürekli izlenmelidir. Öğrenciler çalışma dışına çıktığı zaman onlara uygun davranışın hatırlatılması bir yöntem olarak kullanılabilir. Küçük çocuklarda işe yarayan tekrar yönlendirme stratejisi, uygun davranış gösterildiğinde birey ve grup genel olarak övülmesi şeklinde kullanılabilir. Örneğin, bazı öğrenciler yeni bir etkinliğin başlangıcında konuşuyorlar ve dikkatsizseler, öğretmen doğru davranan öğrencileri belirlemelidir.

Bireysel çalışma veya grup çalışması süresince çalışmalar kontrol edilebilir veya anlaşıldığını değerlendirecek kısa sorular sorulabilir. Öğrenciye ya uygun davranışı seçmesi ya da sonucuna katlanması söylenebilir.

Ben-mesajları kullanılabilir. Ben mesajları sorunu ve sorunun öğrenci, öğretmen ve sınıf üzerindeki etkisini tanımlayan bir ifadedir. Ben mesajının formülü:

- siz (sorunun ifade edilmesi) ... zaman
- sonra (etkisinin tanımlanması)
- ve bana hissettirdi, or (duygusal ifade)

Örneğin, sürekli yüksek sesle açıklamalar yapan bir öğrenciye, öğretmen “izinsiz konuştuğunda, ders kesiliyor ve ben rahatsız oluyorum” diyebilir. Elbette formülün tümüyle izlenmesi gerekli değildir. Ana fikir neyin, niçin sorun olduğunu iletmeektir.

Orta düzeydeki müdahale stratejileri; bir ayrıcalık veya arzu edilen bir etkinlikten mahrum bırakma, diğer öğrencilerden uzaklaştırma veya öğrenciyi sınıfta başka bir odaya gönderme; sürekli kuralları bozduğunda veya ödevlerini sürekli olarak tamamlamadığında teneffüse çıkmasını, öğle yemeğine gitmesini geciktirme

gibi cezalar uygulama, bazı durumlara okulun uyguladığı yaptırımlardan yararlanmayı kapsar.

Çok geniş müdahale stratejileri; sorun çözme yöntemin kullanma, beş adımdan oluşan müdahale sürecini kullanma, gerçek terapi modelini kullanma, arkadaş arabuluculuğundan/ çatışma çözümünden yararlanma, aile ile görüşme, öğrenci ile bireysel olarak anlaşmayı kapsar.

Curwin ve Mendler (2000) etkili sınıf disiplininin sağlanması için 8 yol önermektedir;

- Öğrencilere kuralları ve uymadıklarında ne olacağını söyleyin
- Öğrencilerin yeteneklerine uygun öğretim gerçekleştirin
- Sınıfta farklı öğretim yaklaşımları kullanın
- Fazla sayıda öğrenme seçenekleri sunun
- Öğrencilere kendi öğrenme ve davranışlarından sorumlu olduklarını belirtin
- Öğrencilerin düşünce ve duygularını dinleyin
- Durdurulamayan davranışlarda yönetmeliklere başvurun
- Ciddi davranış sorunlu öğrencilerin olabileceğini kabul edin

Redl ve Wattenberg'e göre öğretmenlerin, öğrencilerle kendi istenmeyen davranışlarının nedenlerini anlamaları konusunda açıkça ve samimi şekilde konuşmaları önemlidir (Charles, 1996).

Dierenfield (1982) İngiltere'de öğrencilerin yıkıcı davranışlarına karşı öğretmenlerin göstermesi gereken tepkileri, yönetici görüşlerine göre şu şekilde belirtmektedir.

Tablo.6. Yıkıcı Davranışlara Karşı Öğretmenlerin Göstermesi Gereken
Tepkiler

Olumlu öğretmen kişiliği	% 89.7
Etkili öğretim teknikleri	% 87.6
Önceden davranış standartları oluşturma ve uygulama	% 86.3
Müdürün öğretmene disiplin konusundaki kararlı desteği	% 70.8
Tüm öğrencilere davranış standartlarını kararlı şekilde uygulama	% 69.3
Ailelerin okula desteği	% 68.7
Müdürün etkisi	% 56.0
Destekleyici ilgi programı	% 54.3
Öğretmenin kararlı disiplin önlemleri	% 39.9

(Cohen ve Manion, 1990).

Thomas (1996)'ya göre sınıf davranış yönetimindeki farklı yaklaşımların başarılı şekilde uygulanabilmesi (a) öğretmenin kişisel felsefesi, değerleri ve beklentilerine, (b) okulun eğitim felsefesi ve rol beklentilerine bağlıdır.

Kounin'e göre Öğretmenler, sınıfın her yerinde neyin meydana geldiğini her zaman fark etmelidirler. Öğretmenler aynı zamanda meydana gelen birden fazla olayın üstesinden etkili şekilde gelebilmelidirler (Charles, 1996).

İstenmeyen davranışların önlenmesi için; öğretmen ders anlatırken öğrencileri sürekli izlemeli, öğrencilere aktif olma olanağı sağlamalı, öğretim öğrenci düzeyine uygun olmalı, öğretilecek materyaller öğrenci için anlamlı olmalıdır (Erden ve Akman, 1995).

Dreikurs (1982) ve Nelson (1987) ceza, olumlu, olumsuz pekiştirmelerine karşıdır. Övgüyü bile bağımlı yaptığı gerekçesiyle uygun görmez. Cezanın çocuklarda, kızgınlık ve kin duygularını geliştirdiğini belirtir. Bunun yerine

cesaretlendirme, doğal ve ussal sonuçların kullanımı yer almalıdır. Ussal sonuç içeren davranış örnekleri olarak şunlar gösterilebilir:

1. Öğrenci kağıda olumsuz bir şey yazarsa, öğretmen yalnızca kağıdı okumalı
2. Öğrenciler duvara yazarlarsa, hem onları temizlemeli hem de karşılığını ödemelidir.
3. Öğrenci grup üyelerini rahatsız ederse, rahatsız etmeyecekleri konusunda söz verene kadar grup üyelerinden ayırmak.
4. Öğrenciler sınıfa geç geldiğinde ya da tam zamanında gelme konusunda yönlendirilmeli ya da geç geldiğinde bir işaret alana kadar kapıda bekletilmeli (Celep, 2000).

Glasser (1990)'e göre okul ve öğretmenler, çocukların öğrenme çabalarına ve onların kendilerine değer vermelerini başarmalarına yardımcı olmalıdır. Bu yaklaşımda temel ilke istenmeyen davranış gösteren bir öğrencinin bunun sorumluluğunu üstlenmesidir. Ceza ve övgü, öğrencilerin istenmeyen davranışları için sorumluluğu doğrudan kabul etmelerini engeller. Ceza, öğrencilerde kin duygularına yol açarken, övgü ise bir öğrenciyi bazı veya bütün davranışında övgü bekleme konumuna getirir. Uygunsuz bir davranış gösteren bir öğrenciyi izole etmek veya ders dışında belli bir zamanda belli bir süre kalmasını istemek bile cezadır. Bu duruma seçenek olarak öğretmenlerin öğrencilere sorumluluk kazandırmaları için “ussal sonuçlar” (logical consequence) kullanmaları önerilmektedir. Ayrıca öğretmenlerle öğrenciler arasında bir anlaşma yapmalıdırlar (Celep, 2000). Öğrencinin kurala uymama gibi bir disiplin sorunu olduğunda öğretmen sırası ile sorunu tanımlama, sonuçlar, yapılması gerekenler, bir daha yapılmaması gerekenler biçiminde bir yol izleyerek yardımcı olabilirler (Celep, 2000).

Sorumluluğa Dayalı Sınıf Yönetimi Modeline göre öğretmenler öğrencilerine sorumluluk duygusunu kazandırmalıdır. Çocukların sorumlu davranışları için öğretmenler değerleri, davranışları ve tavırlarıyla model olmalıdırlar. Ayrıca sorumlu çocuklar yetiştirmede rehberlik temel ilkedir. Yetişkinler toplumca önemli ve istenilen modeller olurlarsa, çocuklara rehberlik ederler. İnsan eşitliği, haysiyeti, değerliği kavramlarına karar verme sürecine katılım, davranışların sonuçlarının kabulüne, ders programlarında yer verilerek öğretilmelidir. Sorumlu bireylerin yetiştirilmesinde dışsal ödüllerin, hatta normal övgülerin kullanılması zararlıdır (Celep, 2000).

Günümüzde birçok sınıfta öğretmenler disiplinin şu üç ögesine önem vermektedirler: sorumluluk, ödül, karşılıklı saygı (Chemlynski, 1996).

Glasser (1990) sınıf disiplin sorunlarının önlenmesi için şu beş adımı önermektedir:

1. Öğretim amaçlarını belirlemek
2. Belirlenmiş sınıf amaçlarını gerçekleştirmeye aracılık edecek sınıf kurallarını düzenlemek.
3. Öğrencilere daha istenilebilir ve üretken öğrenme çevresi sağlayacağına inandıkları sınıf işlemleri konusunda önerilerde bulunma fırsatını vermek.
4. Saptanan amaçlar, işlemler ve kuralları tüm öğrencilerin benimsemesini sağlamak
5. Bir öğrenci kurala aykırı davrandığında uygulanacak sonuçları belirlemek (Celep, 2000).

Palardy (1995) disiplin sorunlarının önlenmesi konusunda 9 strateji ortaya koymaktadır. Buna göre öğretmenler;

1. Kendileri, öğrencileri ve konu alanları hakkında rahat olmalılar.

2. Uygun sınıf davranışı konusunda öğrencilerinin kapasite ve eğilimlerine inanmalılar.
3. Öğretim etkinliklerine ilgiyi sağlamalılar.
4. Öğrencilerin kapasiteleri ile öğretim etkinlik ve gereksinimlerini birleştirmeliler.
5. Öğrencilerle birlikte kuralları oluşturmaları.
6. Öğrencilerin rutin işleri bilmeleri ve anlamalarını sağlamalılar.
7. Sorun zamanlarını belirlemelidirler.
8. Öğrencilerin yetişkin olmadıklarını unutmamalıdır.
9. Öğrencilerine gerçekten saygılı olduklarını göstermelidirler.

Cohen ve Manion (1990) dikkatsizlik, dalgınlık ve zararsız türünden olan davranışları önemsiz istenmeyen davranış olarak değerlendirmektedir. Bu davranışlarla karşılaştığı zaman öğretmen, gelişim ve yayılım göstermeden önce henüz başlamakta olan istenmeyen davranışa karşı dersi akışını kesmeden veya gereksiz şekilde diğer öğrencileri engellemeden hemen üstesinden gelmelidir.

Good ve Brophy başarılı sınıf yönetiminin önemli bir faktörü olarak sınıfın dikkatle gözlenmesini vurgular. Brown sınıfı izlerken başlıca işaretleri şöyle özetler:

1. Duruş: öğrenciler dersi konusuna yönelmişler mi?
2. Baş uyumu: öğrenciler dersi konusıyla ilgileniyorlar mı?
3. Yüz: öğrenciler uyuyor veya uyanık mı görünüyorlar?
4. Etkinlikler: öğrenciler dersi ilgili çalışıyorlar mı? Yoksa başka bir şeyle mi ilgileniyorlar?
5. Tepkiler: öğrenciler sorularınıza uygun mu yoksa uygun olmayan mı yanıt veriyorlar?

Tekrar eden önemsiz istenmeyen davranışlar dersi engellediği veya sınıftaki diğer öğrencilere yayıldığı zaman öğretmenlere göz iletişimi, dokunma veya jestleri kullanma, fiziksel olarak yakınında bulunma, soru sorma kaş çatma, kaşları kaldırma, parmağı sallama veya başı olumsuz olarak sallama gibi tekniklere başvurması önerilmektedir (Cohen ve Manion, 1990).

Palardy (1995)'e göre davranış sorunlarıyla baş etmenin, önlem almanın ve müdahale etmenin belirli bir yöntemi yoktur. Fakat her öğretmenin repertuvarında olması gereken stratejiler şu şekilde belirtilebilir.

1. İstenmeyen davranışların başlangıç aşamasında, sözel olmayan tekniklerin kullanılması etkili olabilir.
2. Bir öğrenci istenmeyen davranışta bulunduğu anda ona doğru yürümek ve yanında durmak sıklıkla istenilen sonucu verebilir.
3. Sorunun kaynağını ortadan kaldırmak istenen sonucu verebilir.
4. Öğrencilere istenmeyen davranışlarının sonuçlarını belirtmek müdahalede etkili bir yöntem olabilir.
5. Davranış değiştirme tekniklerinin kullanımı müdahalede etkili bir yöntem olabilir.
6. Öğrenciden sınıfı terk etmesini istemek veya onu bir köşede ayakta tutmaya göndermek (hiç kısırdamadan) önemli bir müdahale stratejisi olabilir.
7. Öğrenciye ceza vermek gerekli ve etkili bir strateji olabilir.

Cezadan günümüz sınıflarında tamamen vazgeçilemez. Ancak Palardy (1995) ceza uygulanacağı zaman dikkat edilmesi gereken noktaları şu şekilde belirtmektedir;

- Ceza ihtiyatla uygulanmalıdır. Ne kadar sık kullanılırsa o kadar etkisi az olur,

- Ceza asla misilleme niteliği taşımamalıdır. Öğrencilerin hakkından gelmek için cezalandıran öğretmenlerin eğitimde yeri yoktur,
- Ders konuları ceza olarak kullanılmamalıdır. Bir sayfa fazla matematik ödevi vermek veya fazladan bir kitap özeti çıkarmaya zorlamak öğrencilerin bu alanlardaki olumlu tutumlarına zarar verir,
- Toplu cezadan kaçının. Öğretmenler biraz haddi aşılar diye tüm sınıfı cezalandırmamalıdır. Birçok öğretmen bu hataya düşmektedirler. Fakat çok azı saygınlığını kaybetmeden kurtulmaktadır,
- Dayaktan kaçının. Genellikle davranışı değiştirmede son çare olarak görülür. Başarısız olduğunda hiç bir şey yapılamayabilir,

Good ve Brophy çok ciddi istenmeyen davranışlar için gerekli olan doğrudan müdahalenin iki şekilde olabileceğini belirtmektedirler. Öncelikle öğretmen davranışı sonlandırması için emir verebilir, ardından uygun olabilecek alternatif davranışı gösterebilir. İkincisi, doğrudan müdahale tekniği ilgili kuralların ve beklenen davranışın öğrenciye hatırlatılmasıdır. Sounders çok ciddi istenmeyen davranışlara karşı görüşme tekniğinin etkili olduğunu belirtmektedir (Cohen ve Manion, 1990).

Petterle (1997) istenmeyen davranışlarına öğretmen tepkilerini şu adımlarla belirtmiştir.

1. aşama: ikaz etme
2. aşama: teneffüs cezası
3. aşama : sınıfın arkasında sessiz çalışma ve eve telefon etme
4. aşama : idareye şikayet(sınıftan atma) ve eve telefon etme
5. aşama : okuldan atma (aileye danışarak)

Öğretmen burada iki şeyi unutmamalıdır. 1. Yaptırımın asıl amacı öğretmene en kısa zamanda öğretimi sürdürme imkanını vermektir. 2. İstenmeyen davranışlı öğrencilere olumsuz bir yaşantı kazandırmaktır.

Çalışmalar öğretmenlerin övgü ve azar gibi sözel ifade gruplarını sistematik olarak kullanmalarının öğrenci davranışı, başarısı veya her ikisinde de olumlu etki yapabileceğini göstermektedir. Ayrıca mesafe ve fiziksel etkileşim gibi sözel olmayan faktörler de sözel ifadelerin etkililiğine katkıda bulunmaktadır. O'leary ve diğerleri (1970) istenmeyen davranışlı öğrenciye düşük bir sesle ve yakın mesafeden yapılan bir beğenmeme ifadesinin (hafif azarlanması) yıkıcı sınıf davranışlarının azalmasında çok etkili olduğunu göstermişlerdir. Benzer şekilde Van Houten ve diğerleri (1982) 1 metreden yapılan azarlamalar yıkıcı davranış önemli derecede azaltırken 7 metreden yapılan azarlamaların etkisiz olduğunu belirtmektedirler. Danışman ve eğitimciler uygun akademik ve sosyal gelişime yardım eden ve sözel ifade şekillerinden biri olan teşvik etmenin önemine dikkat çekmektedirler. Teşvik bazı yönleriyle övgüden ayırt edilebilir. Övgü, bir bireyi veya performansı onaylamayı ("sen iyi bir öğrencisin" veya "sen iyi bir iş yaptın") ifade ederken teşvik etme, bireyin görevi yapabilme becerisine olan inancı ifade eder (örneğin "çalışmaya devam et" veya sen onu yapabilirsin). Fakat çok az sayıda teşvik etme ile ilgili ampirik çalışma vardır (Ratvon, 1990).

Sınıf disiplninde başarı sağlamak için. McDaniel (2000) 11 teknik önermektedir.

1. Dikkat çekme. Derse başlamadan önce her öğrencinin dikkatini çekin. Dikkat çekmeden konuya geçmeyin.
2. Ders konusunda bilgilendirme. Belirsizlik, sınıfta endişe düzeyini artırır. Bu teknik öğrencilere derste tümüyle ne yapacaklarını ifade eder.

Öğretmen kendisinin ve öğrencilerin ders boyunca ne yapacaklarının bir planını oluşturur.

3. İzleme. Bu ilke öğrenciler çalışırken, onların çalışmalarını kontrol etmek için dolaşmayı ifade eder.
4. Saygılı, gayretli, kontrollü, sabırlı ve düzenli öğretmenler, davranışlarıyla öğrencilerine örnek olurlar. “söylediğimi yapın, yaptığımı yapmayın” şeklindeki mesajlar öğrencinin kafasını karıştırır ve istenmeyen davranışa neden olur.
5. Sözel olmayan işaretlerin kullanımı. Yüz ifadeleri, beden duruşu, ve el işaretleri sözel olmayan işaretlerdir. Ayrıca, ışığı açmak ya da kapamak gibi işaretler de öğrencilerin dikkatini çeken sözel olmayan işaretlerdir.
6. Ortamın kontrolü. Öğrenciler belirli aralıklarla değişen ortamdan hoşlanırlar. Resimli ve renkli çalışma ortamı, konunuza isteği artırır.
7. Düşük düzeyli müdahale. Etkili bir öğretmen, sınıftaki etkinlikleri izler, sınıfta dolaşır, sorun oluşmadan önce önlem alır. İstenmeyen davranışlı öğrencilere, diğer öğrencileri engellemeyecek şekilde yaklaşır. Bir öğrencinin çalışma dışında konuştuğunu gördüğünde yapılacak işle birlikte ismini söyler.
8. İddiacı disiplin. Öğretmen yöneticidir. Hiçbir çocuk diğer öğrencilerin öğrenmesini engelleme hakkına sahip değildir. Kurallar açıktır ve sürekli pekiştirilir.
9. İddiacı ben mesajları. Öğrencinin yapması gerekenler açıkça tanımlanır. Öğretmen öğrencinin dikkatini öncelikle istenmeyen davranışa değil istenilen davranışa çeker. “senden..... istiyorum”, “senden..... bekliyorum” gibi. Tecrübesiz öğretmenler, “senden..... bırakmanı

istiyorum” şeklinde istenmeyen davranışları hedef alır. Öğrenci de bu durumda “yapmal istiyorum” şeklinde tepki verir.

10. Hümanistik ben mesajları. Gordon duygularımızı ifade eden bu mesajların üç bölümden oluştuğunu belirtmektedir. Birincisi, öğrencinin davranışının tanımı “ben yı konuşurken, sen konuşuyorsun”, ikincisi, bu davranışın öğretmen üzerindeki etkisi “ dersi bırakmak zorunda kalıyorum”, ve üçüncüsü, öğretmende oluşan duygu “beni engelliyor”.

11. Olumlu disiplin. Öğrencilerin yapmayacağı davranışları listelemek yerine, beklediğiniz davranışları içeren kuralları kullanın. “sınıfta koşma” yerine “bina içerisinde düzgün şekilde yürüyün” ü, “kavga etmeyin” yerine “sorunları uygun şekilde çözün”ü kullanın. Uygun davranış gördüğünüzde, davranışı pekiştirin.

Albert (2000) istenmeyen davranışlara karşı gösterilen bazı tepkilerin etkisiz olduğunu belirtmektedir. Bu tepkiler; sesini yükseltme, bağırma, “burada yönetici benim” deme, son sözü söylemede ısrar etme, sert şekilde durma veya yumruk sıkma gibi gergin beden dili kullanma; küçük düşürme, hakaret etme, rezil etme, utandırma ve susturmaya yönelik dil kullanma; iğneleyici dil kullanma, öğrencinin kişiliğini hedef alma, üstünlük taslama, fiziksel güç kullanma, sorun esnasında suçsuz kişiye yönelme, çifte standartlı olma, haklı olduğunda ısrar etme, nasihat etme, varsayımlar kurma, öğrenciyi köşeye sıkıştırma, ilgisi olmayan olayları gündeme getirme, “tüm çocuklar aynısınız” şeklinde genellemeler yapma, dayanaksız suçlamalarda bulunma, kin tutma, başının etini yeme, çocukça davranıyorsun şeklinde eleştirilerde bulunma, öğrencileri taklit etme, kardeşi veya diğer öğrencilerle karşılaştırma; emir verme, zorlama,tahakküm etme.

Nelsen, Lottve ve Glenn (2000) hazırladıkları “sınıfta pozitif disiplin” programında çocukların sorumluluk sahibi vatandaşlar olmalarına önem verilmektedir. Bu programda yer alan sınıf toplantıları sonucunda öğretmenler, yaşamın bütün alanlarına yönelik önemli beceriler kazandıklarını keşfetmişlerdir. Öğrenciler ise dinleme, sırayla bir şeyleri yapma, değişik bakış açılarını duyma, iletişim kurma, müzakere etme, başkasına yardım etme, ve kendi davranışları için sorumluluk alma gibi sosyal beceriler öğrenmişlerdir. Sınıf toplantılarında ayrıca öğrenciler, isteklerini dile getirme, dikkatini toplama, eleştirel düşünme karar verme, problem çözme becerileri ve demokratik prosedürler gibi akademik performansı güçlendiren etkinlikleri öğrenirler. Disiplin sağlamada önemli etken olan motivasyon, öğrenme fırsatlarıyla sağlanmış olur.

Öğretmenin iğneleyici eleştirileri ve alay etmesi öğrencinin nefret ve öç alma duygularını doğurur. Yardım istediklerinde azarlama ile karşılaşan öğrenciler, alay edilmeye yaramazlığı tercih ederler. Uzun uzadıya yapılan öneriler utandırıcı ve sıkıntı vericidir, direnç ve küskünlüğe yol açar (Ginott, 1988). Disiplin sorunlarının bir çoğu çocuğun fiziksel hareketlerinin kısıtlanmasından (“koşma”, “düzgün yürü”, “zıp zıp zıplama”) kaynaklanır. Oysa bu fiziksel hareketlerin engellenmesi , çocukta aşırı hareketlilik ve saldırganlık olarak gösteren duygusal bir gerilime yol açmaktadır (Ginott, 1988, d).

Eğitimde övgü yerine teşvik kullanılmalıdır. Tomkins (1991)’ e göre övgü, bir şeyin değerini belirtmek veya hayranlık belirtmektir ve çocukta bağımlılığa yol açabilir. Teşvik ise harcanan çabaya veya yapılan işin özelliklerine odaklanan olumlu bir yanıttır (Fathi, 1994).

Aşırı disiplin, korkutarak kontrol etme yöntemleri çocukların fizyolojik ve güven gereksinimlerini zedelemektedir. Sürekli olarak terk etmeyle, doğa üstü

güçlerle korkutma, küçültme, sürekli eleştiri, değer vermeme gibi cezalandırıcı disiplin yöntemleri duygusal ezime yol açmaktadır. Duygusal ezimin sonucunda; içe dönüklük, saldırganlık, yalan söyleme, olumsuz benlik kavramı, aşırı kaygı, fobiler, bilişsel ve duyuşsal gelişimde duraklama, öğrenme güçlüğü, aşırı bağımlılık, başarısızlık... görülebilmektedir (Erkman, 1990). Redl ve Wattenberg'e göre Öğretmenin birinci rolü, saldırmak veya suçlamak değil desteklemek ve teşvik etmektir (Charles, 1996).

Jones ve diğer birçok uzman bugünün şiddet toplumunda dayanın yerinin olmadığını belirtmektedirler (Chemlynski, 1996).

Öğrenciler öğrenme etkinliklerine etkin olarak katıldıklarında, istenmeyen davranışlarla öğrenmenin engellenmesi olası değildir. İyi bir yönetim planı uygulandığında ve öğretim yönetimi uygulandığında istenmeyen davranışlar en aza inecektir (Mccown ve diğerleri, 1996).

Gerek öğretmenler gerekse öğrenciler okul aile işbirliği üzerinde durmuşlardır. Okul aile işbirliğini gerektiren nedenlerden bazıları şunlardır.

- Ailelerin okula bakış açısı, öğrencinin okul hakkındaki tutumunu etkilemektedir (Soleman, 1966; Simpson, 1962). Aileler, çocuklarının öğretmenleri ve okul hakkında iyi şeyler hissettiğinde, çocuklar, kendilerinden beklenen okul davranışlarını göstermeye yönelmektedir.
- Genel olarak aileler çocuklarından sorumlu olduklarından, çocuklarının okul davranışları ve akademik başarıları konusunda aileler bilgilendirilmelidir.
- Okuldaki cezalandırma veya ödüllendirme, öğrencileri istenilen davranışları göstermeye yöneltmede yeterli değildir. Bu durum ailelerin okula desteğini gerekli kılmaktadır (Celep, 2000).

Öğrencinin istenmeyen davranışına karşı hangi davranışın uygun olabileceği düşünüldüğünde, müdür ve öğretmen istenmeyen davranışın şiddetine dikkat etmelidir. Bu davranışın üstesinden gelirken öğrencinin önceki davranışları ve istenmeyen davranışın meydana geldiği şartlar göz önünde bulundurulmalıdır (Wolfgang, ve Kelsay 1986).

Jones ve Jones (1995)' in yıkıcı öğrenci davranışlarının üstesinden gelirken şu beş adımın izlenmesini tavsiye etmektedir.

1. Adım: öğrenciyi durdurmak için sözel olmayan işaretler kullanın
2. Adım: davranış devam ediyorsa, öğrenciden istenilen kurala uymasını isteyin
3. Adım: engelleme devam ediyorsa, davranışı durdurması için öğrenciye bir seçenek sunun.
4. Adım: öğrenci hala durmamışsa, bir plan yazması için sınıfta düzenlenmiş bir alana öğrencinin gitmesini sağlayın.
5. Adım: öğrenci 4. Adıma uymayı ret ediyorsa, öğrenciyi planı tamamlaması için başka bir yere gönderin.

William Glasser (1977)'in eğitimde yaygın olarak kullanılan gerçek terapi stratejisinin genel özellikleri; öğrenci ile ilişki oluşturmayı, davranışa odaklanmayı, öğrenciye sorumluluğu kabul ettirmeyi, değişim için bir plan geliştirmeyi, plana uymak için vaat elde etmeyi izlemeyi kapsar.

Arkadaş arabuluculuğu ve çatışma çözümü yaklaşımları çatışmaların niçin meydana geldiğini, nasıl çözülebileceğini, gelecekte nasıl önlem alınabileceğini öğrencilerin anlamasını içine alır. Arkadaş arabulucusu olarak yardım eden öğrencilere, çatışmaya neden olan arkadaşlarına nasıl yardım edecekleri öğretilir.

İstenmeyen davranışa karşı bir strateji seçerken istenmeyen davranışı hemen durdurmada etkili olan ve en az olumsuz etkisi olan yaklaşımı seçmeye dikkat edilmelidir. Önemsiz olan sorunlarda sınırlı müdahaleleri kullanmak yeterli iken sorun büyüdükçe sınırlı müdahaleler yetersiz kalmaktadır (Evertson ve diğerleri 1997).

Bazen öğrenciler, öğretmene karşı kaba olma, kronik olarak çalışmalardan kaçınma, kavga etme, saldırgan davranışlar ve öğretmene düşmanlık gibi daha güçlü önlemler gerektiren biçimde davranırlar. Bu davranışların üstesinden gelirken hemen tepki gösterme ve uzun dönemli strateji belirlemeye dikkat edilmelidir. Hemen tepki gösterirken sakin olmak ve aşırı tepki göstermekten çekinmek başarılı sonuca ulaşmayı sağlayabilir. Uzun dönemli stratejiler içerisinde davranışın tekrar meydana gelmesini önlemek ve öğrencinin yapıyı öğrenmesine yardım etmek yer almaktadır. Bir davranışın tekrar meydana gelmesini önlemek en iyi şekilde 1) neyin sorun olduğunu ve nasıl çözülebileceğini öğrenerek ve 2) kuralların, prosedürlerin ve sonuçların mantıklı ve tutarlı kullanıldığı öğrenme ortamı oluşturarak sağlanabilir. (Evertson ve diğerleri, 1997).

Amerika’da Kounin (1970) etkili sınıf yöneticilerinin istenmeyen davranışlar arttığında değil de ilk meydana geldiğinde üstesinden geldikleri sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Wragg ve Wood (1984) etkili sınıf yöneticilerinin istenmeyen davranış fırsatlarını azaltan ve öğrencilerle olumlu ilişkiler geliştiren kişiler olduklarını belirtmektedirler (Munn ve diğerleri, 1992).

Sınıf içerisinde en az istenmeyen davranış sorunlarıyla karşılaşan öğretmenler şu özellikleri taşımaktadırlar. a) alanlarına hakimdirler, b) öğrencilerini çok iyi tanırırlar, c) davranışlarını dikkatle seçerler, d) zengin bir öğretim birikimine sahiptirler, e) temelde ilginç insanlardır (Hartzell ve Thomas, 1992).

Bandura (1969) ve Bronfenbrenner (1970) çocukların davranışlarının önemli ölçüde örnek aldıkları yetişkinlerin hayatlarında gördükleri davranış ve değerlerden etkilendiği üzerinde durmuşlardır.

Okul disiplinini sağlamada müdürün en önemli rolleri, (a) aile, öğretmen yönetici ilişkisini analiz etme; amaç beklenti ve sonuçlar konusunda birlikte çalışmaya ikna etme, (b) öğrencilerin yaptıkları davranışların sorumluluğunu almalarını sağlamayı kapsar. Müdür, aile ve öğretmenler, öğrencilere evde ve okulda aynı beklentileri paylaştıklarını işbirliği halinde göstermek zorundadırlar. Müdürün sorumluluğu, istenmeyen davranışlı öğrenciler ve aile ile birlikte çalışmayı kapsar.

Sorunlar, a) okulun kurumsal yapısını; misyonuna bağlı değerler, inançlar ve kurallar kültürünü oluşturmaya yardım edecek şekilde düzenleme, b) öğretmenleri, öğretim becerileri ile öğrenci disiplini arasındaki yakın ilişkiye yönelik eğitmek ve c) okul iş görenlerini ve aileleri öğrencileri kendi davranışlarından sorumlu olmalarını sağlama ile önlenabilir (Hartzell ve Thomas, 1996).

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; Araştırma Yöntemi, Alan, Örneklem, Araştırmacının Rolü, Veri Toplama, Verilerin Analizi, Geçerlik ve Güvenirlik yer almaktadır.

Araştırma Yöntemi

Araştırma, ilköğretim okulu 8. sınıfında disiplin sorunlarını, disiplin sorunlarının nedenlerini, uygulanan çözüm yöntemlerini ve sorunların çözümünde neler yapılabileceğini saptamayı amaçlamaktadır. Bu amaca yönelik olarak araştırmada niteliksel yöntem kullanılmıştır.

İnsan doğasının sürekli değişen ve gelişen özelliği, insan davranışını karmaşıklştırmakta ve tahmin edilmesini güçleştirmektedir. İnsan doğasının bu özellikleri bir yönüyle insan doğasına uygun nitel yöntemlerin kullanılmasının daha uygun olacağını ortaya çıkarmaktadır. Nicel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerini kullanır, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir yaklaşımla ortaya konmasına yönelik bir süreç izler (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Alan

Bu araştırmanın alanını ilköğretim okullarında bulunan sınıflar oluşturmaktadır.

Örnekleme

Araştırmanın evrenini Bolu merkez ilköğretim okullarının 8. sınıfları oluşturmaktadır. Araştırmanın bir, iki ve üçüncü alt problemine ilişkin, 5 yönetici seçilmiştir. Her okulun sekizinci sınıflarından toplam 6 öğretmen (3 disiplin sağlamada başarılı, 3 disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmen) ve 7 sınıf (4 disiplin sorunlarının çok olduğu belirtilen sınıf, 3 disiplin sorunlarının az olduğu belirtilen sınıf) aşırı aykırı durum örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Ayrıca görüşme grubunun çeşitliliğini artırmak ve böylece araştırmanın iç geçerliğini artırmak amacıyla, görüşmeyi kabul eden 6 disiplin sağlamada yorum yapılmayan öğretmenle bire bir görüşme, 6 sınıfla da toplu görüşme yapılmıştır. Beşinci alt problem için disiplini sağlayan ve disiplini sağlamada güçlük çeken bir öğretmen aşırı ve aykırı durum örnekleme tekniğine göre seçilerek gözlenmiştir.

Nitel araştırma geleneği içinde amaçlı örnekleme yöntemleri kullanılmaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemleri çoğu durumda olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yarar sağlamaktadır. Patton'un sınıflamasına göre amaçlı örnekleme yöntemleri; Aşırı ve aykırı durum örnekleme, maksimum çeşitlilik örnekleme, benzeşik örnekleme, tipik durum örnekleme, kritik durum örnekleme, kartopu veya zincir örnekleme, ölçüt örnekleme, doğrulayıcı veya yanlışlayıcı durum örnekleme, kolay ulaşılabilir durum örnekleme olarak sıralanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Aşırı ve aykırı durum örnekleme tekniğinde, derin bir incelemeye tabi tutulabilecek sınırlı sayıda ancak aynı ölçüde de bilgi bakımından zengin durumların çalışılması yer alır. Aşırı ve aykırı durumlar normal durumlara göre daha zengin veri ortaya koyabilmekte, araştırma probleminin derinlemesine ve çok boyutlu bir biçimde anlamamıza yardımcı olabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Araştırmacının Rolü

Araştırmacı, 1989-1993 yılları arasında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümünü; 1993-1996 yılları arasında da Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisansını tamamlamıştır. 1993 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümüne Araştırma Görevlisi olarak atanan araştırmacı, halen bu görevini sürdürmektedir.

Veri Toplama

Araştırmanın bir, iki ve üçüncü alt problemine ilişkin 8. sınıf öğretmen, öğrenci ve yöneticileri ile görüşmeler yapılmıştır. Öğretmen ve yöneticilerle bire bir görüşme, öğrencilerle grup görüşmesi yapılmıştır. Araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin seçilen iki öğretmen araştırmacı tarafından bir buçuk ay süre ile gözlenmiştir. Öğretmenlerin seçilmesinde yönetici ve öğrencilerin görüşlerinden yararlanılmış, öğrenci gruplarının seçilmesinde de yönetici görüşleri esas alınmıştır. Öğretmen, öğrenci ve yöneticilerle yapılan görüşmeler, görüşme formu yöntemi ile yapılmıştır. Gözlemde ise gözlem formundan yararlanılmıştır. Öğretmenlerin, farklı sınıflardaki dersleri gözlemlenmiştir. Öğretmen ve yöneticilerin hepsi görüşme yapılan öğrencilerin okulunda bulunmaktadır.

Bolu merkezinde yer alan toplam beş okuldan veri toplanılmıştır. Okullar, sosyo-ekonomik düzey açısından benzerlik göstermektedir. Görüşme yapılan öğretmen ve yöneticilerin hepsi görevde en az 5 yılını tamamlamıştır.

Öğretmen, öğrenci ve yönetici görüşme formunda yer alan soruların hangi alt probleme ait olduğu tablo 7’de verilmiştir.

Tablo.7. Alt Problemlere Göre Görüşme Sorularının Dizilişi

	1. Alt problem	2. Alt problem	3. Alt Prob.	4. Alt Prob.
Öğretmen görüşme formu soruları	1	2,4,5,7,8,9,10, 11,12	3,6	13
Öğrenci görüşme formu soruları	1	2,4,5	6,7	3,8
Yönetici görüşme formu soruları	1	2	3	4

Öğretmen, öğrenci ve yönetici görüşme formunda yer alan 1. sorular birinci alt probleme; öğretmen görüşme formundaki 2,4,5,7,8,9,10,11,12. sorular, öğrenci görüşme formundaki 2,4 ve 5. sorular ve yönetici görüşme formundaki 2. soru ikinci alt probleme; öğretmen görüşme formundaki 3 ve 6. sorular, öğrenci görüşme formundaki 6 ve 7. sorular ile yönetici görüşme formundaki 3. soru üçüncü alt probleme; öğretmen görüşme formundaki 13. soru, öğrenci görüşme formundaki 3 ve 8. sorular ile yönetici görüşme formundaki 4. soru 4. alt probleme yöneliktir. Araştırmacının sadece kendisi araştırmada veri toplamıştır.

Araştırmada, 7 okuldan veri elde edilmiştir. Araştırmanın etiği açısından okul ve öğretmen isimleri karışık olarak kodlanmıştır. Okullar büyük harflerle A, B, C, D, E, F, G kodlanmıştır. Görüşülen öğretmenler küçük harflerle (a, b, c, d,...), öğrenci grupları rakamlarla (1, 2, 3, 4,...), yöneticiler * işareti ile ifade edilmiştir. Bu kodlama yöntemine göre görüşülen öğretmenlere yönelik tablo.8' de verilmiştir.

Tablo.8. Özelliklerine Göre Öğretmenler, Sayıları ve Bulundukları Okullar

Öğretmen	Okul ve Öğretmen
Disiplin sağlamada başarılı öğretmen	Ca, Bd, Da
Disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmen	Ba, Aa, Bc
Disiplin sağlama konusunda yorum yapılamayan öğretmen	Bb, Ab, Ac, Bc, Bf, Bg

Açıklama: Ca ifadesinde yer alan C okulu, a ise görüşme yapılan öğretmeni ifade etmektedir.

Görüşülen öğrencilerin özellikleri, sayıları ve bulundukları okullara ilişkin nitelikler tablo 9’da verilmiştir.

Tablo.9. Özelliklerine Göre Öğrenciler, Sayıları ve Bulundukları Okullar

Öğrenciler	Okul ve Öğrenci
Disiplin sorunlarının az olduğu sınıf	B3, C1, D1
Disiplin sorunlarının çok olduğu sınıf	B1, E1, F1, D2
Disiplin sorunları açısından normal sınıf	A1, A2, E2, E3, G1, B2

Açıklama: B3 ifadesinde yer alan B okulu, 3 ise görüşme yapılan öğrenciyi ifade etmektedir.

Ayrıca * işareti yöneticiyi göstermektedir. A, B, C, D, E okulu yöneticileri ile görüşülmüştür.

Nitel araştırmacı, veri kaynaklarına yakın olma, araştırılan konuyu yakından tanıma açılarından bizzat alanda zaman harcayan deneklerle doğrudan görüşen ve

gerektiğinde deneklerin deneyimlerini yaşayan, alanda kazandığı deneyimleri toplanan verilerin analizinde kullanan kişidir (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Nitel araştırma yöntemlerinde en sık gözlem ve görüşme kullanılır. Bunun nedeni, sosyal olayların göreliliğini ve hareketliliğini bir an için de olsa yakalamaya ve anlamaya yönelik olmasıdır. Bu yöntemler, araştırılan konuyu, ilgili bireylerin bakış açılarından görebilmeye ve bu bakış açılarını oluşturan sosyal yapıyı ve sosyal süreçleri ortaya koymaya olanak vermesi açısından avantaj sağlamaktadırlar (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Patton (1987) sohbet tarzı görüşme, görüşme formu ve standart açık uçlu görüşme olmak üzere üç tür görüşme yaklaşımı üzerinde durmaktadır. Bunlardan araştırmada da kullanılan görüşme formu yaklaşımı; benzer konulara yönelmek yoluyla değişik kişilerden aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır. Görüşmeci, önceden hazırladığı konu veya alanlara sadık kalarak, hem önceden hazırlanmış soruları sorma, hem de bu sorular konusunda daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorabilir. Görüşme formu, araştırma problemi ile ilgili tüm boyut ve soruların kapsanmasını güvence altına almak için geliştirilmiştir. Görüşme sırasında soruların cümle yapısı ve sırası değişebilir, bazı konuların ayrıntısına girilebilir veya daha çok sohbet tarzı bir yöntem benimsenebilir. Görüşmeciye zaman esnekliği sağlaması, farklı bireylerden daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi elde etme, verilerin düzenlenmesi ve analizindeki kolaylık görüşme formunun avantajlarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Araştırmada öğrencilere yönelik olarak kullanılan grupla görüşme yöntemi, nitel veri toplamada önemli bir işleve sahiptir. Grup görüşmeleri, bireysel görüşmelerde akla gelmeyecek bazı konuları diğer bireylerin açıklamaları çerçevesinde akla getirebilir. Her soru için gruptan ayrıntılı ve derinlemesine veri

toplamak ve bundan yola çıkarak soruyla ilgili bazı sonuçlara ulaşmak önem taşımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Öğretmen, öğrenci ve yöneticilerle yapılan görüşmeler teybe alınmıştır. Teybe alınan veriler “görüşme verileri” olarak yazıya dönüştürülmüştür. Görüşme verileri araştırmanın alt problemlerine göre düzenlenmiştir. Araştırmacı, yaptığı gözlemde ise not alma yöntemini kullanmıştır. Not alma, gözleme dayalı çalışmalarda en sık kullanılan kaydetme yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Araştırmacı, bir taraftan not alırken diğer taraftan gözlenen ortamda olup bitenleri kaçırmamaya dikkat etmiştir.

Öğrencilerle yapılan grup görüşmelerinde, öğrenciler, sorulan sorulara karşı başlangıçta söyledikleri sözlerin müdüre veya öğretmenlere iletileceği endişesi taşımışlardır. Araştırmacının, verilerin gizli tutulacağına ilişkin açıklamaları öğrencileri rahatlatmıştır. Benzer şekilde, bir öğretmen görüşme sırasında ifadelerinin suç unsuru olarak kullanılabileceği endişesini açıkça ifade etmiş ve araştırmacının, yapılan çalışmanın doktora tezi olduğu vurgusunu yapması yoluyla bu endişe giderilmeye çalışılmıştır.

Verilerin toplanması sırasında genellikle öğretmenler ve yöneticiler ilgi göstermişlerdir. Ancak, bazı yöneticilerle görüşmek, zamanlarının kısıtlı olması dolayısı ile zaman almıştır. Örneğin bir yönetici ile görüşme üç hafta içinde gerçekleşebilmiştir. Bazı okullarda yöneticilerin yapılan araştırmalara karşı olumsuz yaklaşımları (yapılan araştırmaların işe yaramadığı, ya da araştırma yönteminin geçersizliği konularındaki yaklaşımları) öğretmen ve öğrencilerle görüşülmesini güçleştirmiştir.

Araştırmada kullanılan diğer bir yöntem olan gözlem; herhangi bir ortam ya da kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılır. Biley

(1982)'e göre herhangi bir oramda oluşan bir davranışa ilişkin ayrıntılı, kapsamlı ve zamana yayılmış bir resim elde etmek istiyorsa gözlemi kullanabilir Nitel araştırmacı, veri kaynaklarına yakın olma, araştırılan konuyu yakından tanıma açılarından bizzat alanda zaman harcayan deneklerle doğrudan görüşen ve gerektiğinde deneklerin deneyimlerini yaşayan, alanda kazandığı deneyimleri toplanan verilerin analizinde kullanan kişidir (Yıldırım ve şimşek, 1999).

Bailey (1982)'e göre gözlem çalışma türleri; alan çalışması (yapılandırılmış ve yapılandırılmamış), ve laboratuvar çalışmaları (yapılandırılmış ve yapılandırılmamış) olmak üzere iki grupta incelenebilir.

Araştırmada kullanılan yapılandırılmış alan çalışmasında, gözlenen ortam işevuruk hale getirilen davranışlar ayrıştırılmakta ve gözlem formu üzerinde bunlara yer verilmektedir. Gözlem formunda gözleme temel oluşturan araştırmanın amacı ve bu amaca yönelik beklenen araştırma soruları yer almaktadır. Gözlemin nerede, ne kadar süreyle ve hangi kapsamda yapılacağı açıklanmaktadır. Ayrıca gözlem formunda, gözlem sürecinde ortaya çıkması beklenen başlıca değişkenleri listeleyen kodlama listesi yer almaktadır (Yıldırım ve şimşek, 1999). Araştırmayla ilgili gözlem formu ek.4'te sunulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler, içerik analizi yaklaşımı ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde, birbirine benzeyen kavramlar ve temalar bir araya getirilir ve bunlar okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize edilerek yorumlanır.

İçerik analizinin ilk aşamasında elde edilen bilgiler incelenir, anlamlı bölümlere ayrılır ve her bölümün kavramsal olarak ne anlama geldiği bulunmaya çalışılır. Kendi içinde anlamlı bir bütün oluşturan bölümler kodlanır.

Strauss ve Corbin (1990), daha önceden belirlenmiş kavramlara göre yapılan kodlama, verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama ve genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama olmak üzere üç tür kodlamadan söz etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Araştırmanın alt problemleri esas alınarak görüşme verileri düzenlenmiştir. Her görüşme metnine göre kodlama oluşturulmuştur. Kodlama, görüşme verilerinden elde edilen verilerin özet halinde belirli kavramlarla ifadesidir. Kodlama araştırmanın amacı çerçevesinde yapılmıştır. Kodlama, ağırlıklı olarak verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama türündedir. Bazı durumlarda kodlar bir araya getirilmiş, ortak yönler belirlenerek temalar oluşturulmuştur. Verilerin sunumu bölümünde kodlara ve temalara göre veriler belirlenmiş, alıntılara yer verilmiştir. Ayrıca verilerin sunumu bölümünde kodlamada sık tekrar edilen kavramlar öncelikle ifade edilmiştir.

Araştırmanın 5. alt problemine göre seçilerek araştırmacı tarafından gözlem yapılan öğretmenlerin gözlem sonuçları, belirli başlıklar altında toplanarak belirtilmiştir. Buna göre disiplin sağlamada başarılı öğretmenin gözlem sonuçları; derse giriş, yoklama yapma, sınıfta duruşu, dersi işleme başlıkları ile ele alınmıştır. Disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenin gözlem sonuçları ise; derse giriş, yoklama yapma, dersin işleniş yöntemi, öğretmenin duruşu, öğrencilerin tahtada ders anlatan öğrenciye müdahale biçimleri, konu işlenirken öğrencilerin ders dışında yaptıkları işler, gürültüye karşı öğretmenin tepkisi, öğrencilerin birbirlerini şikayet etmeleri, öğretmenin istenmeyen davranışa karşı tepkileri boyutlarında incelenmiştir. Gözlem sonuçlarının analizinde mümkün olduğunca tanımlayıcı olunmaya ve gözlenen olguların yorumlanmasına dikkat edilmiştir. Gözlem sonuçları ifade edilirken öğretmen ve öğrencilerin ifadeleri tırnak içinde verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın bilimselliği “geçerlik” ve “güvenirlik” ölçütleriyle değerlendirilebilir. Nitelik araştırmalarında Kirl ve Miller (1986)’in de belirttiği gibi sayısal araştırmaların sayısal özelliklerinden ziyade olgu ve olayın niteliği ön plandadır (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Geçerlik

Geçerlik konusunda araştırmacının esnek olması ilkesi önemli bir avantajdır. Araştırmacı, araştırma sürecinde gerekli gördüğü takdirde, yeni stratejilere, yeni sorulara ve yeni görüşmelere başvurabilir. Tüm bu özellikler iç geçerlik açısından önem taşımaktadır. Araştırma alanına yakınlık, yüz yüze görüşmelerle ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplama, gözlemler yoluyla olayın gerçekleştiği doğal ortam içinde bilgi toplama, uzun süreli bilgi toplama ve elde edilen bulguların teyit edilmesi için alana geri bildirme ve ek bilgi toplama olanağı nitel araştırmalarda önemli özelliklerdir. Toplanan verilerin ayrıntılı rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütlerindendir. Geçerlik, iç ve dış olmak üzere iki ayrı bölümde incelenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

İç Geçerlik: Elde edilen bulguların ve sonuçların doğruluğunu konu edinir.

Araştırmanın geçerliği konusunda şu özellikler belirtilebilir;

1. Araştırma bulguları, verilerin elde edildiği ortam dikkate alındığında anlamlıdır ve bu ortama bağlı olarak tanımlanmıştır.
2. Bulgular kendi içinde tutarlıdır ve anlamlıdır. Ortaya çıkan kavramlar anlamlı bir bütün oluşturmaktadır.

3. Araştırmada elde edilen bulgular, öğretmen, öğrenci ve yönetici gibi farklı veri kaynakları ve gözlem, görüşme gibi farklı veri toplama yöntemleri kullanılarak teyit edilmiştir. Farklı kaynaklara ve yöntemlere göre elde edilen bulgular anlamlı bir bütün oluşturmaktadır.
4. Veri toplanırken farklı disiplin modellerinden faydalanılmıştır.
5. Bulgular araştırmaya katılan bireyler tarafından gerçekçi bulunmuştur.
6. Araştırmanın bulgularından yola çıkarak yapılan tahminler ve genellemeler elde edilen verilerle tutarlıdır.

Dış Geçerlik: Araştırma sonuçlarının genellenebilirliğine ilişkindir. Sosyal olayların değişkenliği nedeniyle nitel araştırmaların genellenebilirliği zayıftır. Ancak bir dereceye kadar araştırma benzer ortam ve durumlara genellenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Dış geçerlikle ilgili araştırma üzerinde şu özellikler belirtilebilir.

1. Araştırma örnekleme, ortamın ve süreçlerin özellikleri başka örneklerle karşılaştırma yapabilecek düzeyde ayrıntılı olarak tanımlanmıştır.
2. Örneklem genellemeye izin verecek şekilde çeşitlendirilmiştir.
3. Araştırma sonuçları araştırma soruları ile tutarlıdır.
4. Araştırma, bulguların başka araştırmalarda teste edilebilmesi için gerekli açıklamaları yapmıştır.
5. Araştırma bulguları benzer ortamlarda kolaylıkla test edilebilir.

Güvenirlilik

İnsan davranışlarının değişkenliği ve karmaşık yapısı, insan davranışını konu edinen bir araştırmanın aynen tekrarını güçleştirmektedir. Ancak nitel araştırmalarda

güvenirliğe yönelik bazı önlemler vardır. Araştırmacının araştırma sürecinde kendi konumunu açık hale getirmesi, araştırmada veri kaynağı olan bireylerin açık şekilde tanımlanması, araştırma sürecinde oluşan sosyal olayların ve süreçlerin tanımlanması, elde edilen verilerin analizinde kullanılan kavramsal çerçevenin ve varsayımların tanımlanması, veri toplama ve analiz yöntemlerinin ayrıntılı olarak açıklanması bu önlemler arasındadır (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Dış Güvenirlik: Araştırmacının araştırmada izlediği aşamaları ayrıntılı ve açık şekilde raporlaştırması dış güvenirlik açısından önem taşımaktadır. Araştırmanın, dış güvenirliği konusunda şu özellikler belirtilebilir;

1. Araştırmacı, araştırmanın yöntemlerini ve aşamalarını açık şekilde tanımlamıştır.
2. Veri toplama, işleme, analiz etme, yorumlama ve sonuçlara ulaşma konularında gerekli açıklamalar ayrıntılı olarak yapılmıştır.
3. Sonuçlar ortaya konan verilerle açık bir biçimde ilişkilendirilmiştir.
4. Araştırmacının izlediği yöntemler ve süreçler konusunda, kayıtların (örneklem seçimi, görüşme ve gözlem notları..) kapsamı açık şekilde tanımlanmıştır.
5. Araştırmada farklı görüşler ve alternatif açıklamalar dikkate alınmıştır.

İç Güvenirlik: Araştırmacı, araştırmaya yaklaşımını ve araştırmanın çeşitli aşamalarında yaptığı kontrolleri açık şekilde tanımlamalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Araştırmanın, iç güvenirliğine yönelik şu özellikler belirtilebilir.

1. Araştırma soruları açık şekilde ifade edilmiştir.
2. Araştırmacının araştırma sürecindeki kendi konumu açık şekilde tanımlanmıştır.

3. Araştırma sonuçları verilerle uyumludur.
4. Veriler araştırma sorularının gerektirdiği biçimde ayrıntılı ve amaca uygun bir biçimde toplanmıştır.
5. Verilerin analizinde ön yargılar, yanlış anlaşılmalar gözden geçirilmiştir.

IV. BÖLÜM

VERİLERİN SUNUMU

Bu bölümde sunulan veriler, araştırmanın alt problemlerine göre düzenlenmiştir. Alt problemlere göre, her konu açısından öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşleri iki bölümde verilmiştir. Konu içinde, öncelikle öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşlerinden elde edilen kodlama ve temalar yer almaktadır. Daha sonra tırnak içinde görüşülen kişilerin görüşleri aynen verilmiştir. Parantez içinde belirtilen ifadeler hangi öğretmen, öğrenci ve yöneticiye ait olduğunu ve hangi okulda bulunduğunu belirtmektedir.

1. Sınıf Disiplinini Bozan Davranışlar Konusunda

1.1. Öğrenci Görüşleri

1.1.1. En Çok Disiplini Bozan Öğrenci Davranışları: Öğrenciler, kendi aralarında konuşmayı, en çok disiplini bozan davranış olarak belirtmişlerdir. Konuşmalar yanındaki, arka veya öndeki öğrenci ile bire bir ve grubun konuşması, biri konuşurken diğerinin konuşması, dersle ilgili olmayan konuların konuşulması şeklinde ortaya çıktığı belirtilmiştir. Diğer disiplini bozan davranışlar öğrencilerin belirtme sırasına göre şu şekilde sıralanabilir: yanındakini rahatsız etme (konuşma veya dokunma ile), öğretmen veya öğrencinin cep telefonunun çalması veya öğrencinin cep telefonu ile oynaması, dersin dışında başka şeylerle ilgilenme ve düşünme, saygısız ve sorumsuz davranma, kağıt gönderme, kalemle oynama, silgi atma, sınıfta dolaşma, konuşan biri varken söz istemeden konuşma ve değişik sesler

çıkartma, öğretmenin öğrenci yanlışları üzerinde çok fazla durması olarak ifade edilmiştir.

Disiplin sorunlarının az olduğu sınıftaki bir öğrencinin, sınıf disiplinini bozan davranışlar konusundaki görüşleri şöyledir, “aklıma bir şeyin gelmesi, gürültü, 40 dakika kendimi derse veremiyorum. Arkadaşım bana yazdığı bir kağıdı gönderiyor” (B3).

Disiplin sorunlarının çok olduğu sınıftaki bir öğrenci görüşünü, “yanımdakinin ders dışı konuşması, sınıfta dolaşma, kendini derse veremediği için başka şeylerle ilgilenmesi, değişik sesler çıkarması, konuşan biri varken söz istemeden konuşulması” (E1) şeklinde ifade etmiştir.

1.2. Öğretmen Görüşleri

1.2.1. Öğretmenlerin Karşılaştıkları Disiplin Sorunları: Öğretmenler derse ilgisizliği en büyük disiplin sorunu olarak göstermişlerdir. Arkadaşıyla konuşma, gürültü, birbirlerine kağıt kalem atma davranışlarının da sık olarak meydana geldiğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlere göre; ders dışı işler yapma (derste ders dışı lüzumsuz şeyler yazma, başka derslerle ilgilenme, cep telefonu ile oynama), arkadaşını rahatsız etme, çalışmama, öğretmene veya arkadaşlarına kaba davranışlarda bulunma, söz almadan konuşma, arkadaşlarına müdahale etme, birbirine cepheleşme, dersi dinlememe ve argolu konuşma gibi davranışların disiplini bozduğu ifade edilmiştir.

Disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenler görüşlerini, “Önündeki ile konuşuyor, arkasındaki ile konuşuyor. Kağıt, kalem atıyor, lüzumsuz şeyler yazıyor, başka derslere bakıyor. Konuşmanın dışında sözel olmayan; arkadaşını dürtüyor, alttan ayağına vuruyor, eteğini çekeliyor.” (Ba), “Amaçlarının olmaması nasıl olsa

geçmesi, derse çalışmamaları, ideallerinin olmaması, dere ilgisizlik çalışmama, şeklinde ortaya çıkıyor.” (Aa), “En büyük sorun gürültü. Kızlarla gezmek, internete gidip porno izlemek, sigara içmek. Toplumumuzda belden aşağı ön plana çıkmış. İlgisizlik, magazin türü şeylerden hoşlanmaları, lakaytlık, ciddiyetsiz olması, kılık kıyafet” (Bc) şeklinde ifade etmektedirler.

Disiplin sağlamada başarılı öğretmenler şu görüşleri ifade etmektedir. “Başarısız öğrencilerin çıkardığı gruplaşma şeklinde sorunla karşılaştım. Birbirine cepheleşme. Bu olayda öğrenciler arasındaki arkadaşlık kaybolmaya başladı. Gruba girmeyenler kavga, şikayet etme şeklinde eleştirildi. Sınıfta huzursuzluk oldu.” (Bd), “Büyümenin getirdiği sorunlar var. Ergenlik dönemini kimi sorunlu kimi sorunsuz atlatıyor. İlgisi kaybolduğunda kimisi derse karşı pasif oluyor. Sınıfa gelse de dersle hiç ilgilenmiyor. Öğrenci derste hiç sorun olmuyor ama dersi de dinlemiyor. Kendi halinde” (Da).

1.3.Yönetici Görüşleri

1.3.1. Yöneticilerin Karşılaştıkları Sınıf Disiplin Sorunları: Yöneticiler, sınıftan gelen sorunları öğretmenin öğrenciden, öğrencinin öğretmenden ve öğrencinin öğrenciden olmak üzere üçe ayırmışlardır. Öğretmenler, ilgisizlik, öğretmeni alaya alma, dersten kaçma, ödev yapmama, küfürlü konuşma, lakap takma, birbirine vurma, öğrenci ile baş edememe, geç gelme, dersi dinlememe, birbirine söz veya hareketle saygısız davranma sorunlarının öğrenciden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Öğrenci öğretmenin; ders anlatamamasını, dövmesini, herkesin içinde olumsuz eleştirmesini, hakaret ve sert davranmasını idareye yansıttıklarını belirtilmiştir. Öğrenci öğrenciyi; bazı öğrencilerin dersi engellemesi, birbirlerine vurma veya saçını çekme gibi sorunlarla idareye gittikleri

ifade edilmiştir. Ayrıca; ders çalışmama, arkadaşını söz veya hareketle rahatsız etme, arkadaşının oturduğu yere iğne veya başka bir nesne koyma, para almak için tehdit etme, kız öğrencileri el veya dille taciz etme ve dersi kaynatma sorunları yöneticilere yansıdığı ifade edilmiştir. Konuyla ilgili bir yönetici durumu şöyle ifade etmiştir.

" Öğrenci ve öğretmenlerden yansıyan sorunlar var. Öğrenciler; dersteki çok hareketli öğrencilerin dersi aksatması ve bazı öğretmenlerin dersi tam anlatamadığı veya anlamaya meydan vermeden hızlı geçtiği gibi sorunlarla bize geliyor. Öğretmenler ise bazı öğrencilerin üstesinden gelemediği -ki bunlar sınıfta çok hareketli öğrenciler- sorunuyla geliyor. Somut olarak sorunlar, derste dersle ilgisi olmayan bir şey sorma, yanındakini rahatsız etme veya bir şey atma gibi sorunlardır." (D*).

2. Disiplin Sorunlarının Nedenleri Konusunda

2.1. Öğrenci Görüşleri

2.1.1 Öğrencilerin Disiplini Bozan Davranış Gösterme Nedenleri: Öğrenciler disiplin sorunlarının nedenlerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

1. Öğrenciler sıkılmayı ilk etken olarak göstermişlerdir.
2. Derse ilgi duymama,
3. Dersi ve öğretmeni sevmeme,
4. Aile ve
5. Diğer faktörleri sorunların nedenleri olarak belirtmişlerdir.

Öğrenciler dersten sıkılmalarının nedenleri olarak; dersi anlayamamalarını, öğretmenin durgun anlatmasını, çalışmamalarını, dersin zor olmasını, dersin çok

uzamamasını, önceki konuların anlaşılmasını, öğretmenin dersi güzel anlatmamasını, anlatıp anlatıp geçmesini, her zaman ders anlatmasını belirtmişlerdir.

İlgi duymamanın nedenleri olarak; derse hazırlanmama, dersi sevmeme ve sıkıcı bulma, önceki dersleri kavrayamama, öğretmenin kendi belirlediği öğrencilerle ders işlemesi, önemsiz bir konuyu ders boyunca anlatma, söylediklerini tekrar etme, çalışkan öğrencilerle ilgilenme, öğretmenin öğrencileri sevmemesi ve kötü davranması ifade edilmiştir.

Dersi sevmeme nedenleri olarak; derse hazırlıksız olmalarını, sıkılmalarını, dersin zor olmasını, öğretmenin hakaret etmesini, sınıfın tümünü diğer sınıflarla karşılaştırma yaparak olumsuz eleştirmeyi, çok yazı yazdırmayı ve öğretmenin dövmesini belirtmişlerdir.

Öğretmeni sevmemelerini de sıkıcı ders anlatmasına bağlamışlardır.

Ailenin sorunların nedenleri olması, ailenin ilgisizliği, serbest bırakması, aile içi kavga, ailenin ekonomik durumu, aileden görülen yanlış uygulamaların sınıfa yansması, ailenin her isteğini yapması ve alınması ve ailenin şımartması yönleriyle ifade edilmiştir.

Diğer nedenler; sorunlu öğrencinin düzelmez olduğunu düşünme ve serbest bırakma, öğrencinin ilgi çekme amacı taşıması, arkadaşını örnek alma, okulu bitirmek gibi belli bir amacının olmaması, ders çalışmak ve okula gelmek istememe, dersi anlayamama, suçsuz öğrenciye öğretmenin kızması, fiziksel özelliğini beğenmeme, başarısızsa diğerinin de başarısız olmasını isteme, başarısızlık, öğretmenin ayırım yapması, önemsiz bir konunun ders boyunca anlatılması, bir öğrencinin dersi kaynatmak istemesi, zihinlerinden başka şeylerin gelmesi, sıcak havalarda dışarı çıkmak istemeleri, arkadaşı üzüldüğü için onu düzeltmeye çalışma,

dinlemeyi bilmeme, öğretmenin bazı öğrencilere hoşgörü ile yaklaşırken bazılarına farklı davranması, filmlerden etkilenme olarak belirtilmiştir.

Öğrencilerin dersten sıkılmalarına yönelik disiplin sorunları açısından normal görülen sınıftaki bir öğrencinin ifadeleri; "sevmediği için, sıkıcı olduğu için, ilgisi yok çalışmadığı için anlamadığı için sıkıcı geliyor. Önceki dersleri kavrayamadığı için sonraki derslere bağlanamıyor." (A2), disiplin sorunlarının az olduğu sınıftaki öğrencilerin ifadeleri; "Konuyu anlayamadığım için sıkılıyoruz, dikkatimi başka yöne veriyorum."(B3), "Öğretmen çok durgun anlatıyor. Sıkılıyoruz. İlgimiz dağılıyor." (C1), disiplin sorunlarının çok olduğu sınıftaki öğrencilerin ifadeleri; "Dersi anlamadığı için sıkıcı buluyor"(D2), " Dersi sevmeyebilir hoşuna gitmez, sıkılıyordur, zor olduğu için"(F1) şeklindedir.

Ailenin etkisi ile ilgili disiplin sorunlarının az olduğu sınıftaki bir öğrenci görüşlerini; " Ailede gördüğünü okulda uyguluyor. Aile başıboş bırakıyor. Ailede her istediğini yapıyorsa sınıfta yapacağını düşünür. Örneğin, Arkadaşı kalemi vermiyorsa zorla almaya çalışır."(B3), disiplin sorunlarının çok olduğu sınıftaki bir öğrencinin görüşlerini; "Ailedeki kavga olabilir. istediğinin alınmaması istenmeyen davranışlara götürebilir." (E1) şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenin ayırım yapması ile ilgili disiplin sorunlarının az olduğu sınıftaki bir öğrencinin görüşleri; "Kendi belirlediği öğrencilerle ders işlemesi nedeniyle kendimi derse veremiyorum başka bir kağıt karalıyorum. Sanki özel ders veriyormuş gibi."(C1) şeklindedir.

2.1.2. Disiplin Sağlamada Güçlük Çeken Öğretmenin Özellikleri:
Öğretmenden kaynaklanan sorunlardan genellikle öğretmenin; ayrıcalık yapmalarını (kız-erkek, çalışkan-çalışkan olmayan, anlayanlar-anlamayanlar), ders anlatım

yöntemindeki olumsuzlukları (öğrencilere dersi kitaptan okutturması veya kendisinin okuması en çok gösterilen özellikler olarak ifade edilmiştir. hemen derse başlaması, sürekli ders anlatması ve ders bitince çıkıp gitmeleri, dersi zevkli hale getirememeleri, sıkıcı ders anlatmaları, sadece bir öğrenciye anlattırmaları, konunun anlaşılıp anlaşılmadığına dikkat etmeme, konuyu tahtada birine yazdırma, dersi öğrencilere anlattırma, hızlı yazdırma), öğretmenin olumsuz tepkiler göstermesini (notla tehdit etmesi, dövme, adaletli olmama, hemen araştırmadan cezalandırma, herkesi suçlama, sinirlendiğinde bağırma, dersi bırakma, küçük düşürme), öğretmen özelliklerini (sınıfı başarısız kabul ederek ders anlatmama, ders saatinin fazla olması nedeniyle öğretmenin yorgunluğu, öğrenciyi sevmeme, aile sorunlarını sınıfa taşıma, iyi niyetli olma, kendini övme) belirtmişlerdir.

Disiplin sorunlarının çok olduğu sınıftaki bir öğrenci; "Dersi anlatmak istemiyor. Çünkü bizi başarısız olarak kabul etmiş. Öğretmenler odasında bizim kötü olduğumuz konuşuluyor. Yazılarda çok zor soracağım diyor. O yüzden ders dinleme isteğimiz kayboluyor. Ders esnasında yazılı kağıt okuyor. Çünkü bize ders anlatmak istemiyor. Bize karşı saygı duyana biz de saygı duyuyoruz. Hemen araştırmadan cezalandırıyor. Notla tehdit ediyor. 2-3'e güvenmeyin diyor" (B1) şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Çalışkan, kız, erkek gibi ayırım yapan öğretmenlere ilişkin disiplin sorunları açısından normal görülen sınıftaki bir öğrencinin görüşü; " Genellikle kendine yakın öğrencilere ilgi gösteriyor. Ona anladın mı diye soruyor. Adaletli değil yazılıda yaptığım halde puan vermiyor. 2-3 kişi ile ders işliyor. Arkadakilerle ilgilenmiyor. Ötekilerle ilgileniyor, yıl sonunda soracağım size diyor. Sadece önden birkaç kişi ile ders işliyor. Bizimle ilgilenmezse ona karşı sevgimiz nasıl olacak. Çalışkanları kaldırıyor, bizi kaldırmıyor." (A2), disiplin sorunlarının az olduğu sınıftaki bir

öğrencinin görüşü; " Kendi belirlediği kişilerle ders işliyor. İlgim ve saygım azalıyor. Dersten soğuyorum" (C1), Disiplin sorunlarının çok olduğu sınıftaki bir öğrencinin görüşü; "Kız erkek ayırımı yapıyor." (B1) şeklindedir.

Öğrenciye anlattırma ve kitaptan okutturma ile ilgili disiplin sorunları açısından normal görülen sınıftaki iki öğrenci; " Sadece bir öğrenciye anlattırıyor. Kendisi anlatmıyor detaylı şekilde. Kitaptan okutturuyor. Arka tarafta öğrencinin canı sıkıldığı için başka şeylerle ilgileniyor. Çok saçma buluyorum sadece okutmasını. Bizim canımız sıkıldığı kadar öğretmenin de canı sıkılıyor. Ders anlatılırken öğretmen başka şeylerle oyalanıyor."(A1). " Ders anlatmıyor konuları hızlı geçiyor. Geri kaldık diyor hızla okuyoruz. Okuyan öğrenciyi kimse dinlemiyor. Tüm sınıf konuşmaya başladığında öğretmen asla susturamıyor." (E2) şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Öğretmenin yazı yazdırması ile ilgili disiplin sorunları açısından normal görülen sınıftaki iki öğrencinin görüşleri şu şekildedir, " Dikkat çekmiyor evet konumuz neydi diyerek hemen konuya başlıyor. Fıkra anlatıp dikkat çekse sorun olmaz. Yazdırma demiyoruz, biraz yavaş yazdırsa iyi olacak. Yazsak bile konu anlatılmadığı için bir şey anlamıyoruz. Öğretmen hemen başlıyor yazdırmaya, sıkılıyoruz, bir şey anlamıyoruz" (B2), "Günaydın demeden oturmadan hemen derse başlıyor. Kendi dinliyormuş gibi ders anlatıyor" (A2).

Öğretmenin iyi niyetli olması ile ilgili disiplin sorunlarının çok olduğu sınıftaki iki öğrencinin görüşü; "Kızmadığı, iyi niyetli olduğu için gürültü oluyor."(F1), "Öğretmen çok sabırlı birisi sabrını su istimal ediyorlar. Öğretmen vurmak kötü söz söylemek istemiyor. Bunları yapmayınca curcuna yaşanıyor. Bir öğretmen bir tokat atsa tüm sınıf susacak. Öğretmen veya ön sıradaki birkaç

arkadaşımız ders anlatmaya başladığında gürültü başka arkadaşlara da sıçırıyor. Aynı kıvılcım gibi" (E1) şeklindedir.

2.1.3. Disiplin Sağlamada Güçlük Çeken Öğretmenin Alan Bilgisi ve Bilgisini Aktarma Yöntemi: Öğrenciler, derste kullanılan yöntemi, sorunlu davranışlara yönelmelerinde önemli etken olduğunu belirtmişlerdir. Kitaptan sürekli okuma, okutturma ve yazdırma, dersi hızlı ve karışık anlatma, öğrencileri derse katmadan kendi işleme, öğrencilere ders anlattırma, belli öğrencilerle ilgilenme ve öğretmenin girdiği dersin asıl branşı olmadığı ile ilgili sorunların olduğu belirtilmiştir.

Yöntemle ilgili disiplin sorunlarının çok olduğu sınıftaki öğrencilerin görüşü; "Kitaptan okuyor, kitaptan yazdırıyor, anlamıyoruz, dediğini yaptırıyor. Kendi anlatıp kendi dinleyip çıkıyor."(B1), " Birisine sürekli okutmasından kaynaklanıyor gürültü." (F1), disiplin sorunları açısından normal görülen sınıftaki öğrencilerin görüşü; "Dersi bize anlattırıyor. Dersi öğrenci anlattığında diğerleri bir şey anlamıyor." (A1), "Okutturuyor. Onu kimse dinlemiyor. Öğretmen de başka öğrencilerle ilgileniyor. Okurken dinleysin diyor ama kendisi de dinlemiyor."(E2), " Sadece belli öğrencilerle ilgileniyor. Diğerleriyle ilgilenmediği için kimse dinlemiyor. Bazen hiç duyamıyoruz."(G1) şeklindedir.

2.2. Öğretmen Görüşleri

2.2.1. Öğrencilerin Disiplini Bozan Davranışı Göstermesinin Nedenleri: Öğretmenler, öğrenci sorunlarının nedenini en çok sınıf geçme sistemine bağlamaktadırlar. Ayrıca aile (aileden alınan eğitim, yetişme tarzı ve görgü kuralları, ailedeki şiddet ve sinme ve ailenin ilgisizliğini), öğrenci özellikleri (ergenlik

döneminin etkisi, öğrencinin dikkat çekmek istediği, öğrenme güçlüğü'nün olması, öğretmenden beklediği davranış görememesi, belli bir amacının olmaması. ilgi ve öğrenme isteğinin olmaması, öğretmenin öğrenciyi dinlemesini öğrencinin suistimal etmesi, dersi anlayamaması, defter ve kitapsız gelme), medyanın etkisi (tv ve gazetelerin olumsuz etkisi), öğretmenin etkisi (öğretmenin ani söz ve tepkileri) sorunların nedenleri olarak belirtilmiştir.

Rahat sınıf geçmeyle ilgili disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenlerin görüşleri; "öğrenci için not ve sınıf geçme önemlidir. Öğrenci nasıl olsa sınıfını geçiyorsa, nasıl olsa ne yaparsa yapsın sınıfını geçecektir. Bu rahatlık var istediği şeyi yapabiliyorlar"(Ba), "Öğretmenin yaptırım gücü yok. Öğrenci yazılıya gelmiyor. Ders çalışmıyor. İkisi de geçiyor." (Bc). Disiplin sağlamada başarılı bir öğretmenin görüşü; "Bedava geçme olumsuz etkiliyor." (Ca), disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan bir öğretmenin görüşü; "Yaptırım gücünün farkında olduğu için beni bırakmıyor nasıl olsa geçeceğim ben niye çalışayım diyor"(Bg) şeklindedir.

Sorunların kaynağı olarak aileyi gören, disiplin sağlamada güçlük çeken bir öğretmenin görüşü; "Aileden aldığı eğitim. çocuk çok rahatsa, kendine aşırı güveni varsa dersi önemsemeyebiliyor. Bunları nasıl olsa yaparım, bunları dinlememe gerek yok diyebiliyor" (Ba), disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan bir öğretmenin görüşü; "Sorunun kaynağı ailenin ilgisizliği okula gönderiyor. Ama ödevin var mı bir sorunun var mı demiyor. Okula gelmiyor yazılılarını takip etmiyor"(Bg) şeklindedir.

Dikkat çekme ile ilgili disiplin sağlamada başarılı bir öğretmenin görüşü; "İlgisi kaybolduğunda kimisi derse karşı pasif oluyor dersi alamadığı dinleyemedikleri için arkadaşına öğretmene dikkati çekmek için davranışlar sergiliyor"(Da) şeklindedir.

Öğrencilerin ergenlik döneminin, disiplin sorunların kaynağı olduğuna ilişkin disiplin sağlamada başarılı bir öğretmenin görüşü; “Ergenlik dönemini kimi sorunlu kimi sorunsuz atlatıyor.” (Da), sorunların üstesinden gelecek rehberlik servisinin olmamasına ilişkin disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan bir öğretmenin görüşü; “Ergenlik sorunlarıyla öğrenci geliyor. dertlerini dinliyorsunuz. Bu konuda rehberlik servisi yok” (Bc) şeklindedir.

Tv ve gazetenin olumsuz etki yaptığı ile ilgili disiplin sağlamada güçlük çeken bir öğretmen; “Tv suçu teşvik etmede ilk etken ikinci unsur gazeteler. Şiddeti yansıtarak öğrencilere örnek oluyor. Medya öğretmeni rezil ediyor. Nasıl saçını çekersen, ailelerin çocuğumu nasıl azarlarsın demesi öğrenciyi olumsuz etkiliyor. Biz başkalarına ayırdığımız zamanı fedakarlığı çocuklarımıza hiçbir zaman yapamıyoruz. Ama aileler aynı anlayışı bize göstermiyor. Siz dövüyorsunuz sevmiyorsunuz, bağıriyorsunuz, eğitim vermiyorsunuz. Her zaman ailede bu önyargı. Bu da medyadan dolayı. Öğrencinin derdini dinlemeye başladığınızda o da size yaklaşıyor. Fakat bu defa öğrenci nasıl olsa bu öğretmen beni çok seviyor deyip gürültüden baş edemiyorsunuz” (Bc).

Disiplin sağlamada başarılı bir öğretmen öğrenci ilgisi ile ilgili şu açıklamayı yapmıştır; “İlgisi kaybolduğunda kimisi derse karşı pasif oluyor. Sınıfa gelse de dersle hiç ilgilenmiyor. Öğrenci derste hiç sorun olmuyor ama dersi de dinlemiyor. Kendi halinde” (Da).

Disiplin sağlamada başarılı bir öğretmen, öğrencilerin dersi anlayamaması ve bunun etkisi konusunda şu görüşü belirtmiştir; “dersi alamadığı dinleyemedikleri için arkadaşına öğretmene dikkati çekmek için davranışlar sergiliyor”(Da).

Disiplin sağlamada başarılı bir öğretmen diyalogu ve etkisi konusunda görüşü; “Diğer öğretmenler sınıfla tamamen diyalogu koparmışlar. Öğle olduğunda

orda hiç ders işleyemezsiniz. Koparmak son derece kolay. Kolay yönü. Kızarım bağırırım, şiddet, sözlü şiddet kullanırım. Ölüm sessizliği sağlarım bu ders ortamı oluşturmak değil ki. Öğrenci size içinde öfke ve kızgınlığını duyuyorsa o dersten bir hayır gelmez almaz çocuk. Arkadaşlarımız bunu yaptığı zaman sürekli etki tepki” (Da) şeklindedir.

2.2.2. Disiplin Sağlamada Güçlük Çeken Öğretmenlerin Özellikleri: Öğretmenlere göre öğretmenlik formasyonlarının (genel kültür, alan bilgisi ve pedagojik formasyon) eksik olması disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenin en önemli özelliği olarak belirtilmiştir. Göreve yeni başlaması, tecrübe eksikliği, öğrenci ile ilişki kurmadaki yetersizlik (dönemin başında iyi bir diyalog oluşturamama, öğrenciden yetişkin davranışlarının beklenmesi, saygıya dayanan bir ortam oluşturamaması, öğrenciye değer vermemesi, ilk derste yüz göz olunması), ders anlatım yönteminin etkili olmaması (sıkıcı monoton işlemesi, akıcı ders anlatılmaması), öğretmenin fiziksel özellikleri (bayan veya bay oluşu, erkekler için fiziksel görünüşünün sert ve kalıplı olması), öğretmen özellikleri (öğretmenin iç dünyasını sorunlu olması (ailevi veya ekonomik), kendini yenilememesi, sorunlara müdahale etmedeki yetersizlik, aktif ve girişken olmaması, kuralları belirtmeme), öğrenci özellikleri (öğrencinin önceden öğretmeni tanınmasının olumsuz etkisi), öğretmen yetiştirme düzeninin olumsuz etkisi disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenlerin özellikleri olarak belirtilmiştir.

Formasyon eksikliği ile ilgili disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan bir öğretmenin görüşü; “Öğretmenin taşıdığı formasyondan kaynaklanabilir. Öğretmen alanında çok iyi olacak. Bilecek. Çocuğun dünyasını bilecek. 3.sü adıl olacak” (Bb) şeklindedir.

Tecrübe eksikliği ile ilgili disiplin sağlamada güçlük çeken bir öğretmen, “Tecrübeyle öğreniliyor. Mesleğimin ilk yıllarında ben de bu sorunları yaşadım. Mesleğin ilk yıllarında kardeşi, arkadaşı gibi, kendi çocuğu gibi güzelce yaklaştığınızda, çocuk onu iyi niyeti su istimal ediyor. Bu tecrübeden kaynaklanıyor” (Ba), disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan bir öğretmen; “Öğretmen tecrübe kazandıkça nerede ne yapması gerektiğini anlamaya başladığında işlemler çözülüyor” (Ab), disiplin sağlamada başarılı bir öğretmen; “Süre içinde kazanılıyor bazı şeyler. İlk göreve başladığımdan şimdi çok farklı. Başlangıçta daha tahammülsüz ve kesin çizgileri olan disiplini sağlamak için öyleydi. Tecrübe kazandıkça hakimiyeti de kazanıyorsunuz tecrübe ile ilgili. Tabi çabayla da ilgili. 40 yıldır öğretmendir. Aynı şekilde gider. Önemli olan kendini yenilemektir”(Da) şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan bir öğretmen fiziksel özelliklerin sorunların nedeni olmasını şu şekilde belirtmiştir; “Öğrenciler bayanların yumuşak olduğunu düşünüyorlar. Hele benim gibi miyon tipli ise. Erkekler iri yapılı , biraz da sert mizaçlı ise öğrenci kendine çeki düzen veriyor.” (Bf),

Disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan bir öğretmen, önceden öğrenci ile tanışmanın olumsuz etkisi şu şekilde belirtilmiştir; “Öğrenci sizinle değişik vesilelerle çok iyi tanışıyorsa, nasıl olsa bu öğretmenimin sesi çıkmaz diye düşünüyorlar” (Bf)

Disiplin sağlamada başarılı bir öğretmen, sorunlara müdahale etmedeki yetersizliklerle ilgili bir öğretmen görüşünü “arkadaki gürültüye veya olumsuz davranışlara müdahale etmemek alışkanlık haline gelmesine neden olur” (Da) şeklinde dile getirmiştir.

Disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan bir öğretmen, öğretmenin öğrenciye bakış açısıyla ilgili görüşünü; “ben karşımdaki insana yetişkin gibi davranırım ama karşımdakinden yetişkin davranışı bekleme hakkına sahip değilim. Bu bakış açısında bir takım eksiklikler varsa büyük sorunlar olabilir”(Bb) şeklinde ifade edilmiştir.

2.2.3. Disiplin Sağlayan Öğretmenin Alana Hakimiyeti ve Bilgileri Aktarma Yöntemi Arasındaki İlişki: Öğretmenler, alana hakimiyetin disiplin için önemli olduğunu belirtmektedir. Bu konuda bazı öğretmenler; öğrencilerin dikkat sürelerinin bilinmesini, öğretim sürecinde dikkatlerini çekmeyi, seviyelerine göre anlatmayı, kültürlü olmayı ve öğrencileri boş bırakmama, dürüst olma ve öğrenciyi sevmeye, gayretli olma, öğretmenin kişiliği ile etkilemesi, öğrenci psikolojisinden anlamayı alan hakimiyetini tamamlayıcı unsurlar olarak belirtmektedirler.

Disiplin sağlamada güçlük çeken bir öğretmen, disiplin sağlama ile disiplin arasında şöyle bir ilişki kurmuştur; “alan bilgisi ile disiplin arasında çok fazla ilgi olmayabilir. Kişiliği öğrenciyi etkileyebilmelidir. Ama alanında profesör olması önemli değil öğrencinin psikolojisini yakalaması gerekir”(Bc),

Disiplin sağlamada başarılı öğretmenler, alan bilgisi ile disiplin arasındaki ilişkiyi; “Kendi alanında yeterli değilse disiplin sağlayamaz. Baskı rejimi kurar. Bilgi, dürüstlük ve sevgisiyle kendini kabul ettirecek” (Bd), “Öğretmen alanında yersizse güvensizlik oradan kaynaklanıyor. Öğrenci bana göre en iyi denetleyici. Öğrenci ilk dersinden itibaren öğretmene bir not verir. O not kolaylıkla değişmez. Davranışlar ona göre yönelir. Öğretmen bilgisiyle otorite kurabilir. Öğrenci, öğretmene bilgi bakımından dolu ve yöntemleri iyi ise güven duyar. Öğretmen dersi

anlatabiliyor O zaman saygı arkasından geliyor. O saygı geldiği zaman bir çok şeyi halledersiniz” (Da) şeklinde belirtmiştir.

Disiplin sağlamada güçlük çeken bir öğretmen, disiplin sağlamayı dikkat çekme ile ilişkilendirmiştir; “Öğrencinin şimdiye kadar pasif olduğunu gördüm. Ne verirsene alıyor. Burada dikkati çekme olayı daha önemli” (Aa).

2.2.4. Disiplin Sorunlarının Oluşmasında Okul Yönetiminin Etkisi: Öğretmenler okul yönetiminin sorunun kaynağı olmasının en önemli nedeni olarak, öğrencilerin davranışlarına tepki vermede yetersiz olduğunu belirtmektedirler. Öğretmenlerin ve yönetimin ortak bir davranış planını olmaması, kuralların belirlenmemesi uygulanmaması ve öğrencilerin enerjilerini harcayabilecekleri etkinlikleri düzenlememesi sorunlara neden olmaktadır. Ayrıca, disiplin yönetmeliğinin olması, belirli cezaların verilmesi, yaptırım uygulanması ile ilgili görüşler de dile getirilmiştir.

İdareye giden öğrencilere tepki verilmemesi yönündeki disiplin sağlamada güçlük çeken bir öğretmenin görüşleri şöyledir: “öğrenci idareye gidip karşılık görmeyince davranışlarını sürdürüyor. İdareye gidip yaptığının karşılığını gördüğünde yanlışını anlar ve yanlışından daha kolay döner” (Aa), disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan bir öğretmen; “öğretmene hakaret eden öğrenci idareye gittiğinde idare nasıl böyle yaparsın diye bir yaptırım uygulamazsa, çocuk o boşluğu sezerse her şeyi yapar. İki tokat atması bazen etkili olur” (Ac).

Öğrencilerin enerjilerini harcayabilecekleri etkinliklerin düzenlenmemesi ile ilgili disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan bir öğretmen; “Okulun etkisi olur. Çocuk evde yapma, etme sus dur; sokakta; yapma etme, yapma, sus dur, okulda; yapma, etme, gitme, sus, dur, ee çocuk ne yapacak bu enerjiyi nasıl atacak. Okul bu

enerjiyi atacak bir şeyler yapabilir. Spor, şiir, okuma yarışmaları,... tabi burada bina yok, spor salonu yok. yeterli öğretmenin yok, o yok bu yok” (Bb) şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Okulda herkesin tutumunun aynı olması ile ilgili, disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan bir öğretmenin görüşü; “Hepimizin tutumu aynı olmalı. Aynı davranmıyoruz. Birbirimizin kızdığı davranışa diğeri hoş görebiliyor”(Bf) şeklindedir.

Belirli cezaların verilmesi ile ilgili, disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan öğretmenlerin görüşleri; “Öğrenci hiç çalışmasa öğrenci geçiyor. Sınıfta bırakılmayacak ben buna bırakılmaya karşıyım ama yapıcı cezalar verilmeli. Öğrencide ben şunu yaparsam sonucunda bunu görürüm diye bilmeli. Öğrenci sadece devamsızlıktan korkuyor. Okula geliyor ama ders yapmıyor. Kınama cezası olabilir. Onur kırıcı değil. Okuldan uzaklaştırmaya karşıyım. Okul değiştirilebilir veya belli sınıflar oluşturulabilir. Çok ilgili bir öğrenci ile ilgisiz bir öğrenci ya da seviyeli ile diğeri ayrılmalı” (Ab), “ailesini çağırıp tastiknameni veririm diyebilir. Disiplin yönetmeliği yok. Onur kurulları oluyor. Onursal bir ceza olabilir. Öğrenci yaptığıının yanına kar kalmadığını bilmeli” (Ac) şeklindedir.

2.2.5. Disiplin Sorunu Gösteren Öğrencilerin Ailelerinin Sosyo-ekonomik Yapıları: Görüşmeye katılan öğretmenlerin hepsi zenginlik ya da fakirliğin disiplin sorunlarının oluşmasında belirleyici bir unsur olmadığını, her iki gruptaki öğrencilerin farklı yönlerle sorunlar oluşturabileceğini, sorunların oluşmasında ya da oluşmamasında ailenin ilgisinin önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Bu konuda disiplin sağlamada güçlük çeken bir öğretmenin görüşü; “zengin çocukları çok rahat. İleride boş kalmayacaklarını düşünürler. Zengin yoksul farkı pek

yok. Ailesinin çocuğa davranışları çok önemli örneğin. Çocuğu seviyorum demek yetmiyor. Onu göstermeniz ilgilenmeniz gerekiyor. Ailelere çocuğunuzla nasıl ilgileniyorsunuz diye sorduğumuzda onlar işte ders çalıştırıyorum, ayrı oda ayırıyorum, sobasını yakıyorum .. onun yanında bulunuyor musunuz? Hayır ilgi önemli. Belli bir kültür düzeyine ulaşmış ailelerin çocukları zengin fakir fark etmiyor”(Ba), disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan iki öğretmenin görüşü, “ikisinin de farklı yönleri var. Maddi durumu çok iyi olduğunda kendine güveni çok fazla, fakirse o alıyor ben niye almıyorum. O zaman çatışma başlıyor. Ailenin bilinçli olması gerekiyor”(Bb), “ekonomik yapı şöyle etkilidir. Fakir ailelerin oturduğu çevre genellikle suç oranının yüksek olduğu bir çevredir. Suç oranının yüksek olduğu bir çevrede yetişen çocuk ile daha az olan çevrede yetişen çocuk arasında doğal olarak fark olacaktır”(Ac), disiplin sağlamada başarılı bir öğretmenin görüşü, “Çok belirleyici değil. Zengin aile çocuklarının her şeyi kolay elde etmenin rahatlığı var ama belirgin olmayabilir. Zengin olup ta çok mütevazi olan çocuklar var”(Da) şeklindedir.

2.2.6. Disiplin Sorunlarının Meydana Gelmesinde Tv. ve Çevrenin Etkisi: Görüşmeye katılan öğretmenler genellikle tv ve çevrenin olumsuz etkisi olduğunu, eğitim aracı olarak kullanıldığında faydalı olacağını belirtmişlerdir. Özellikle “vurdulu kırdılı” filmlerin örnek alındığı üzerinde durmuşlardır. Ailenin seçicilikteki rolünün önemini belirtmişlerdir.

Disiplin sağlamada güçlük çeken iki öğretmenin görüşü; “Şiddete başvuruyorlar, söylenmemesi gereken sözleri normal olarak konuşabiliyorlar. Bazı davranışları normal görüyorlar. Televizyonda gördüğünü uyguluyor, sınıfta yayıla yayıla oturuyor, öğretmeniyle alay ediyor. Kötü örnekleri daha çok alıyor çocuklar”

(Ba), “Olumsuz etkileri oluyor. Argo kelimeler öğreniyor. Vurdulu kırdılı şeyler davranışına yansıyor”(Aa),

Disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan bir öğretmenin görüşü; “Çevre kişiliğin oluşmasında çok önemli, kalıtım ve çevre çocuğun kişiliğini oluşturuyor. Aile sorumlu bir aile olsa da çevresinden olumsuz etkilenebiliyor. Aile bilinçli ise çocuğuna hangi yayınların yararlı olabileceğini bilir ve ona göre yönlendirir. Okumuş olması gerekmez bilinçli olmalı. Tv’de vurdulu kırdılı filmleri izliyorlarsa özellikle erkek çocukları etkileyecektir. Eğer kızın annesi pembe dizileri seyrediyorsa kızı da seyredecektir. Hayatı o filmlerdeki gibi görüp yanlış ilişkiler yaşayacak. Neden 15-16 yaşında kaçmalar vardır? pembe dizilerin etkisiyle. Onun varsa benim niye yok olayı ile özentili yoluyla sapmalar oluyor tabi. Her şey özentili”(Ac),

Disiplin sağlamada başarılı bir öğretmenin görüşü; “şiddete yönelik şeyleri yaşları da taklit için müsait olduğundan onları taklit ediyorlar. Cümleleri bile aynen ağzından duyuyoruz.” (Da) şeklindedir.

2.2.7. 8. Sınıflarla Alt Sınıflardaki Disiplin Sorunlarının Ortaya Çıkması

Bakımından Farkları: Öğretmenler, genellikle 6 ve 7. sınıflarda sorunların daha az olduğunu ve farklılaştığını belirtmişlerdir. Disiplin sağlamada yorum yapılmayan iki öğretmenin görüşü; “disiplin şeklinde değil de şöyle; 8. sınıf, gençliğin ilk adımı, saçların taranması, parfüm kullanılması, bunlar fark ediyor. Düzensizlik diğer alt sınıflara göre biraz daha fazla, onu da hoş görüyorsunuz.” (Bb), “6-7. sınıfta daha çok çocukça şakalaşmalar oluyor. Ama, erinlikle birlikte masum olan ilişkiler farklı boyutlar kazanıyor. Örneğin, kız erkek ilişkilerinde. Erkekler kendini kabul ettirme davranışı içine giriyorlar. Kızlar da, gruplaşıp günün modası nedir, sanatçılar.

Genelde erkeklerden sorun kaynaklanıyor. Nedeni de herhalde ben erkeğim toplumda erkek üstünlüğü vardır ya. Orta sondaan itibaren bunu göstermeye çalışıyorlar. Kendini topluma kabul ettirme, öğretmenleri ve çevresine büyüdüğünü ispatlama. Erkeklerde daha fazla. Kızlarda en fazla, kız erkek ilişkilerinde yozluklar, okuldan kaçmalar, süslenme olayları, bunlar. erkeklerinki sert hareketlerle”(Ac), disiplin sağlamada güçlük çeken iki öğretmenin görüşü; “6. sınıfta daha sakinken 8. sınıfta daha olumsuz oluyor. Aslında sınıf büyüdükçe olumlu davranış artması gerekirken bunun tersi oluyor”(Aa), “farklılaşıyor. Çocuklar büyüdükçe sorunlar da çoğalıyor. 6-7. sınıftakilerin tüm dertleri öğretmenim saçımı çekti, bana vurdu, bana sövdü, 8. sınıfta bu tür şikayetlerin azaldığını daha içine dönük sorunların başladığı görülüyor. Çok fazla arkadaşından şikayetçi değil. Çünkü kendi sorunları kendine yetip artıyor” (Bc) şeklindedir.

2.2.8. Öğrencilerin, Akademik ve Sosyal Başarıları ile Disiplini Bozan Davranışları Arasındaki İlişki: Öğretmenler genellikle öğrencinin başarısı yüksek olan öğrencilerin daha az sorunlu başarısız öğrencilerin ise daha fazla sorunlu olduğunu belirtmişlerdir. Ancak bazı öğretmenler konuyu başarılı öğrencilerin seviyelerine göre anlatmadıklarında, başarılı öğrencilerin sıkılıp ders dışındaki etkinliklerle uğraştıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca başarı kavramının göreceli olduğunu sorunlu öğrencilerle ilgilenildiğinde onların da başarılı olabileceğini belirten öğretmenler de vardır.

Disiplin sağlamada başarılı bir öğretmen konuyla ilgili; “sorun daha çok başarısız öğrencilerde. Kendisi de başarısız olduğunu bilir. Bunu bir şekilde dışarıya atmak zorundadır. Bu öğretmen olabilir veya öğrenci olabilir. Öğretmenin tutumu çok önemli. Başarılılara farklı başarısızlara farklı davranırsa onları bir kenara atarsa

onların başarısızlıklarını tescil etmiş oluyor. Onlarla ilişkileri tamamen koparmış oluyorsunuz. Ayırım yapmaması lazım. Bire bir değerlendirmesi gerekiyor. Onun kapasitesine göre değerlendirmek gerekiyor. Onu 100 almaya veya seviyesinin üzerinde almaya zorlamak ve başarısız olduğunu kabul etmek, başarısız olarak değerlendirmek sorunu çözmiyor” (Da) açıklamasını yapmıştır.

Disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan bir öğretmen görüşünü; “Başarılı öğrencide biraz daha az. Başarı göreceli bir kavram. Ona imkan verilse belki o da başarılı olacak. Örneğin, 8h’deki Ü isimli öğrencinin okula gelmesi bir başarı, aynı sınıfta A isimli öğrencinin 77 alması başarısızlık. Çünkü geçmişinde böyle bir şey yok”(Bb) şeklinde ifade etmiştir.

Disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenler; “başarılı öğrencilerde daha az sorun oluyor. Diğerleri dersleri ile ilgilenmediği için başka şeylerle ilgileniyor. Devam etmeyenler sorunlu”(Aa), “Derslerinde başarılı, sosyal etkinliği olan çocuklardaki sorunların daha az olduğunu düşünüyorum. Çünkü kendilerini kontrol edebiliyorlar. Zaten öğrenci içindeki hevesleri kırıp ders çalışabiliyorsa kendini kontrol ediyor demektir.” (Bc), “başarılı öğrenci konuyu bildiği için çabuk kavradığı için sıkılıyor. Dersi normal öğrencilere göre anlatıyorsunuz. Etrafıyla ilgileniyor.” (Ba) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan öğretmenler görüşlerini; “Çok yaramaz olup, hiçbir şeyle ilgilenmeyen ama çok çabuk anlayan çocuklar var. İstemiyor çalışmayı. Öğretmen burada çok yapıcı olmalı onunla ilgilenmeli. Öğrencinin sıkıldığını ne istediğini bilmeliyim. Öğretmen yaramaz diyerek ilgilenmeyi bırakmamalı. Başarılı öğrenciler sorunu az olan öğrenciler ama öğrenme isteği var. O anlayıncaya kadar okuyor. Diğer bir kez okuyunca anladığı halde.” (Ab), “sorunlu olan öğrenciler başarısız olan öğrenciler. Ama bir öğrencimiz var

evde dayak yiyen. Okulda düzeni bozan bir çocuk. Çok diyalog kurduk bu sene daha az. Konuştuğunuz zaman çok bilinçli. Okul birincisi bir kız onun kendinin çözemediği soruları çözdüğünü söylüyor. Kafası çalışıyor ama kullanmıyor. Kendini haylazlığı ile kabul ettirmeye çalışıyor. Başarı ile kendini kabul ettirmek daha zor. Günümüz gençliğinde kolay yoldan kendini gösterme var. Çok iyi dinlemiyor gibi gözüküyor bir şey soruyorsun yanıtlıyor”(Ac) şeklinde ifade etmiştir.

2.2.9. Öğrencilerin Cinsiyetleri ile Disiplini Bozma Davranışı Arasındaki İlişki: Öğretmenler genellikle erkeklerin kızlara oranla daha sorunlu olduğunu bazı öğretmenler de ayırım yapamadıklarını belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler ise kız ve erkek öğrenciler arasında sorunların türüne dikkat çekmişlerdir.

Disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenler; “erkeklerde daha çok disiplinsizlik olayı. Kızlar daha başarılı. Bunu genelleyebilirim. Kurallara daha çok uyan. Kızlar daha düzenli kıyafetinde olsun bu düzenleri disipline de yansıyor. Erkekler yapısı gereği daha kaba. Kız erkek sorunlar fark etmiyor”(Ba), “çok fark etmiyor. En çok öğrenciler şefkate muhtaç. Şefkat gösterdiğinizde tepenize çıktıklarında sorun oluşturuyor. Şefkate muhtaç olduklarını dile getiriyorlar. Şefkati ailesi göstermeyebiliyor. Toplum hiç göstermiyor. Belki sistem göstermiyor. Tek başınıza kalırsanız o zaman sorun başlıyor. Bu yükü çekemiyorsunuz”(Bc),

Disiplin sağlamada yorum yapılmayan öğretmenler; “bu ayırımı yapamayacağım. Genelde gördüğüm zincir ve küpe takmalar var. Oğlum burası okul sonra yaparsın dediğim halde dersten sonra hemen takıyor. Kızlarda makyaja eğilim. Güzel görünme çabası. Dersin içinde bile saç tarama olayları”(Ab), “erkeklerde daha fazla, konuşma ve tavırlarda hava atma düşüncesiyle farklılıklar olabiliyor. Kızlarda dikkat çekme, saçlarının biçimi ve takılar, dikkat çekme. Kızlar çevreye çok zarar

verici olmuyorlar. Erkekler biraz daha haşarı, kaba kuvvete başvurma oluyor. Kızlarda sözlü sataşma daha fazla”(Bf), “erkeklerde sorun daha fazla. Kızlarda şarkı sözü verme gibi daha masuifane. Bir kız erkek arkadaşına kendini göstermek için öğretmeni küçük düşürmek istemiş” (Bg), “Erkekler öğretmene karşı geliyor. Kızlar erkek arkadaşının dikkatini çekecek davranışlarda bulunuyor. Daha sonra da şikayet ediyor” (Be),

Disiplin sağlamada başarılı bir öğretmen; “kız öğrenciler orta öğretim döneminde benim gözlemime göre daha başarılılar. Çünkü daha az sorun yaşıyor ve dışarı fazla yansıtmıyor. Erkek öğrenci, daha dışa dönük olduğu için toplum da yetiştirme tarzı olarak ona yönelik olduğu için, erkeklerde daha fazla sorun var. Öğretmen ve arkadaşlarına kız öğrencilerde fazla yansıtmıyor”(Da) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

2.3.Yönetici Görüşleri

2.3.1. Disiplin Sorunlarının Kaynakları: Yöneticiler; sorunların nedenlerinin temel olarak aileye, öğretmene, çevreye ve ergenlik gelişim özelliklerine bağlı olduğunu belirtmişlerdir. Ailedeki geçimsizlik, ekonomik sıkıntı, ilgisizliği, kültür yapısının farklılığı ve ailenin doğru davranışları ile okul doğru davranışlarının farklılığı aileden kaynaklanan sorunlar olarak belirtilmiştir. Aile geçimsizliğinin öğrencide hırçın davranışlara, geçimsizliğe, kavgaya; ekonomik sıkıntıların hırsızlığa, gaspa, araç gereç alamamaya; aile ilgisizliği olumsuz arkadaş seçmelerine, kötü alışkanlıklar kazanmalarına; aile doğruları ile okul doğrularının farklı olması küfre, argolu konuşmaya, temiz ve düzenli olmamaya neden olduğu ifade edilmiştir.

Öğretmenlerin, sevgilerini gösterememeleri, öğrencilere iyi yaklaşmaması, sorunlarıyla ilgilenmemeleri, söz ya da notla tehdit etmeleri, dersi iyi anlatamama,

derste öğrenciyi aktif hale getirememeleri ve formasyon eksikliğinin sorunların çıkmasına neden olduğu belirtilmiştir. Bu davranıştaki öğretmenlerin, öğrencileri öğretmenden soğuttukları, dersi sevmez hale geldikleri, ilgisizliğe neden oldukları ifade edilmiştir.

Konu ile ilgili bir yöneticinin görüşü şöyledir; “a)öğretmenin iyi yaklaşmaması, sorunlarıyla ilgilenmemesi öğrencide kin duygusunu geliştirmiş olabilir. Söz ya da notla tehdit etmesi öğrencide hak arama, güvensizlik, derse ilgisizliğe neden olarak bize yansıyor. Çok yazı yazdırmasından sıkılıyor. b) Aile ailedeki huzursuzluk ve ekonomik sıkıntılar davranış sorunlarına yol açıyor. Ekonomik sıkıntılar öğrenciyi gaspa yöneltiyor. Evdeki huzursuzluk ise geçimsizliğe neden oluyor, c) çevre, aile ilgisizse kötü kişilerle çabuk ilişki kuruyor. Gaspçıların dışarıda uzantıları var. Bunlar lise veya liseyi terk eden kişiler. Onlara daha yakın duruyorlar ve çıkmaları zor oluyor. Aile takip etmiyor. Ve ailesine de zararlı oluyor. Tv, sigara içmeye teşebbüsü ve dizilerdeki karakterlerin yansımasının etkisi oluyor. Dizideki karakterler ilgisini çekip yalan dolan tipleri oluşuyor”(B*).

Ergenlik döneminin özelliği ile ilgili görüşler; “ergenlik çağının etkisi. Hırçınlık, kendini ifade etmesinin olumsuz olması” (C*), “yaştan kaynaklanan ergenlik psikolojisi var. Kişiliğinden, ailesinden, sürekli birisinin ilgisini çekme çabasından kaynaklanıyor” (D*) şeklindedir.

3. Sorunların Nasıl Çözüldüğüne İlişkin

3.1. Öğrenci Görüşleri

3.1.1. Disiplin Sağlamada Başarılı Öğretmenlerin Disiplin Sorunlarına

Karşı Gösterdikleri Tepki: Genellikle öğrenciler; disiplin sağlamada başarılı öğretmenlerin, sorunlara karşı genellikle sözel olarak genel uyarıda bulunduklarını ve bunu olumlu şekilde yaptıklarını belirtmişlerdir. Olumlu tepkide bulunma (kaba kuvvete başvurmama, konuşana soru sorma, yanlışlıkla yapılan hataları görmezden gelme, yanlışın niçinlerini anlatma, notu tehdit olarak kullanmama, nasihat etme, öğrencinin yerini değiştirme, sorunları birlikte çözme, anlayışlı şekilde konuşma, sinirlendiğini ifade etme, kendini bizim yerimize koyma, insan gibi davranma, kızmama), beden diliyle uyarma (bakışlarıyla ikaz etme), genel uyarıdan sora veya doğrudan ismiyle ikaz etme tepkilerinde bulunduklarını ifade edilmiştir. Bazı öğrenciler soruna yönelik tepkilerin bir sıra izlediğini belirtmişlerdir. Konuyla ilgili bazı öğrencilerin görüşleri şöyledir:

Disiplin sorunları açısından normal görülen sınıftaki öğrencilerin görüşleri; “yanlışlıkla yaptığımız hatalarda görmezden geliyor. Ciddi sorunlu öğrencileri uyarıyor. Düzelmese bağıyor, kızıyor. Genel uyarıyor, ismiyle söylediği oluyor. Sorunlu öğrenciye insan gibi davranıyor. Gerektiğinde yok yazıp dışarı atıyor, haklı şekilde. Sorunlu öğrenci o dersi istemiyor. Dersten atılsa da daha sonraki derste yine aynı davranıyor”(A1), “kızım lütfen yapmayın” (A2),

Disiplin sorunlarının az olduğu sınıftaki bir öğrencinin görüşü; “bizi en çok etkileyen bakması. Hatamızı kabul etmemizi bekliyor. Öğrencinin gözüne bakıyor. Sözel olarak uyarıyor. Yapmadım diyince sinirleniyor. Uyarını üstüne gerek kalmıyor. Yüzüne bakıyor, sonra ismiyle hitap eder sonra bağıyor. Oğlum yapma der şaka olarak vurur”(C1).

Disiplin sorunlarının çok olduğu sınıftaki bir öğrencinin görüşü; “önce sözel uyarıyor. Kendi dinlemeyecekse başkalarının dinlemesini engellememesini istiyor. Beni sevmeyebilirsiniz ama dersi dinleyin diyor. Konuşan kişilere soru soruyor.

Kızıyor. Sinirlendiğini ve yanlış yaptığımızı belirtiyor. İlerde bizim zor durumda kalacağımızı belirtiyor. Dayak atmıyor. O öğrenciyi serbest bırakıyor. Onu uyarıyor. Dinlemediği zaman nasihat ediyor”(F1) şeklindedir.

3.1.2. Disiplin Sağlamada Güçlük Çeken Öğretmenlerin Disiplin Sorunlarına Tepkileri: Öğrenciler, disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenlerin genellikle dövdüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca bu tür öğretmenlerin özellikleri; sözel ikazda bulunma, dersi anlatmış kabul etme ve konuyu atlama, dersi bırakma ders işlememe, dersten atma, notla korkutma, idareye gönderme, yok yazma, sinirlenme, başka sınıfları övme, kızma, hakaret etme, dersten çıkıp gitme, kapris yapma, bağırma, masaya vurma, kin tutma, hakaret, sadece susun deme ve konuşanlara bir şey yapmama gibi olumsuz tepkilerinde bulunduklarını ifade etmişlerdir. Konuyla ilgili bazı öğrencilerin görüşleri şöyledir:

Disiplin sorunlarının çok olduğu sınıftaki öğrenciler; “ikaz ediyor, sözel olarak. İdareye gönderiyor. Zor kaldığında dövüyor konuşuyor. Gürültü olduğunda öğretmen sinirleniyor. Dersi anlatmış kabul ediyor. Konuyu geçiyor”(B1), “Konuşanları serbest bırakıyor. Dersi bırakıyor. Ders işlemiyor. İdareye gidiyor. Zor durumda kaldığında korkutuyor. İdareye gidiyor. Dayakla disiplini zor sağlıyor. Disiplin sağlayamadığında nota yansıtıyor. Sessiz durmazsanız notunuzu kırarım diyor. Kin tutuyor. Sıkıcı ders anlatıyor”(E1), “öğretmen çıkıp gidiyor. Başta uyarıyor, dinlemiyorlar, sonra bağırıyor hakaret ediyor. Ders anlatmayı bırakıyor. Diğer sınıfları övüyor. Onları seviyor bunları belirtince yine gürültü devam ediyor. Başka sınıfları övünce ayaklarımız geri gidiyor, derse girmek istemiyorum. Hakaret ediyor böyle öğretmene karşı içimizde sevgisizlik oluşuyor. İyi niyetli söyleseydi derse ilgi gösterirdik” (F1),

Disiplin sorunları açısından normal görülen sınıftaki öğrenciler; “dayak atıyor öğrencileri ikaz ediyor, dışarı çıkarıyor, ama öğrenciler yine konuşuyorlar” (G1), “hoşlanmadığı öğrencileri yok yazıyor. Notla korkutuyor. Tek bir öğrenci ile ilgileniyor. Onu kaldırıyor tahtaya ayırmacılık bu. Korkutan öğretmen, notla korkutarak sene sonunda görürsünüz diyor. Yok yazarım diyor”(A1), “Sadece susun diyor. Susun diyince öğrenciler susmuyor. Konuşmalara bazen tepki göstermiyor. Kızdığında cetvelle vuruyor. Çok gürültü oluyor, dayak atıyor öğrencileri ikaz ediyor, dışarı çıkarıyor, ama öğrenciler yine konuşuyorlar”(G1) şeklinde görüş bildirmişlerdir.

3.2. Öğretmen Görüşleri

3.2.1. Disiplin Sorunlarının Çözümünde Ön Plana Çıkan Özellikler:

Özellikle disiplin sağlamada başarılı öğretmenler tepkilerinin belli basamaklar içerisinde gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Genellikle öğretmenler, özel olarak konuşmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Genel olarak sözel uyarı (ismiyle ikaz, yanına gidip sessizce uyarma), aile ile görüşme, ciddi ders anlatma, görmezden gelme, özel uyarmama, idareye gönderme, öğüt vermeme, sorunu öğrencinin çözmesinde rehber olma, ilk derste kuralları koyma, aşağılamama insan yerine koyma, sorumluluk yükleme, küçük düşürmeme, göz iletişimi kurma, kızmama, kin tutmama, ismiyle uyarmama, dışarı atma ve kapının önünde bekletme, dersi bırakıp anında müdahale etme, niçin yapmayacaklarını anlatma tepkilerini gösterdiklerini belirtmişlerdir. Dövme, idareye gönderme, bağırma, öğüt verme, notu tehdit olarak kullanma, öğrenciye göre farklı tepki gösterme gibi tepkileri de disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenler ifade etmişlerdir.

Disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenler; “dinlememiz gerekir gibi genel uyarılar yapıyoruz. Yoksa saygısızlık yapmış oluruz deriz. Devam ederse, kişiye hitaben olarak sınıf içinde uyarıda bulunurum yine devam ederse, onunla özel olarak konuşurum. Yine devam ederse ailesi ile görüşüyorum. Uyarı pek etkili olmuyor. Bunu ben ders anlatırken ciddi olarak ders anlatarak, sıkıldıklarında konu dışında onları konuştururum. Düzgün cümle kurmalarını sağlamak için. Bu durumlarda daha güler yüzlü ve daha yumuşak, onların duygularına hitap edecek şekilde konuşulabilir” (Ba), “genel olarak uyarıyoruz. Özel olarak görüşmemiz daha etkili oluyor. Kişiye yönelik onu savunmaya geçirecek küçük düşmesi endişesi ile sınıfta o kişiyi uyarmıyorum. Prensip olarak genel uyarılar yapıyoruz. Özel olarak uyardığımızda bunu değişik şekilde algılayabiliyor. Kızmak ve dayak daha etkisiz. Etkisiz derken öğrenci antipati oluşturuyor. Bazı öğrenci ikazdan bazı öğrenci kulağını çekmekten anlıyor”(Aa), “arkana dönme, arkadaşınla konuşma, susun demekten bıkiyorum. Disipline etmek mümkün değil. Dayak ve kötü muamele kötü. Bağırma davranışıyla susturulabilir. Para cezası, uzaklaştırma ve okuldan atma yerleşmesi gerekiyor. İlerde öğretmenin polis koruması altında geleceğine inanıyorum. Öğrencilere kişilik kazandırmak en önemli şey. Öğrencilerin sorunlarını dinleyeceksiniz, değer verdiğinizi göstereceksiniz. Samimi davranacaksınız. Dışarıda çay teklif edeceksiniz. Öğrenci gürültü yaptığı için kafasına elimle vurdum şube müdürü aramış. Sürgün edeceğini belirtmiş. Oysa eğitimi engellediği için vurdum. Sorunları çok fazla çözdüğümü söyleyemem. Geçştirerek, idareye gönderiyorum. Öğüt veriyorum. Sinirlenip bağırıp çağırdığımız anlar oluyor. Öğrenciye göre bu tepkiler değişiyor. Kişilikli başarılı bir öğrenciye göre bu değişiyor. İlgisiz, davranışlarını kontrol edemeyen öğrencilere bağırduğımız veya öğüt verdiğimiz oluyor” (Bc).

Disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan öğretmenler; “baş başa konuşmayı uyguluyorum. Her çocukta etkili olmuyor. Bazıları ile birkaç kez konuşuyorum. Nasihatle değil. Yapma çocuğum bak işte senin hayatını etkiler diye girmiyorum. Kendime ait o konu ile ilgili bir anı anlatıyorum. Senin yaptığın ona benziyor değil mi? Onun sonucunda ne olabilir onu düşündün mü? Böyle olduğu zaman haklısınız öğretmenim. Yaptığım yanlıştı. Böyle davranmamam gerekti. Biliyorum diyor. Burada bitiyor. Ama bir öğrencim kabul etse de yine yanlış davranıyor. Burada rehberlik uzmanının devreye girmesi gerekiyor. Ne kadar psikoloji alsam da o çocuğun sorununu çözmede yeterli olamıyorum. ancak yol gösterici olabiliyorum. Sorunun nedenine bir parça inebiliyorum bir süre sonra ailesiyle görüşüyorum”(Ac), “dışarıya atıyorum, çünkü onu istiyor. Kapının önünde bekletiyorum. Bir daha yapıp yapmayacağını soruyorum. Notu tehdit olarak kullanıyorum. Giyimimle örnek olmaya çalıştım. Böyle olmalarını istedim” (Be).

Disiplin sağlamada başarılı bir öğretmen; “sözel uyarı, sınıfın dışında özel görüşme, dışarıda görüşme daha etkili, kendini meşgul ederse gözle, arkadaşlarını rahatsız ederse sözle uyarı. Öğrenci sınıfta küçük düşürülmesine tahammül edemez, uygun şekilde anlatılmalı, kendine güvenmelerini içeren mesajlar”(Ca), “öğrenciye hiç kin tutmadım. Bir sorun olursa konuşarak, özel konuşarak hallettik. Sınıfta özel uyarmadım. Öğretmenin ilk kendini tanıtmayı nasıl bir imaj bıraktığı çok önemli öğretmen öğrencilerle arkadaş olacağım diye başlamışsa onun geleceği bir yer var. Sorunları idareye yansıtmadan kendim çözüyorum. Sınıfta, bazı sorunlar için birkaç dakika ayırıyorum sözel olarak. Yol gösterici olarak kim olduğunu bilmesi gerekiyor. Kendine değer verildiğini, kendine güvenip güvenemeyeceğini, sırrını açıp açamayacağını belirtmesi çok önemli. Ben prensip sahibi biriyim. Söz verdiğimde yerine getiriyorum, söz vermemişsem yapmıyorum kendime göre kurallarım var,

öğrenci bunu biliyor. Öğrenciye güven verdiğim için sınıf dışında öğrenci bana sorununu açıyor Tatlı sert olacak. Yani, şöyle davranırsam öğretmen bana olumlu puan verir şöyle yaparsam da beni normal karşılamaz. O farkı koyabilmeli. Öğrenciyi gözlerimle uyarırım. Onları sınıfta aşağılamadım. Onları insan yerine koyduk”(Bd) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

Kronik disiplin sorunu olan öğrenciyle baş yöntemini, disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan öğretmen, şöyle ifade etmektedir; “sorunlu öğrencilere sorumluluk yüklüyorum. Ona derste söz hakkı veriyorum. Tahtaya kaldırıyorum. Kendine güven kazanıyor. Ben de yapabiliyorum diyor. Ve dersi engellemiyor. Diğer soruyu yerinde kendi yapmaya çalışıyor. 10 dk daha kazanıyorum. etme Sen büyüksün, hoşsun, bu davranış sana yakışır mı diyorum. Bir müddet ilgili davranıyor. Daha sonra yine aynı (kronik!) önemsiz sorunlara karşı dersi kesip ona bakıyorum. Yüzsüz olanlara da ismiyle, önüne dön, sesin geliyor diyorum. Derste tiyatro oynuyorum. Fıkra reklamla öğrenci dikkatini veriyor. O araya konu sıkıştırıyorum. Oyun haline sokuyoruz. Öğrencilere yapmayacakları şeylerin nedenlerini de anlatıyorum. Mantıklı sebeplerle, sen böyle davrandığın için şu cezayı hak ettin deyince öğrenci o olayın farkına varıyor. Anlamadığınız yer varsa çekinmeyin diyorum” (Bg).

3.2.2. Öğretmenlerin Çaresiz Kaldıkları Disiplin Sorunları: Öğretmenlerin çözümünde güçlük çektikleri sorunlara ilişkin yaşadıkları olayları şöyle ifade etmişlerdir;

Disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenler konuyla ilgili yaşantılarını; “mesleğimin ilk yıllarında iki kez karşılaştım. Dersin bir kısmında çok gürültünün olması. Bazen sınıfta birkaç kişi uyarıyorsunuz, yine aynı şekilde devam ediyor sizin

yüzünüze bakıp alaycı şekilde bakıp gülüyor. Ayağa da kalkmıyor önünü de kapatmıyor. Siz onunla hiç konuşmamış gibi hareket ediyor. O zaman o çocuğu idareye gönderiyorum. En çaresiz kaldığım durum bu”(Ba), “sınıftan çıkıp gidiyor, veya saygısız davranıyor. Kızdığında veya darıldığında dersten çıkıp gidiyor. Biz serbest bırakıyoruz. Gidip geliyor. Boşalmış oluyor. Sert davrandığın zaman daha ileri boyutlara gidebilir”(Aa), “ben dersi bitirmek üzereydim. Bir öğrenci beden eğitimi dersi için teneffüste yetişemiyoruz, ben soyunabilir miyim dedi. Bunu sınıf magazin haber olarak algıladı. Hadi soyun görelim demeye başladılar. Ne yapacaksınız orada. Ya geçiştireceksiniz gülseniz öğretmenin teşviki olur. cinsel konuların sınıfa yansıtılması, çare olarak sert tepki öğretmenin yardımcı olamayacağı izlenimini verebilir. Gülüp geçmesi teşvik olabilir”(Bc) şeklinde

Disiplin sağlamada başarılı bir öğretmen yaşantısını; “iki üç yıl önce çok başarılı olan bir öğrenci, bir kez dört almıştı. Yazılıları öğrencinin yanında okurum. Bana masadan uzaklaşırken dil çıkardı. Niye böyle yapıyorsun dedim, yaparım sana ne dedi, ilk defa böyle bir şey yaşamamıştım onu da çok seviyordum. Sonra sorunu çözdük”(Da)

Disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan öğretmenler yaşantılarını, “tüm yöntemleri kullanıp tekrar öğrencinin aynı davranışı gösterdiğinde çaresiz kalıyorsunuz. Bana saygınız yoksa bile diğer arkadaşlarınıza saygı duyun diyerek dersi bırakıyorum 5 dk sonra bitti mi diyorum sınavda sorumlusunuz diyorum. Öğretmenim anlatın diyorlar. Örneğin sürekli arkadaşını rahatsız ediyor, altına silgi, iğne koyuyor, arkadaşının defterini karalıyor. Yapma demeniz fayda etmiyor. Duvara döndürüyorum. Dışarı attıktan sonra ne zaman hatasını anlarsa içeri alıyorum. İçeri aldığınızda yine aynı davranışları yapıyor. O zaman arka sıraya gönderiyorum. Başkasını rahatsız etme de kafanı kaldırmadan yat uyu. Çünkü

sinirlendiğim zaman konu ve dikkat dağılıyor. Toparlamak süre gerektiriyor”(Ac), “erkek kız arkadaşına çıkma teklif ediyor. Kız kabul etmeyince kızı rahatsız ediyor. Çağırıp uyardım. Daha sonra onurunu kırdım. Ama bana daha sonra komplo kurmuş. Derste bana vurmak için bir davranışımı bekledi. Bu durumda çaresiz kalıp müdür yardımcısını çağırdım”(Be), “sigara içme veya çeteleşmeyi dışarıda oluşturuyor. Dışarıdaki davranışları kontrol edemiyoruz. Bu noktada bizim yetersizliğimiz başlıyor”(Bb), “öğrencinin ısrarlı tutumu” (Bf) şeklinde ifade etmişlerdir.

3.3. Yönetici Görüşleri

3.3.1. Yöneticilerin, Disiplin Sorunlarını Çözüm Yöntemleri: Yöneticiler, sorunların çözümünde, öğretmen ve öğrenci ile konuşma, yazılı savunma alma, olumlu davranışları ödüllendirme, maddi sorunları giderme, sınıflarla toplu görüşme, rehber öğretmene veya rehberlik merkezine gönderme, aileyi çağırma, başka okula kaydını aldırma, yanlış olduğunu onaylattırma, nedenlerini sorma, öğrenciyi küçük düşüren sözler kullanmama, nasihat etmeme, öğrencilerden okulda karşılaştıkları tüm sorunların yazılı olarak belirtmelerinin isteyerek sorunlara çözüm arama, öğretmenler toplantısında nasıl davranılacağını belirtme, polisten yardım alma yollarına başvurdıklarını belirtmişlerdir. Disiplin yönetmeliğinin olmaması nedeniyle yapılacak çok fazla şeyin olmadığı belirtilmiştir. Konuyla ilgili yöneticilerin görüşleri şöyledir:

“Yanıma çağırıp yanlış olduğunu onaylattırıyorum. Nedenlerini soruyorum. Bu davranışların yapılmaması konusunda söz alıyorum. Yazılı savunmalarını alıyorum. Disiplin yönetmeliği yok. Böyle yaparak canlı tutuyorum. Daha sonra suçların birikeceğini ve af edilme yollarının tıkanacağını söylüyorum. Yaptırım gücümüz yok. Ailesinden görmediği sevgiyi göstermeye çalışıyorum. Yaptığımız sözleşmeyi

imzalatıyorum. “bir daha yapmayacağım ve af edilmemi istiyorum” şeklinde sözleşmeye not düşürtleüyorum. Hatırlaması için. Ayrıca iyi davranışları ödüllendiriyorum. Gerek suçlu çocuğun iyi davranışını gerekse normal davranışlı çocuğun olumlu davranışını takdir ediyorum. Sorunlu öğrencide düzelme olduğunda onure ediyorum. Aferin güzel oldu diyerek kalem türü şeyler hediye ediyorum. “ali sıkıntılı günler geçirdi, bizi de üzdü ama, düzelmeler oldu biz bunu bekliyorduk” diyerek kendine güven oluştuyorum. Okul dışındaki şüpheli kişiler için emniyetten yardım da istiyorum” (B*).

“Öğretmen ve öğrenci ile bire bir görüşüyoruz. Nedenlerini araştırıyoruz. Öğrenciyi küçük düşüren sözler (lan gibi) kullanmıyoruz. Öğle olsa öğrenci konuşmuyor. Nasihatle olmuyor. Veli ile görüşerek sorunu gidermeye çalışıyoruz. Arkadaş gibi davranıyoruz. Örneğin bir öğretmenin öğrenciyi herkesin içinde olumsuz eleştirmesi öğrencide olumsuz davranışlara neden oldu. Onunla konuştum ama haklısın demedim. Öğrencilerin eleştiriye tahammülü yok. Böyle durumlarda öğretmenden nefret edebiliyor. Öğretmenlerle görüşüyoruz sorunun çözümünde. Maddi şeyleri karşılıyoruz. Sınıflarda olumlu davranışlara yönelik toplu görüşmeler yapıyoruz. Benim yerime olsanız ne yapardınız diyerek sorunları konuşuyoruz” (E*).

4. Disiplin Sorunlarının Çözümünde Neler Yapılabileceğine İlişkin

4.1. Öğrenci Görüşleri

4.1.1. Disiplin sağlamada Başarılı Öğretmenin Özellikleri: Öğrenciler, genellikle dersin işleniş yönteminin önemine vurgu yapmışlardır. Onlara göre disiplini sağlamada başarılı öğretmen ders sırasında dersin işleniş yöntemi (espriye yer vermektedir, ayırım yapmadan herkesi derse katar, öğrenciler sıkıldığı zaman

başka etkinliklere geçer, sadece ders işlemez, öğrenci ile konuşur, dersi zevkli hale getirir, derse ilgi çeker, dersi örneklerle işler, sorulara içtenlikle yanıt verir, öğrencilerin anlayacakları şekilde anlatır, anlamayan öğrenciler üzerinde durur) ve olumlu tepki gösterme (sözleriyle küçük düşürmez, öğrencilerin başarılı olmalarını ister, rahat davranmaya teşvik eder, hoşgörülü, dövmez, bağırır, tatlı serttir, herkesi sever, iyi davranır, arkadaşlar şeklinde hitap eder, öğrenci ile ilgilenir, hakaret etmez, sorunlar açılabilir, arkadaşçadır, korkutmaz, kızmaz, güler yüzlüdür, saygı duyar. Ayrıca dersini anlatmada gayretlidir) disiplin sağlamada başarılı öğretmenlerin özellikleridir.

Disiplin sorunlarının çok olduğu sınıftaki öğrenciler; “derste öğretmen ilgimizi çekiyor. Öğretmen hakaretlerde bulunmuyor. Derse ilgimiz çekildiği için başka ilgilenecek şey bulamıyoruz. Bize çok güzel anlatıyor –anlayabilecekleri seviyede- herkese söz hakkı veriyor. Şakalaşır, hepimiz gülüyoruz. Dersi iyi anlattığı için o öğretmene daha saygılı davranıyorum. Bizimle yakından ilgileniyor. Sorunlarımızı öğretmenimize anlatabiliyoruz”(F1), “bize saygı duyan öğretmenle çok güzel ders işliyoruz. Espri yapıyor, kızmıyor, sadece ders işlemiyor bizimle konuşuyor. Hemen sınıfa girince bağırıyor. Hal hatır soruyor. Sorunlar olursa birlikte çözeriz diyor. Benimle arkadaş olun diyor. Öğretmen kendini bizim yerimize koyuyor. Derslerde sorular soruyor. Şakalar yapıyor. Rahatlıkla konuşuyoruz. Konuyu örneklendiriyor. Kendi başından geçen bir olayı anlatıyor. Kızmıyorlar. Ödevi yapıp getirmemizi istiyorlar. Herkesi derse katıyorlar, bir iki kişiyi değil. Ödev yapmadıysa anlayışlı şekilde konuşuyor”(B1), “öğretmen şakalaşır, dersi zevkli hale getiriyor. Sorunları başka zaman dinliyor. Kendini sevdireyor. Öğrenciler dersten kopmaya başlayınca onların ilgisini başka şeylerle çekmeye çalışıyor. Derste rahat davranmaya teşvik ediyor. Şakalaşmadan veya başka şeylerden sonra hemen

derse girebiliyor. Tahtaya geçtiğinde biz biliyoruz ki öğretmen ders anlatacak. Biz onları dinliyoruz. Hoşgörülü, bize karşı saygılı, dövmüyor”(E1),

Disiplin sorunları açısından normal görülen sınıftaki öğrenciler; “konuyu sevdireyorsa, öğretmen iyi anlatırsa dinler öğretmenini. Sorunlu öğretmene siz anlatamıyorsunuz diyor. Zaten öğretmenden şikayetçi olan kişiler gürültü yapan kişiler. Öğretmenin kızması doğal bizi ve öğretmeni rahatsız ediyor. Yerinde ve zamanında şakalar yapıyor. Ciddi sert olduğunda korkutarak değil dersi dinleyebiliyoruz”(A1), “olayın içinde olmamızı söylüyor. Çalışın gelin diyor. Anladığımız şekilde anlatıyor. Derse kendimizi kaptırdığımız için kısa notlar aldırıyor. Hepimize aynı sevgiyi gösteriyor. Bazı şekilleri etrafımızdaki nesnelere benzetiyor. Daha iyi anlamamız için örnekler veriyor. Bazen de canlandırıyor. Anlamayanla tahtada örnekler yapıyor”(A2), “bizimle arkadaş gibi, korkutmuyor. Bağırıyor düzgün konuşuyor sorularımızı cevaplıyor. Yardımcı oluyor. Yeniden ders anlatıyor” (G1) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

4.1.2. Disiplinin Sağlanması İçin: Öğretmen, Öğrenci, Aile ve Okul Yönetiminden Beklenenler: Öğrenciler, öğretmenlerden en çok dersi etkili yöntemlerle anlatmalarını (dersi zevkli hale getirmelerini, sürekli yazdırmamalarını), ve olumlu tepkiler ve kişilik özelliklerine sahip olmalarını (sınıf ayırımı yapmamalarını, iyi davranmalarını, kızmamalarını, dövmemelerini, küçük düşürmemelerini, bağırmaamalarını, notla tehdit etmemelerini, eşit davranmalarını, arkadaşça olmalarını, hakaret etmemelerini, kendileriyle konuşmalarını, sorunun nedenini araştırmalarını, başarısız diyerek önyargıda bulunmamalarını, hoşgörü ile yaklaşmalarını, yok yazmamalarını, dövecekmiş gibi sert durmamalarını, güler yüzlü olmalarını, katı kural koymamalarını, derste espri yapmalarını, sinirli şekilde derse

başlamamalarını, sorularına ters cevaplar vermemelerini, aile sorunlarını sınıfa yansıtmamalarını) beklemektedirler. Ayrıca başlangıçta kural koymalarını, yaşlı öğretmenlerin şakayı kaldırmalarını, sürekli ders yapmamalarını, sorunları dışarıda konuşmalarını istemişlerdir. Farklı olarak bazı öğrenciler sorunlu öğrencilerin dayığı hak ettiğini belirtmişlerdir. Öğrenciler, ailelerden çocuklarını takip etmelerini istemektedirler.

Okul yöneticilerinden ise kendilerine gelen öğrencilerin sorunlarının kaynağını araştırmalarını, dövmemelerini ve sert olmamalarını, sorunlarıyla ilgilenmelerini, ceza verirken tanıdığı öğrencileri korumamalarını, istemişlerdir. Ayrıca hak edenin sınıf geçmesini beklemektedirler.

Disiplin sorunlarının çok olduğu sınıftaki öğrenciler konuyla ilgili şunları belirtmektedir; “aile öğrenciyi takip etmeli, okuldaki durumu, arkadaşlarıyla nasıl, nasıl arkadaş seçtiğini bilmelidir. Öğretmenin öğrencilerle konuşması iyi oluyor. İdare, araştırma yapmadan bir öğretmenin idareye vermesiyle idare cezalandırıyor. Dayak atıyor. Başkanın iki-üç kişiyi yazmasıyla onlar ceza görüyor. Öğretmen, bir suç varsa araştırması gerekir. Bizim seviyemiz düşük diye ön yargıda bulunmasınlar. Neden yapıldığı sorulmalı, hoşgörü ile yaklaşılmalı, notla tehdit etmemeli”(B1), “idare, araştırma yapmadan bir öğretmenin idareye vermesiyle idare cezalandırıyor. Dayak atıyor. Başkanın iki-üç kişiyi yazmasıyla onlar ceza görüyor”(B1), “öğretmenimiz bir disiplinsiz davranış olsa hemen idareye götürüp dövdürüyor. Öğretmenin sözüne bakıyor. Hemen kızmamalı”(E1), “23 nisanda bu sınıftan hiç görev alan yoktu. Hep diğer sınıftan. Diğer sınıfı çok seviyorlar. Yansıtmasalar iyi olur. belki biz daha iyi oluruz. Okulda ufak bir şey olsa bizden biliyorlar. Kimse bizim okulu beğenmiyor 5. Sınıf okul diyorlar. Hala bilgisayar yok diyorlar. Bize hakaret edilmemeli, dayak atılmamalı ve güzel davranılmalı”(F1),

Disiplin sorunlarının az olduğu sınıftaki öğrenciler görüşlerini; “idare, öğrenciye hatasını sorabilir. Adil olmalı tanıdığı öğrencilere ceza verip diğerini suçlu görmemeli, aşrı tepki dayak gibi göstermemeli”(B3), “öğretmen dersi zevkli hale getirmeli, güncel örnekler vermeli, hayatla bağdaştırıyor. Mesleği ve çocukları sevmeli, yeni göreve başlayanlar öğrencilerle daha ilgili. Ailevi sorunlar sınıfa yansıtılmamalı. 30 yılını doldurmuş öğretmen çocukları sevmiyor. Kendini sevdirmeli”(B3), “okul yönetimi çok sert cevap veriyorlar. İdarenin önünden geçerken yanlış bir şey yapmaktan korkuyorum”(C1), “öğretmen başlangıçta kuralını koysa biz onu anlarız sessiz oluruz. Herkese eşit davranmalı, sorularımıza cevap vermeli, iyi ders anlatmalı, bazı kurallar koymalı, dersten sıkıldığımızda dersten biraz uzaklaşacak, başka örneklerle dersi işlemeli. Gerektiğinde ders anlatması, dertlerimizi paylaşması, gerektiğinde gülmesi,bazen de katı olmadan yaramazlıklarımıza tepki göstermesi iyi olur. öğretmen derse girdiğinde gözünün içi gülmesi gerekiyor. O zaman insan daha mutlu oluyor. Derste espiyi yapabiliyoruz. Öğretmen ve biz gülebiliyoruz. Ders daha zevkli geçiyor. Derse istek geliyor, öğretmen de mutlu oluyor biz de. Öğretmene soru sorduğumuzda ne var bunda anlamayacak diye ters cevaplar veriyor. Tekrar soru sorduğumuzda arkadaşlarımız gülmeye başlıyorlar. Önceki olayı tekrar ediyorlar. Kendimize güvenimiz azalıyor. Herkes anladık demek zorunda kalıyor”(C1),

Disiplin sorunları açısından normal görülen sınıftaki öğrenciler görüşlerini; “genellikle öğretmenler notla tehdit ediyorlar. Yok yazıyorlar. İyilikle davranması, dövecekmiş gibi durmaması, kızmaması, dövmemesi, soru sorduğumuzda küçük düşürmemesi iyi olur”(A2), “öğretmenimiz çok sert olsaydı konuşmazdı. Dövmüyor diye çok konuşuyorlar hatta bir bayan öğretmenimizi ağlatmışlardı”(E3) şeklinde ifade etmişlerdir.

4.2. Öğretmen Görüşleri

4.2.1. Disiplin Sorunlarının Çözümünde Neler Yapılabilir:

Öğretmenlerin sorunların çözümünde, rehberlik servisinden ve disiplin yönetmeliğinin oluşturulması (yönetmelik de yapıcı cezaların olması, ceza ve ödül şeklinde işletilmesi, biraz katı kural olması, çalışan ve çalışmayanın geçmemesi, dayak ve onur kırıcı olmayan cezalar, para cezası, sınıf değiştirme) öncelikle belirtmektedirler. Ayrıca, sağlıklı öğrenci öğretmen ilişkilerine (ilk derste diyalogun iyi kurulması, ciddi ders anlatma ve tatlı sert olunması, öğretmen ve öğrenci arasında saygı ortamının oluşturulması, korkutmanın olmamasına), kuralların konulması ve genel kurallar hakkında öğrencilerin bilgilendirilmesine, öğretmenin formasyon yeterliğine (alanında iyi olmasına, çocuğun dünyasını bilmesi), öğretmenin olumlu kişilik özelliklerine (adil olmasına, dürüst ve sevecen olması, sorunların çözümünde empatik olma), sadece ders anlatılmamasına, velilerin daha duyarlı hale getirilmesine, sınıfta az öğrenci olmasına, sorunların çözümünde okul-aile-öğretmen ve rehber uzmanının bir araya gelmesine, idarenin kuralları planlı şekilde uygulamasına dikkat çekmişlerdir.

Yöneticilerin ise öğrencilerin enerjilerini harcayabilecekleri etkinlikleri planlamalarını, teneffüste dolaşmalarını, öğrencilerle ilgilenmelerini, kuralların uygulanmasını takip etmelerini, öğretmenlerle davranış bütünlüğü oluşturmalarını, ayda bir disiplin toplantısı düzenleyerek bunu ailelerle paylaşmalarını istemektedirler. Öğretmenlerin konu ile ilgili görüşleri şöyledir:

Disiplin sağlama konusunda yorum yapılmayan öğretmenler; “çocuk evde yapma, etme sus dur; sokakta; yapma etme, yapma, sus dur, okulda; yapma, etme, gitme, sus, dur, ee çocuk ne yapacak bu enerjiyi nasıl atacak. Okul bu enerjiyi atacak bir şeyler yapabilir. Spor, şiir, okuma yarışmaları,... tabi burada bina yok, spor

salonu yok. yeterli öğretmen yok, o yok bu yok”(Bb), “yönetim ve tüm öğretmenler aynı tavır içinde olmalı birinin hoş gördüğünü diğeri kızmamalı. Aile ile mutlaka diyaloga girilmeli. Hepimizin tutumu aynı olmalı. Aynı davranmıyoruz. Birbirimizin kızdığı davranışa diğeri hoş görebiliyor. İdarenin yaptırımının olması gerekiyor. Her şey öğretmene bırakılmamalı. İdare kuralları kendisi belirlerse ve bize belirtse yaptırımı etkili olabilir. disiplin sorunu öğretmenle ilgili. Bir öğretmenin dersinde oluşabilir diğeriinde oluşmaz”(Bf), “çözüm; korkutarak değil, sevmesi de gerekmiyor. Ama saygı duyması gerekiyor. Saygı oluşturabildi iseniz o çocuk sizin dersinizde disiplinsizlik yapmaz. Çocukla mesafeyi ayarlamak. Çocukla arkadaş olacaksınız ama arada mesafe duvar olacak” (Ac),

Disiplin sağlamada başarılı bir öğretmen; “sorunlu öğrenciler için okul, aile öğretmen rehber bir araya gelip bir yöntem belirlemesi gerekiyor. Rehberlik hizmetleri olmalı. Sınıf öğretmenin zamanı ve gücü yetmez” (Da) şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir.

4.3.Yönetici Görüşleri

4.3.1. Sorunların Çözümünde Etkili Olan Faktörler: Yöneticiler, sorunların çözümünde öğrenci ve öğretmenle birebir veya toplu görüşmenin, öğrencinin savunmalarının alınmasının, aile ile görüşmenin etkili olduğunu belirtmektedirler. Konuşurken mantığına hitap etmenin önemine dikkat çekmişlerdir. Ayrıca yöneticilerin bir kısmı disiplin yönetmeliğinin olmasını isterken, bir yönetici olmamasından yanadır. Başka okula aldırma, arkadaşça konuşma, belli bir yaptırım olması, saygılı olma, öğrenci psikolojisinden anlamamanın etkili olduğu düşünülmektedir. Konu ile ilgili görüşler şöyledir;

“Disiplin yönetmeliği olmalı. Çünkü, bir kız öğrenci kendisini rahatsız eden öğrenciye bir şey yapılmasını istedi. Tüm yolları denedik. Bir sonuç alamadık. Aciz kaldık. Uzaklaştırma gibi cezaların olması, suçun caydırıcılığında etkili olabilir, ama yönetmeliği uygulayıcılar, amacına uygun çalıştırabilmeli”(B*).

“Disiplin yönetmeliği öğrencinin sicilini etkilemekten başka bir işe yaramaz. Çocuk sürekli değişiyor. Onu etiketlemek yanlış. Yönetmeliğin olmasını tasvip etmiyorum.” (C*),

“Arkadaşça konuşmalarımız etkili oluyor. Aile ile görüşüyoruz. Öğretmen ve öğrencilerle toplu görüşmek etkili” (E*).

“Saygılı olma, sorunları birebir veya bir grupta konuşma, görüşme çözüm için önemlidir.” (D*).

5. Gözlem Sonuçları:

5.1. Araştırmacının, Disiplin Sağlamada Başarılı Öğretmene Yönelik Gözlem Sonuçları:

Derse giriş: Öğretmen “Günaydın” şeklindeki selamlamasını, öğrencilerin zayıf tepkisi nedeniyle tekrarlamıştır. Teneffüste araştırmacı tarafından niçin selamlamayı tekrarladığı sorulduğunda, öğretmen “tokalaşma nasıl ki olumlu etkileşimi artırır, selamlama da olumlu etkileşimi öyle artırır” şeklinde açıklama yapmıştır.

Yoklama: Yoklamayı, sınıf başkanından yok olanlarının numaralarını alarak yapmıştır.

Sınıfta duruşu. Sınıfta sürekli dolaşmıştır. İki ayrı konuyu anlatırken, bir eli ile bir olayı diğer eli ile diğer olayı şematize etmeye çalışmıştır. Rahat bir yürüyüş sergilemiştir. Konuyu anlatırken ellerini konunun açıklaması olarak kullanmıştır. Öğrencilere fiziksel olarak yakın durmuştur.

Dersi İşleme: Önceki dersin kısa bir tekrarı ile derse başlamıştır. Derse başlarken dersin gerekçesini ve konunun yararının ne olabileceğini belirtmiştir. Araştırmacının dikkatini çeken en önemli özellik, öğretmenin, konunun anlaşılması için öğrencilerin bildikleri konulardan hareket etmesi, konuyu espri ile bütünleştirilmesi, öğrencilerin anlamaları için çaba göstermesi olmuştur. Öğrenciye çok soyut gelebilecek noktaları fark etmiş ve onları somutlaştırmaya, bilinen konularla bilinmeyenleri açıklamaya çalışmıştır. Konuyu tahtaya şematize edip sistemli olarak parçalarına ayırarak, anlaşılmasını sağlayıcı örneklendirme ve açıklamalar yaparak, günlük hayatta bilinenlerle ilişkilendirerek, ne işe yaradığını, geçmişte ne olmuş, gelecekte ne olabileceğine ilişkin kestirimler yaparak derse önemli katkılar sağlamıştır. Soru sorduğunda, kitaba bağımlı kalmadan yanıt vermelerini sağlamaya çalışmıştır. Konuların önemli olan kısımlarını yazdırmıştır. Gerek konuyu anlatırken gerekse yazdırırken kitaba bağımlı kalmamış, cümleleri anlamlı şekilde kurmuştur. Konuyu anlatırken konunun zıttını anlatarak konunun anlaşılmasına çalışmıştır. Gerektiği durumlarda konunun 3-4 aşama gerisine gitmiştir. Kitap dilini öğrencinin anlayacağı dil haline getirmiştir. Öğrencilerin karşılaştıkları yeni kelimelerin anlaşılması için somut örnekler vermiştir. Konuyu anlatırken yazmamalarını, dinlemelerini ve anlatılan konularla ilgili soru çıkarmalarını istemiştir. Öğrencilerin yanıtlamaları ve açıklamalarına “tabi”, “başka”, “istediğimiz şey bu” gibi tepkilerde bulunmuştur. Konuyu gerçek hayattaki bir olaya benzetme yapmıştır.

Farklı öğrencilere söz hakkı vermiştir. Sıklıkla öğrencinin isimlerini kullanmıştır. İsmi bilemediği durumlarda onlara, çok fazla öğrencisinin olduğunu bu nedenle isimlerin hepsini hatırlayamadığını ifade etmiştir. Konuya geçiş yaparken onların dikkatini çeken “dikkatini ver dinle 5 al” gibi ifadeler kullanmıştır. Öğrencilerin dikkatinin devamını sağlamak için “anlatacağım konu önemli, unutulacak şeyler değil”, “sen hayatında hiç duydun mu?”, “burası önemli dinleyeceğinize inanıyorum” gibi ifadesini kullanmıştır. Akademik olarak başarısız öğrencileri derse katmaya çalışmış ve onları küçük düşüren ifadeler kullanmamaya dikkat etmiştir. Bazen de sesini aniden yükselterek dikkati sürdürmeye çalışmıştır. Konuyla ilgili esprilere oldukça yer vermiştir. Örneğin, sorulan soruyu tüm sınıf bildiğinde öğretmen “hepinize 5 numara şapka alacağım. Bazılarınız gözlük mü ister?” şeklinde veya sürekli bir alan öğrenciye “birlerle daraba mı tutacaksın” gibi esprilerde bulunmuştur. Ancak espriden sonra hemen derse geçişi sağlamıştır. Konular arası geçiş yaparken “bakalım bu şekli konuşturalım bunun dili ne diyor” şeklinde dikkati çeken ifadeler kullanmıştır. Yaptıkları olumlu davranışları onaylamıştır (... yapmışsınız ne güzel, “tek dişi kalmış canavar bunlar”). Öğretmen, bazen öğrencileri tebrik etmek için tokalaştığını, öğrencilerin ise bu duruma şaşırdıklarını, hatta elinin sağ ve soluna, acaba ne var diye baktıklarını belirtmiştir. Konuyu hikaye tarzında anlatmış ve ses tonunu etkili kullanmıştır. Dersin sonuna doğru dersi toparlamıştır. Dersin sonuna doğru dikkatleri tekrar toplamak için “hazır mısınız kendinizi kontrol edin. Arkaya yaslanın” ikazında bulunmuştur. Küçük hatalarda örneğin silgiyi elinden düşürünce “silgi de canlandı” diyerek espri yapmıştır. Öğretmenin sorusuna yanlış yanıt veren öğrenciye olumsuz tepki göstermemiştir. Bu durumda başka bir öğrenciye söz hakkı vermiştir.

İstenmeyen davranışlara tepkileri: Öğretmenin en önemli özelliklerinden biri, sınıfın her yerinde olan olayları fark etmesi ve anında müdahalede bulunmasıdır. İstenmeyen davranışlara karşı uyarıları kısa cümlelerle yapmıştır. Sınıfta ciddi sorun yaşanmamıştır. Ama öğretmen, diğer derslerde sorunlu olan öğrencileri kendisi tesbit edip, onların olumlu davranışlarını teşvik ettiğini belirtmiştir. Arkadaşına kağıt gönderen öğrenciyi hemen fark edip “izin isteyebilirdin. Senin gibi 3-4 kişi olsa sınıf karışır” tepkisini göstermiştir. Konuyu tahtaya yazıp anlatırken gürültü olduğunda “dinleyelim mi? İsterseniz dinleyelim”, “az önce verdiğim ödevi yaptınız mı?”, “Siz konuşursanız ben açıklayamam”, “biliyorum barut gibisiniz ama yazılı kağıtlarında patlayın” şeklinde tepkilerde bulunmuştur. Yine gürültü olduğunda “o kadar çok konuşuyorsunuz ki, rüyanızda da konuşur olmuştunuz” tepkisine bir öğrenci “nereden biliyorsunuz öğretmenim” dediğinde, öğretmen “benim gizli kaynaklarım var” yanıtını vererek olayı büyütmemiştir. İstenmeyen davranışlarda öğrencinin mantığına hitap etmiş ve uyarılarını kısa cümlelerle yapmıştır (örneğin; öğretmen yoklama yaparken çantasının sınıfta olduğunu söyleyen bir öğrenciye, öğretmen, “ama çanta burada diyemez ki” tepkisini göstermiştir). Bir öğrenci öğretmen konuşurken araya girdiğinde “nasıl müdahale ediyor bak” şeklinde çok sert olmayan tepki göstermiştir. Geç gelen bir öğrenciye “geçen de geç kalmıştın” hatırlatmasında bulunmuştur. Gürültünün en fazla olduğu an ise, öğrencilerin, hepsinin ilgilendiği ve yaşamlarında yer alan bir konu onlara sorulduğunda, herkesin aynı anda yanıt vermesi olmuştur (örneğin; maç konusu sınıfa geldiğinde). Bu durumda öğretmen “tek tek konuşun duyamıyorum” ikazında bulunmuştur. Öğretmen sınıfa girip kalkamayan öğrenciye “benim bildiğim öğretmen geldiğinde kalkılır” şeklinde öğrencinin ismini söylemeden tepki göstermiştir. Bir öğrenci başka bir şeyle ilgilendiğinde “ama o sizin evde yapacağınız iş. Bunu yapmanız için sınıf dışında

olmanız gerekir. Kalmak mı istiyorsunuz, çıkmak mı? ikazına, öğrenciler “kalmak” dediklerinde, öğretmen ”bence de. Ama onu evde yapın” tepkisini göstermiştir. Kitap getirmeyle ilgili kuralı öğretim yılı başında koyduğunu ifade ederek, kitap getirmeyenlerin numarasını almıştır. Kitap getirmeyen bir öğrenciye “aileniz kim bilir ne kadar beklemiştir kitap kuyruklarında. Çocuğumun kitabı olsun diye” şeklinde açıklama yapmıştır. Kolunu arka sıraya koyan öğrencinin kolunu alması için ısrarcı olmuştur. Arkada ders dışında ilgilenen öğrenciye 5 saniye kadar bakmış, “sorun nedir” diye sormuştur. Öğrenci bilgisayar sınavı olduğunu belirtince, “çıkıp bahçede çalışabilirsin, yemek zamanı oyuna, oyun zamanı yemeğe. İzin veriyorum teneffüste gelip teşekkür edersin” tepkisinde bulunmuştur. Öğrenci “yok yazacak mısınız” dediğinde öğretmen “yoklamayı yaptım” demiştir. Sonra öğrenciye kararını sormuş, öğrenci kalacağını ifade etmiştir. Başka sınava çalışıp çalışamayacaklarını soran öğrenciye “lokantaya gidip, garsondan karşıdaki lokantadan yemek isteyebilir miyim? dediğinde, garson aklından sana bir çakarım der. Ben demiyorum garson öyle der” tepkisinde bulunmuş, ancak öğrenciler ısrar edince çalışmalarına izin vermiştir. Hoşlanmadığı durumu, örneğin yazılı sınavın okunup okunmadığını sürekli soran öğrenciye “sürekli sınav sorulmasından hoşlanmam” şeklinde ifade etmiştir.

Ayrıca öğretmenin; derse geç gelme, kravatın düzgün olmaması, öğretmen geldiğinde ayağa kalkmama, önünü iliklememe, kitap getirmeme konularında hassas olduğu gözlenmiştir.

5.2. Araştırmacının, Disiplin Sağlamada Güçlük Çeken Öğretmene Yönelik Gözlem Sonuçları:

Derse giriş: Öğretmen derse genellikle “iyi dersler” ifadesiyle giriş yapmıştır. Öğretmen içeri girdiğinde sınıfta; öğretmenin selamlamasını alan, kendi aralarında konuşan ve ayakta dolaşan öğrenciler olmak üzere üç öğrenci grubunun olduğu gözlenmiştir. Derse girdiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğu öğretmenin geldiğini fark etmemiştir. Sessizliğin sağlanması konusunda “oturun”, “sus bakalım, konumuzu açalım”, “tamam”, “konuşma artık konuyu aç” diyerek, masaya vurarak ikazlarda bulunmuştur. Sessizlik sağlanmadığında sert şekilde “kızım dinlesene be” ifadesine karşın bir kız öğrenci “dinliyoruz be” karşılığını vermiştir. Öğretmen bu kız öğrenciye “böyle kendini tanıtıyorsun, kendinize yakışmayan davranışları yapmayın” şeklinde tepki göstermiştir. Öğretmenin ikazları gürültünün kesilmesine yetmemiştir.

Yoklama yapma: Öğretmen her derse girişte, öğrencilerin tek tek isimlerini okuyarak yoklama yapmıştır. Yoklama yapılırken öğrencilerin kendi aralarında konuşmaları devam etmektedir. Bazı öğrenciler “burda, burda, burda” diye bağırarak yoklamayı alaylı şekilde takip etmişlerdir. Konuşmaları durdurmak için “sessiz ol”, “kızım, oğlum sus ne konuşuyorsun” ikazında bulunmuştur.

Dersin işleniş yöntemi: Öğretmen ders anlatırken, sık sık dersi bölüp, istenmeyen davranışlara sözlü ikazlarda bulunma gereksinimi duymuştur. Konuşmalar devam ettiği için yoklamadan sonra, “evet çocuklar, tamam, bırak artık, tamam, konuşmuyoruz, Ömer oğlum adam gibi dur” şeklinde tepki göstermiştir.

Dersin konusunu genelde herkes bilmektedir. Öğretmen, parmak kaldıran veya kendi elindeki listeden bir öğrenciyi yazı tahtasının önüne çıkarmaktadır. Tahtaya çıkan öğrencinin elinde kitap vardır ve öğrenci kitaptan konuyu okumaktadır. Konu öğrencilerin hayatlarında karşılaştıkları durum bile olsa öğrenciler “kitaba bağımlı” kalmışlardır. Bazen öğretmen kitaptan okumamasını söylese de, öğrenciler yine konuyu kitaptan takip etmişlerdir. Konu okunurken gürültü devam etmektedir. Öğrenci tahtada konuyu okurken öğretmen sık sık sınıfı susturmak için “evet, kızım, çocuklar” , “bir kişi kalktığı zaman saygılı olalım” “susun bak, yerinden konuşma”, “Esin burayı dinleyin, bakın, arkadaşınız anlatıyor”, “Sinan önüne dön” ikazlarında bulunmaktadır. Bazen de tahtaya kalkan öğrenci diğer öğrencilerin susması için “susun be” veya “susun ya” şeklinde ikazlarda bulunmuştur. Tahtaya kalkan bir öğrenci yanıtı bilemediğinde “başkası söylesin ya” diyerek yerine geri oturmuştur. Başka bir öğrenci elinde bir şey sallayarak tahtaya kalkmıştır. Tahtada bir öğrenci, kelimeyi yanlış telaffuz ettiğinde ona karşı yüksek sesle müdahale edilmiş veya toplu halde gülmeler olmuştur. Öğretmen, müdahale eden öğrenciyi “her işe karışma sen kendi işine bak”, “ne karışıyorsun ya, kendini derste göster” şeklinde uyarmıştır. Öğrenci, tahtada okumasını bitirdiğinde bazı öğrenciler alkışlamıştır. Öğretmen “niye alkışlıyorsun ya” şeklinde tepki göstermiştir. Derste evet ifadesini sık sık kullanmıştır. Derse dikkati çekmek için “evet çocuklar dinliyoruz, İsmail dinle”, “ evet oğlum, şiiışt, ben anlatırken veya arkadaşınız konuşurken konuşmayın” ifadelerini kullanmıştır. Tahtadaki öğrenci, yerine oturmadan bazı öğrenciler diğer konuyu tahtada okumak için öğretmene ısrar etmişlerdir. Tahtaya kalkan öğrenciyi sürekli kaldırması nedeniyle, öğrencilerden bazıları “hep ona söz hakkı veriyorsunuz” diyerek öğretmene itirazda bulunmuşlardır. Öğrencilerle görüşmelerimizde, tahtaya

öğrencilerin kalmak istemelerinin büyük bir nedeninin, öğretmenden artı almak olduğunu belirtmişlerdir. Konuyu anlattıktan sonra bir öğrenci “notumu verin” şeklinde istekte bulunmuştur. Dersin akışını bozan bir öğrenciye söylemek istediklerini net ifade edememiştir. Öğretmen bir öğrencinin, dersin ortasında konuyla ilgili olmayan bir şiiri okumasına izin vermiştir. Ancak öğrencinin şiir okumasını beğenmemiş “şiir öğle okunmaz bak” diye tepki göstermiştir. Öğretmen, bir soru sorduğunda birkaç kişi yanıtı kendilerinin söylemesi konusunda öğretmenle tartışmaya girmişlerdir. Öğretmen başka birine söz hakkı verdiğinde “ben söyleyecektim ya” diyerek öğretmene itiraz etmiştir. Öğretmen bir şey sorduğunda çoğu öğrenci, gürültüden duymadığı için neyi istediğini sorma ihtiyacı hissetmiştir. Tahtadaki öğrenci anlatırken, gürültü olduğu için bir öğrenci “duyamıyorum” şeklindeki şikayetine, öğretmen “susarsan duyarsın” tepkisinde bulunmuştur. Çok gürültü olduğu için tahtada öğrenciye, konuyu yarıda keserek yerine oturmasını söylemek zorunda kalmıştır. Konu bitip zilin çalmasına belli bir süre kaldığında öğretmen konuyu birine tekrar ettirmiştir. Bazen konuyu öğrenci sırasından kitabı okuyarak anlatmıştır. Bu durumda bazı öğrenciler konuyu okuyan öğrencinin önünden kitabı alarak ona müdahalede bulunmuşlardır. Gerek sırasında gerekse tahtada konuyu anlatan öğrenciye müdahale sık sık olduğu için öğretmen “çocuklar bir kişi konuştuğu zaman diğerleri dinler, kendine söyletme” gibi ifadeleri genellikle kullanmıştır. Öğrenci dersle ilgisi olmayan bir şey söylediğinde “oğlum ukalalık etme” gibi tepkiler göstermiştir. Öğrenciler genellikle parmak kaldırmadan söz istemektedirler. Konuyu anlatmak için çok az parmak kaldıran olduğunda “dinleyin tekrar ettireceğim” diyerek dersle ilgilenmelerini sağlamaya çalışmıştır. Bir öğrenci konuyu okurken diğeri okumada ısrar edince “ne okuması, dinlemesini öğren” şekline yüksek sesle azarlamıştır. Öğretmen yazdırdığı bir durumda yazamayan

öğrenciler için “birinci sınıf çocukları gibisiniz” tepkisinde bulunmuştur. Öğrenciyi tahtaya kaldırıp soru sorulduğunda öğrenci bilsin veya bilemesin öğretmenin tepkisi “tamam otur” şeklinde olmuştur. Öğretmenin tahtadaki öğrenciye sorduğu soruya, ön sıradaki öğrenciler, öğretmeni kontrol ederek yardım etmişlerdir. Genellikle öğrencilerde zil çaldığında hareketlenmeler, dışarıya yönelmeler olmuştur. Öğretmen çıkmadan ve izin almadan bazı öğrenciler sınıftan çıkmışlardır.

Öğretmenin Duruşu. Öğretmen genellikle sınıfın önünde veya ön yanlarda durmuştur. Bir elinde yoklama listesi ve diğerinde kalem bulunmaktadır. Bazen elini arkada tutmuş, bazen de kollarını kavuşturmuştur. İki kolu yere paralel şekilde ve genellikle hareketsizdir. Listede artı eksi çetelesi tutmaktadır.

Öğrencilerin tahtadaki öğrenciye müdahale biçimleri: Yazı tahtasının önünde, konuyu kitaptan okuyan öğrenciye, diğer öğrenciler konunun devamını söyleyerek, yanlışında gülererek veya doğrusunu hep birlikte söyleyerek müdahale etmektedirler. Müdahale etmeyenler ise çoğunlukla başka şeylerle uğraşmaktadırlar. Öğretmen müdahale eden öğrencilere “arkadaşın eksik söylediğinde eksiği yanlış varsa bitirince söz iste”, “sana ne? ukalalık etme, oğlum şii.. anlatırken karışmıyoruz, daha sonra söz alın”, “kızım ne konuşuyorsun, sana ne her şeye karışıyorsun kendinize ve arkadaşınıza saygılı olun. Eksiği ve hatasıyla kabul ediyoruz arkadaşınızın anlattıklarını. Arkadaşınıza müdahale etmeyin eksiği varsa parmak kaldırarak söyleyin” şeklinde tepkide bulunuyor.

Konu işlenirken öğrencilerin ders dışında yaptıkları işler: Genellikle öğrencilerin büyük çoğunluğu dersi dinlememekte ders dışı işlerle uğraşmaktadırlar.

En çok yaptıkları davranış ise kendi aralarında (önündeki, arkasındaki veya yanındaki öğrenci ile) konuşmalarıdır. Parayla oynama, parayla sıranın demirine vurma, defterine veya kitabı karalama, öğretmen konuyu anlatırken konuyla ilgisi olmayan bir soru sorma, derste uyuma, birbirlerine kağıt atma, birbirlerine vurma, yerini değiştirme, söz alarak soru soran veya konu hakkında konuşan öğrenciye söznel olarak müdahalede bulunma, kitabından defterine bir şeyler yazma, söz hakkı istemeden öğretmene soru sorma, ayağını sesli olarak yere vurma, birbirlerini rahatsız ederek şikayet etme, suçu hiç kimsenin üstlenmemesi, ders esnasında yüksek sesle “mee” gibi garip sesler çıkarma, sırasında demir para ile oynama, kağıda not yazarak arkadaşına atma, ders sırasında arkadaşıyla tartışma gibi ders dışı davranışların da ortaya çıktığı görülmektedir.

Konu eğer öğrencilerin kendi hayatlarında yaşadıkları ile ilgili ise kendi aralarında konuşmalar daha fazla olmaktadır. Öğretmen soru sorduğunda hep birlikte bildiklerini söyleme alışkanlığı gözlenmiştir. Konu anlatılırken öğretmene konu dışında sorular sorulmaktadır (örneğin; ders işlenirken bir öğrencinin, ödevle ilgili sorular yöneltmesi)

Gürültüye karşı öğretmenin tepkisi: Öğretmenin sınıfa girişinden çıkışına kadar olan süre içersinde öğretmenin karşılaştığı en büyük sorun gürültü olmuştur. Çok gürültü olduğundan gürültüye yönelik “tamam birbirinle konuşma artık... kızım”, “tamam bir şey söyleyeceksen parmak kaldırarak söyle” ikazında bulunmuştur. Gürültüye karşı öğretmen genellikle sözel uyarılarla tepki göstermiştir. Dersin başlangıcında bu gürültüye karşı tepkisi “evet, bir saniye” şeklinde yumuşak ifadelerle iken, gürültünün devam ettiği durumlarda “oğlum on sefer söyledim, ne yapıyorsun dinle, sussana”, “oğlum siz nasıl öğrencisiniz ya, hala, bak”, “dinle

konuşma (bağırarak), illa bağırarak mı lazım size”, “çok konuşuyorsun. Ağzını bantlayacağım, sana kanaat notum sıfır” gibi ifadelerle biraz daha sert ve yüksek sesle olmuştur. Dersin büyük çoğunluğu da “tamam kızım (oğlum) konuşma artık” gibi sözlerle geçmiştir. Bazen öğrencinin yerini değiştirme yöntemini denemiştir. Bu durumda bazı öğrenciler, geçtiği sıranın üzerine elindeki kitabı atarak tepki göstermiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun bildiği konu ya da sorularda toplu yanıt verildiği için gürültü düzeyinde artış olmuştur. Gürültüye karşı kuralların daha önce açıklandığını belirterek “önce size davranış dersi verelim, size söylüyoruz, oduna mı söylüyoruz” diyerek uzun nasihatlerde da bulunmuştur. Gürültünün devam ettiği bir durumda “kızım kime söylüyorum” şeklindeki bağırarak ikazına bir öğrenci “kulağımı patlayacaktın” tepkisini göstermiştir.

Öğrencilerin birbirlerini şikayet etmeleri: Sınıfta görülen bir başka sorun öğrencilerin birbirlerini şikayet etmeleridir. Öğrenci arkadaşını şikayet etmekte fakat kendisi suçlu olduğu halde kendisini suçsuz gibi göstermektedir. Örneğin bir öğrenci diğerinin kulağına vurarak rahatsız etmiştir. Diğer öğrenci, öğretmene bu durumu şikayet ettiğinde vurmadığını belirtmiştir. Bazen de suçu başkasının üzerine atmışlardır. Birçok neden şikayetin sebebi olmuştur. Örneğin; tahtaya kalkan öğrencinin kitaba bakarak okumasını diğer öğrenciler “öğretmenim bakarak okuyor” diye şikayet etmişlerdir. Buna karşı öğretmen “bakarsa baksın” şeklinde tepki göstermiştir. “Arkada muhabbet ediyorlar” “ağzında sakız var”, “öğretmenim beni rahatsız ediyor” diye şikayette bulunmuşlardır.

İstenmeyen davranışa tepki: Öğretmen sınıf içinde ders dışı öğrencilerin ilgilendikleri işlere çoğunlukla müdahale etmemektedir. Sınıfı tamamen gözleyerek

sınıfın neresinde sorunların meydana geldiği ve meydana gelen olayda haklı ile haksız öğrenciyi ayırt etmede sıkıntılar yaşamıştır. Öğretmen istenmeyen davranışlara karşı müdahalesi de genellikle sözel ikazlar şeklinde olmuştur. Ders dışı davranışlarda bulunan özellikle konuşan öğrencilere konuşmalarını bırakmaları için müdahale ettiğinde öğrenciler genellikle konuşmalarına devam etmişlerdir. Sınıfta dolaşan bir öğrenciye “otur yerine” şeklinde sert tepkide bulunmuştur. Öğrenci “oturmuyorum ne bağıırıyorsun” diyerek öğretmene el kol hareketleri yapmıştır. Birbirlerine kağıt atan bir öğrenciyi fark etmiş “şiiışt.” şeklinde tepkisini göstermiştir. Ders sırasında, tuvalete gidiyorum diye dersten çıkan öğrenciye tepki göstermemiştir. Başka bir öğrenci, öğretmenin dersten çıkmasına izin vermemesi nedeniyle “haksızlık ediyorsunuz” şeklinde itirazda bulunmuştur. Bu durumda öğretmen davranış notlarının düşük olacağını belirtmiştir. Öğrenciler kendi aralarında argolu konuştuklarında öğretmen “evlerinizde de mi böylesiniz?” şeklinde soru sormuştur. Dersin sonunda soru sorup yanıt alamadığı bir öğrenciye “uymuşsun” şeklinde eleştirmiştir. Bir öğrenciye öğretmen “... seni zincirle mi bağlayalım” diyerek kurallarla ilgili geniş açıklamalar yapmıştır. Gazete okuyan öğrencinin elinden gazeteyi almanın dışında başka tepki göstermemiştir. Çekirdek yiyen öğrenciye giderek bir tokat atmıştır. Tokat atılan öğrenci diğerinin de yediğini belirterek, “ona da vursana” diye itiraz etmiştir. Sonra elindeki listeden +, - vermeye başlamıştır.

Öğrencilerle öğretmen hakkında konuştuğumuzda, öğretmenin sıkıcı ve monoton ders işlediğini, şaka yapmadığını ve kendilerini dinlemediğini ve ilgi göstermediğini belirtmişlerdir.

V. BÖLÜM

ÖZET, BULGULAR ve TARTIŞMA, SONUÇLAR, ÖNERİLER

Bu bölümde özet, bulgular ve tartışma, sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

Özet

Araştırma, ilköğretim okulu 8. sınıfında disiplin sorunlarını, disiplin sorunlarının nedenlerini, uygulanan çözüm yöntemlerini ve sorunların çözümünde neler yapılabileceğini saptamayı amaçlamaktadır.

Araştırmada, 12 öğretmen, 13 sınıf ve 5 yönetici ile görüşmeler yapılmıştır. Öğrenci ve öğretmenlerle görüşürken aşırı ve aykırı durum örnekleme yönteminde yararlanılmıştır. Ayrıca, araştırmanın iç geçerliğini artırmak amacıyla, farklı öğretmen ve öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. İki öğretmen bir buçuk ay süre ile gözlenmiştir. Gözlenen iki öğretmen için aşırı ve aykırı durum örnekleme yöntemi seçilmiştir. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu, gözlemde de gözlem formu kullanılmıştır.

Araştırma niteliksel olarak yapılmıştır. Araştırmada yalnızca araştırmacı veri toplamıştır. Araştırmada toplanan veriler içerik analizi yaklaşımı ile analiz edilmiştir.

Araştırmada ilköğretim 8. sınıfında disiplin sorunlarının yaşandığı, bu sorunlara öğrenci, öğretmen, yöneticiler, aile ve çevrenin çeşitli yönleriyle kaynaklık ettiği ve sorunların çözümünde belirtilen tüm ögelere görevler düştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

1. Sorunların neler olduğu konusunda;
 - a) Öğrenciler konuşmayı, yanındakini rahatsız etmeyi, ders dışında başka şeylerle ilgilenmeyi ve saygısız davranmayı sorun olarak ifade etmişlerdir. Bu sorunlara Tulley ve Chiu (1998) ve Tulley, Chiu ve Hwang (1995)'in çalışmalarında da rastlanmıştır. Wragg ve Dooley (1984)'in çalışmasında da en çok gürültülü konuşma istenmeyen davranış olarak gözlemlenmiştir. Öğrencilerin belirttikleri sınıfta cep telefonunun çalması veya öğrencilerin cep telefonu ile ilgilenmeleri ile ilgili literatürde bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu sorunun da Türkiye'ye özgü bir sorun olduğu söylenebilir.
 - b) Öğretmenler; derse ilgisizliği, ders dışı işler yapmayı, arkadaşını rahatsız etmeyi, çalışmamayı, öğretmene ve arkadaşlarına kaba davranışlarda bulunmayı sorun olarak ifade etmişlerdir. Bu sorunlar Tulley ve Chiu (1998) ve Tulley, Chiu ve Hwang (1995)'in çalışmalarında da rastlanmıştır. Henke ve arkadaşları (1994) öğrencilerin, öğrenciye saygısızlığını, öğrenci ilgisizliğini öğrencilerin öğretmene saygısızlığını, sorun olarak belirlemişlerdir.
 - c) Yöneticiler; öğretmenlerin, öğrencilerle ilgili getirdikleri, ilgisizlik, öğretmeni alaya alma, dersten kaçma, ödev yapmama, birbirine vurma, geç gelme, birbirine söz veya hareketle saygısız davranma sorunları Tulley ve Chiu (1998), Tulley, Chiu ve Hwang (1995) ve Henke ve arkadaşlarının (1994) çalışmalarında rastlanmıştır.

Öğretmen ve öğrenciler; konuşma, gürültü, ders dışı şeyler yapma (lüzumsuz şeyler yazma, kâğıt kalem atma, başka derslerle ilgilenme),

kaba davranma (arkadaşlarına ve öğretmene saygısız konuşma), söz almadan konuşma, cep telefonu ile oynama veya cep telefonunun çalması konularında ortak görüş belirtmişlerdir.

2. Sorunların nedenleri konusunda;

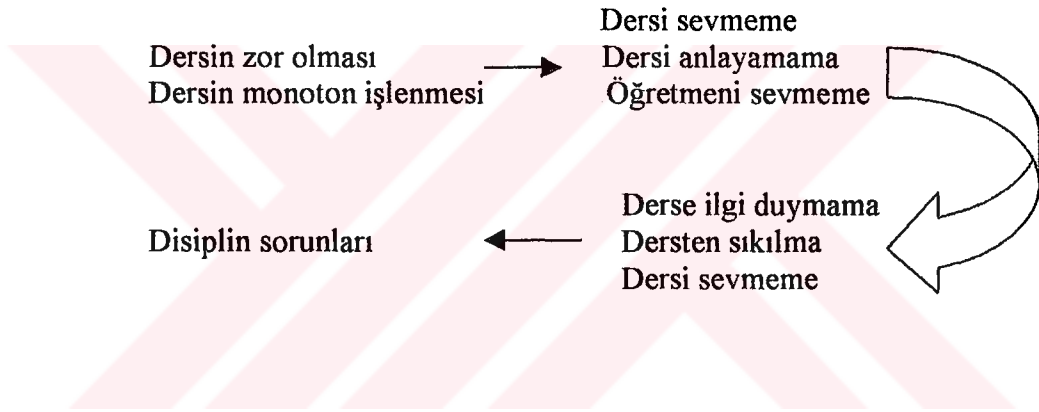
- a) Öğrenciler; sıkılmayı ilk etken olarak göstermişlerdir. Buck (1992) ve Seifert (1991) de sıkılmayı sorunların en önemli nedeni olarak belirtmişlerdir. Derse ilgi duymama ve öğretmeni sevmeme sorununa Dierenfield'in çalışmasında da rastlanmaktadır. Glasser temel disiplin sorununu, karşı gelme ve dersi engelleme amaçlı değil, derse karşı öğrencilerin isteksizliği olarak belirtmektedir (Charles, 1996). Aileden kaynaklanan sorunlar; ailenin ilgisizliği, serbest bırakması, aile içi kavga, ailenin ekonomik durumu, aileden görülen yanlış uygulamaların sınıfa yansması, ailenin her isteğini yapması ve alınması ve ailenin şımartması şeklinde ifade edilmiştir. Aksoy (2000), Curwin ve Mendler (2000), Cohen ve Manion (1990), Yavuzer (1992) sorunların hangi yönleriyle aileden kaynaklandığını belirtmektedirler. Ayrıca literatürde ailenin çocuk üzerindeki baskısının sorunlara neden olduğu Van ve Grant, (1996), Romney (1989, s.51-53), Smith ve Laslett, (1993), Cohen ve Manion (1990), Yavuzer (1992) tarafından belirtilmektedir.

Öğrenciler; öğretmenden kaynaklanan sorunlar olarak; ayrıcalık yapmayı (kız erkek, çalışkan, anlayanlar anlamayanlar), ders anlatma yöntemindeki aksaklıkları, öğrenciye karşı olumsuz tutumu ifade etmişlerdir. Benzer bulguları Montague (1987), Aydın (1999), Ültanır (1999), Wasicsko ve Steven (1994)'de ifade etmişlerdir. Öğretmenin iyi

niyetli olmasını da öğrenciler sorunların kaynağı olarak göstermişlerdir. Bu özellik Cohen ve Manion (1990) tarafından da ifade edilmiştir.

Kitaptan sürekli okuma, okutturma ve yazdırma, dersi hızlı ve karışık anlatmayı öğrenciler “disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenin alan bilgisi ve bilgisini aktarma yöntemi” konusunda görüşlerini ifade ederken belirtmişlerdir. Smith ve Misra (1992), öğretmenlerin yoğun şekilde tahtada yazı yazmalarının, sınıfı izleme yeteneğini azaltacağını ve istenmeyen davranışlar için bir fırsat olabileceğini ifade etmektedirler.

Öğrencilerin disiplin sorunlarına yönelmeleri şu şekilde şematize edilebilir.

Dersin zor olması veya monoton işlenmesi, öğrencinin dersi anlayamamasına, dersi ve öğretmeni sevmemesine neden olmaktadır. Bunu dersten sıkılma, derse ilgi duymama ve dersi sevmeme izlemektedir. Tüm bunların sonucunda öğrenciler disiplin sorunlarına yönelmektedirler.

Öğrencilerden bazılarının öğretmenin branşının dışında derse girdiğini, bu nedenle derse hakim olamadığını sonuçta öğretmene güvenin azaldığını belirtmesi dikkat çekicidir. İlköğretimin sekiz yıla çıkmasıyla birlikte birçok alanda öğretmen gereksiniminin

karşılanamaması, bazı derslere alan dışı öğretmenlerin girmesine neden olmuştur. Bu da öğretmenin verimli olamaması ve öğrencilerde güven eksikliğine neden olmaktadır.

b) Öğretmenler sorunların nedenleri olarak aileyi, ergenlik döneminin özelliklerini, öğrencinin dikkat çekme istediğini, öğrenme güçlüğüünün olmasını belirtmektedirler. Buck, (1992), Seifert (1991), Dreikurs (1982) ve Nelson (1987) sorunların nedenlerinden biri olarak öğrencinin dikkat çekme amacında olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencinin belli bir amacının olmaması ve öğrencinin konuyu anlamadaki yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar Dierenfield tarafından da ifade edilmiştir.

Öğretmenler; öğretmenle ilgili nedenler olarak ders anlatım yönteminin etkili olmamasını (sıkıcı monoton işleme, akıcı ders anlatılmaması) belirtmişlerdir. Glasser'de Nitelikli öğretimin sonucunda disiplin sorunları en aza ineceğini belirtmektedir (Charles, 1996). Öğretmenin göreve yeni başlaması, tecrübe eksikliğine yönelik öğretmen görüşleri ile Wrag (1981)'ın tecrübeli ve stajyer öğretmenin özelliklerine yönelik çalışması benzerlik göstermektedir.

Sorunların nedenlerinden biri olarak sınıf kurallarının oluşturulmaması belirtilmiştir. Disiplin modellerine bakıldığında kuralların oluşturulması konusunda iki ayrı görüş vardır. Skinner'e göre kurallar öğretmen tarafından oluşturulur ve uymaya zorlanır. Canter modelie göre, kurallar yine öğretmen tarafından oluşturulur ve uygulanır. Dreikurs'a göre uygun olmayan davranışları kaldırmak ve kabul edilebilir davranışları tanımlamak esastır. Gordan'a göre kural kullanımı

yoktur. Glasser'e göre kurallar öğretmen ve öğrenci işbirliği ile oluşturulur. Ginott modelinde özgün kural yoktur. Jones modelinde kurallar öğretmenin kontrolü altındadır.

Öğretmenlerin, disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenlerin özellikleri konusundaki görüşleri formasyon eksikliği üzerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca sorunlara müdahale etmedeki yetersizlik üzerinde durulmuştur. Bu konuda öğretmen yetiştiren kurumlarda sınıf yönetimi dersinin olmaması da bir eksiklik olarak düşünülebilir. Ancak bu ders uygulamaya 1998-1999 öğretim yılında öğretmen yetiştiren kurumların programına konuşmuştur.

Öğretmenlerin sorunların en önemli nedenlerinden biri olarak sınıf geçme sistemini göstermeleri dikkat çekicidir. Öğretmenler “bedava sınıf geçme” nin öğrenci davranışlarında olumsuz etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf geçme sisteminin yanında ilköğretim okullarında öğrencilerin yaptıkları istenmeyen davranışların karşısında öğretmen ve yöneticilerin başvurabilecekleri belirli bir uygulamanın olmaması istenmeyen davranışların oluşmasında bir neden olduğu ifade edilmiştir.

Disiplin sorunu gösteren öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik yapılarına ilişkin öğretmenler, zenginlik ya da fakirliğin disiplin sorunlarının oluşmasında belirleyici bir unsur olmadığını, her iki gruptaki öğrencilerin farklı yönlerle sorunlar oluşturabileceğini, ailenin ilgisinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Yavuzer (1992), sosyo-ekonomik ve çevresel etkenlerin sosyal olgunluğu anlamlı bir biçimde etkilemediğini saptamıştır. Ağır (1991), öğrencilerin sosyo-ekonomik koşulları ile aile içi ilişkilerinin tuteliğinin disiplin suçu işlemlerine etkide bulunduğunu

belirlemiştir. Cohen ve Manion, (1990), Sosyo-ekonomik durumları (SED) açısından bakıldığında, alt SED' deki öğrencilerin üst SED' deki öğrencilere göre benlik algıları daha düşüktür

Öğretmenler disiplin sorunlarının meydana gelmesinde televizyon ve çevrenin olumsuz etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Aksoy (2000) benzer sonuçlara ulaşmıştır. Yavuzer (1992) çocuğun kendisine neyi model olarak seçti ise onun davranışlarını gösterdiğini ifade etmektedir. Televizyondaki dizi kahramanını çocuk kendine model seçtiğinde, saldırganlık dürtüleri harekete geçebilir veya oradaki davranış ve konuşma biçimlerini tekrar edebileceğini belirtmiştir.

Öğretmenler 8. sınıflarda 6 ve 7. sınıflara göre daha fazla sorun olduğunu ifade etmişlerdir. sorunların daha az olduğunu ve farklılaştığını belirtmişlerdir. Fontana, çocukların davranışının yaşa göre farklılık göstereceğini belirtmekte, öğrencilerin, yaşları ilerledikçe öğretmenlerden istek ve beklentilerinin, birbirlerine karşı ilişkilerinin doğasının değiştiğini, diğer öğrencilerin gözünde statü ve prestij gereksinimlerinin arttığını, yetişkin davranışlarını daha fazla eleştirdiklerini, kendi başarısızlık ve kusurlarından dolayı yetişkinleri suçladıklarını, konsantrasyon sürelerinin ve teorik çalışma yeteneklerinin, zihinsel olarak geliştikçe arttığını belirtmektedir (Cohen ve Manion, 1990). Yavuzer (1992) tüm dünya ülkelerinde, anti-sosyal adı verilen suçluluk davranışının özellikle “on dört” yaş dolaylarında görüldüğünü dolayısıyla yaş ile suçluluk arasında bir ilişki olduğunu belirtmektedir.

Öğretmenler, genellikle öğrencinin başarısı yüksek olan öğrencilerin daha az sorunlu başarısız öğrencilerin ise daha fazla sorunlu olduğunu belirtmişlerdir. Curwin ve Mendler (2000), öğrencilerin başarısızlık duygusunun istenmeyen davranışların bir nedeni olabileceğini belirtmektedirler. Buck (1992)'e göre bazı öğrenciler, akademik ve sosyal beklentileri karşılama çabasını bıraktıkları için istenmeyen şekilde davranırlar. Dierenfield İngiltere'de yıkıcı davranışların nedenleri konusunda yaptığı bir çalışmada "sınıf ödevini yapmadaki yetersizlik" davranışını %21.9 ile altıncı sırada göstermiştir (Cohen ve Manion, 1990). DiPrete (1981) ve Myers ve diğerleri (1987) dersi kötü olan öğrencilerin daha çok istenmeyen davranışlarda bulunduklarını ve istenmeyen davranışta bulunan öğrencilerin derslerde başarısız olduklarını ifade etmişlerdir (Hartzell, Thomas, 1996).

Montague (1987), öğrencilerin başarısızlık gerçeğini gizleme girişiminin bir sonucu olarak istenmeyen davranışların meydana gelebileceğini belirtmektedir. Allen (1981); Cotton ve Savard (1982); Gettinger (1988); Lasley ve Wayson (1982) ortalama bir öğrenciye akademik ve sosyal yaşantı fırsatları sağlandığında sınıf düzeninin sağlanabileceğini belirtmektedirler.*

Öğretmenler genellikle erkeklerin kızlara oranla daha sorunlu olduğunu ifade etmişlerdir. Fantana kız ve erkek öğrencilerde var olan farklılıkların sıklıkla beklentilerden kaynaklandığını belirtmektedir (Cohen ve Manion, 1990).

* www.nwel.org..., 2000

Öğrenci ve öğretmenler; ailenin olumsuz etkisini, öğrencinin dikkat çekmek istememesini, belli bir amacın olmamasını, televizyonun olumsuz etkisini öğrencinin ilgisizliğini, dersi anlayamamalarını, öğretmenin tepkilerini ortak olarak ifade etmişlerdir.

Öğrenciler, sorunların nedenleri olarak öncelikle, dersi ve öğretmeni gösterirlerken, öğretmenler kendileri dışındaki faktörleri (sistem, aile, öğrenci) öncelikle belirtmişlerdir.

3. Sorunların nasıl çözüldüğüne ilişkin

- a) Öğrenciler; disiplin sağlamada başarılı öğretmenlerin sorunlara karşı olumlu tepkiler kullanırken, disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenlerin sorunlara olumsuz tepkilerde bulunduklarını ifade etmişlerdir. Aydın (1994) ve Munn ve diğerleri (1992, b) öğretmenlerin genel tepkilerini saptamışlardır.
- b) Öğretmenler, Genellikle öğretmenler özel olarak konuşmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Genel olarak sözel uyarı, ciddi ders anlatma, görmezden gelme, ilk derste kuralları koyma, dışarı atma ve kapının önünde bekletme, niçin yapmayacaklarını anlatma tepkilerini gösterdiklerini belirtmişlerdir. Dövme, bağırma tepkilerini de disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenler ifade etmişlerdir. Tulley ve Chiu (1998), Munn ve diğerleri (1992, b)'nin yaptıkları çalışmalarda genel olarak öğretmenlerin tepkilerini belirtirken benzer sonuçlara ulaşmışlardır.

Gerek öğrencilerin, disiplin sorunlarına karşı öğretmenlerin “sadece susun diyor” şeklindeki ifadeleri, gerekse öğretmenlerin “arkana

dönme, arkadaşınla konuşma, susun demekten bıkiyorum”, “dışarıya atıyorum, çünkü onu istiyor. Notu tehdit olarak kullanıyorum” ifadeleri disiplin sağlama konusunda öğretmenlerin yeterli bilgiye sahip olamadıklarını göstermektedir.

4. Sorunların çözümünde neler yapılabileceğine ilişkin

- a) Öğrenciler, disiplin sağlamada başarılı öğretmenin özellikleri olarak özellikle dersin işleniş yönteminin önemine vurgu yapmışlardır. Onlara göre disiplini sağlamada başarılı öğretmenler, ders sırasında espriye yer vermektedir, bağırılmakta, tatlı sert olmakta, hakaret etmemekte, korkutmamakta, kızmamaktadır. Ayrıca, dersini anlatmada gayretlidirler. Dierenfield (1982) İngiltere’de yöneticiler, öğrencilerin yıkıcı davranışlarına karşı öğretmenlerin göstermesi gereken tepkiler olarak; olumlu öğretmen kişiliği (%89.7)’ni, etkili öğretim teknikleri (%87.6)’ni, öğretmenin kararlı disiplin önlemleri (%39.9)’ni özellikle belirtmektedir (Cohen ve Manion, 1990).

Öğrenciler; öğretmenlerden en çok dersi zevkli hale getirmelerini, iyi davranmalarını, eşit davranmalarını, kendileriyle konuşmalarını, sorunun nedenini araştırmalarını, başarısız diyerek önyargıda bulunmamalarını, küçük düşürmemelerini, yok yazmamalarını, dövecekmiş gibi sert durmamalarını, katı kural koymamalarını, başlangıçta kural koymalarını, istemişlerdir. Öğretmenin ders anlatma yöntemine ilişkin beklentiler öğrencilerin disiplin sağlamada başarılı öğretmenin özellikleri ile benzerlik göstermektedir. Curwin ve Mendler (2000)’in etkili disiplin sağlanması için önerdikleri yollar konusundaki

önerileri, Palardy (1995)'in disiplin sorunlarının önlenmesi konusunda stratejilerine yönelik çalışmaları, Petterle (1997)'in istenmeyen davranışlara öğretmen tepkilerini içeren adımları, Albert (1989)'in etkisiz tepkilere yönelik saptamaları, Jones ve Jones (1995)'in yıkıcı öğrenci davranışlarının üstesinden gelirken izlenmesini tavsiye ettiği adımları benzer çözümler sunmaktadır. Redl ve Wattenberg öğretmenlerin, öğrencileriyle kendi istenmeyen davranışlarının nedenlerini anlamaları konusunda açıkça ve samimi şekilde konuşmalarını önemli görmekte-dirler (Charles, 1996). Öğretmenin iğneleyici eleştirileri ve alay etmesi öğrencinin nefret ve öç alma duygularını doğurmaktadır (Ginott, 1988).

Gerek öğrencilerin ifadeleri, gerekse araştırmacının disiplin sağlamada başarılı öğretmen üzerindeki gözlemleri disiplin sağlamada başarılı öğretmenin özellikle ders anlatmaya karşı ilgisi ve çabasının önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Cangelosi (1993) iyi yönetilen sınıflarda çalışan öğretmenlerin çalışmadan ve öğrenciden zevk aldıklarını ve başarı duygusunu hissettiklerini belirtmektedir. Çalışmadan zevk alan öğretmenlerin, öğretimleri ve öğretim yaptıkları öğrenciler konusunda çok daha gayretlidirler (Mccown ve diğerleri, 1996).

Öğrencilerin okul yönetiminin sertliğine ilişkin görüşleri dikkat çekicidir. Bir öğrencinin “idarenin önünden geçerken yanlış bir şey yapmaktan korkuyorum” ifadesi dikkate alındığında yöneticilerin öğrencilerle daha sıcak ilişki kurmaları gerektiği belirtilebilir.

Farklı olarak bir öğrencinin “öğretmenimiz çok sert olsaydı konuşmazlardı” şeklindeki sorunların çözümünde sertliğin etkili

olduğuna ilişkin görüşleri, otoriter geleneğin bir yansıması olduğu düşünülmektedir.

- b) ğretmenlerin sorunların czmnde, rehberlik servisinin ve disiplin yönetmeliğinin, yapıcı cezaların olması, ceza ve ödül şeklinde işletilmesi, biraz katı kural olması, clışan ve clışmayanın geçmemesi görüşleri yer almıştır. Palardy (1995) ğrenciye ceza vermenin gerekli ve etkili bir strateji olabileceğini belirtirken, Dreikurs (1982) ve Nelson (1987) ceza, olumlu ve olumsuz pekiştirmelere karşıdır. vgy bile bağımlılık yaptığı gerekçesiyle uygun görmez (Celep, 2000). Öğretmen ve yöneticilerin bir araya gelerek sınıf kuralları ve kurallara uyulmadığında öğrencilerin ne ile karşılaşacakları konusunda ortak kararlar alarak bunları kararlı şekilde uygulamaları sorunların czmnde önemli bir adımdır.

Disiplin sağlamada başarılı bir öğretmenin “kendimi sorunlu öğrencinin yerine koyarak soruna czm bulmaya clışıyoruz” şeklindeki empatik yaklaşımının sorunların czmnde önem taşımaktadır.

Bir ğretmenin “sorunun czmnde iki tokat atması etkili olur” ifadesi, dayağın eğitimde kullanılmasından yana olduğunu ifade etmektedir. Günümüzde, dayağın eğitimde kullanılmasının yeri olamadığının tüm öğretmenler tarafından bilinmesi ve bu yönteme başvurmaması gerekmektedir.

- c) Yöneticiler; sorunların czmnde ğrenci ve öğretmenle birebir veya toplu görüşmenin, aile ile görüşmenin etkili olduğunu belirtmektedirler.

Nelsen, Lottve ve Glenn (2000) hazırladıkları “sınıfta pozitif disiplin” programında sınıf toplantılarına özellikle vurgu yapmaktadırlar.

5. Disiplin sağlamada başarılı ve güçlük çeken öğretmenin gözlem sonuçlarına göre özellikleri;

Disiplin sağlamada başarılı öğretmenin; dersi işleme yöntemi etkili şekilde kullanması, her öğrenciye söz hakkı vermesi, esrilere yer vermesi, olumlu davranışları olumlu şekilde onaylaması, sınıfta çok fazla istenmeyen davranışla karşılaşmaması, istenmeyen davranışlara karşı kısa uyarılarda bulunması, notu sessizliği sağlama aracı olarak kullanmaması, öğrencilerle ilgilenmesi yönleri öğretmen ve öğrencilerle yapılan görüşmeleri desteklemektedir.

Disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenin; ders işleme yöntemini etkili şekilde kullanmaması, esrilere yer vermemesi, sözel ikaz, nasihat, dövme, bağırma, hakaret yöntemlerini uzun uzadıya kullanması, notu sessizliği sağlama aracı olarak kullanması, öğrencilerle ilgilenmemesi yönleri öğretmen ve öğrencilerle yapılan görüşmeleri desteklemektedir.

Gözlem sırasında istenmeyen davranışların en sıklık gösterdiği zamanlara da dikkat edilmiştir. Özellikle öğrencilerin genel olarak yaşamında yer alan konularla ilgili sorular sorulduğunda veya olay anlatılığında öğrenciler hemen kendi yaşamlarını aktarmaya girmişler bu da gürültünün artmasına neden olmuştur. öğrencilerin boş bırakılması da istenmeyen davranışlara yol açmıştır. Evertson ve arkadaşları (1997)’na göre öğrenci davranışı etkinlik aralarında, dersten derse geçişte veya “ölü zamanlarda” bozulmaktadır. Böyle durumlarda öğrenciler oturdukları yerden ayrılır, konuşur, ıslık çalar, bir şeyler yapmak için beklerken bir bileri ile dalga geçerler (Celep,2000).

Sonuçlar

1. Sadece disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmen değil, disiplin sağlamada başarılı öğretmenler de disiplin sorunları ile karşılaşmaktadırlar.
2. Öğrencilerin kendi aralarında konuşmaları ve derse ilgisizlikleri en önemli disiplin sorunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
3. Sınıfta karşılaşılan sorunların kaynağı öğrenciler olabileceği gibi öğretmenler, yöneticiler, sistem, çevre ve arkadaş çevresi de disiplin sorunlarına kaynaklık edebilmektedir.
4. Öğretmenler, sorunların nedenleri olarak kendileri dışındaki etkenleri göstermelerine rağmen, öğrenciler, sorunların nedenleri olarak öğretmenleri de gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.
5. Öğrencilerin dersten sıkılmalarının, sınıf geçme sisteminin olumsuz etkisinin, aile ilgisizliğinin, yöneticilerin disiplin sorunları karşısındaki tepkilerinin yetersizliğinin disiplin sorunlarının meydana gelmesinde önemli faktörler olduğu sonucuna varılmıştır.
6. Kızma, dövme ve küçük düşürme gibi yöntemler disiplin sorunlarını çözmemektedirler. Hatta bu tür yöntemler disiplin sorunlarını bazı durumlarda artırmaktadır.
7. Disiplin sorunlarının nedenleri konusunda yöneticiler, öğretmen ve öğrencilerin her ikisinin de belirttikleri sorunları ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.
8. Disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenin ayrımcılık yapma, ders işleme yönteminde yetersiz olma, formasyon eksikliği özelliklerinin öncelikle önem taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.
9. Disiplin sorunlarının oluşmasında ailenin soso-ekonomik durumun ailenin çocuğa ilgisine göre değişebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

10. Disiplin sorunlarının meydana gelmesinde televizyonun, sınıf düzeyinin, öğrencilerin akademik başarılarının ve cinsiyetlerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
11. Disiplini sağlamada başarılı öğretmenler, sorunların çözümünde daha ılımlı yaklaşımlar kullanırken, disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenler sorunların çözümünde daha sert yöntemler kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
12. Öğretmenlerin bazı disiplin sorunları (gürültü, öğrencinin sınıftan çıkıp gitmesi, başarılı bir öğrencinin öğretmene dil çıkarması, öğrencinin istenmeyen davranışını ortadan kaldıramama, öğrencinin öğretmene vurma girişimi...vb) karşısında çaresiz kaldıkları, çözüm üretemedikleri sonucuna ulaşılmıştır.
13. Disiplin sağlamada başarılı öğretmenin, ders işleme yöntemlerinde de başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
14. Disiplin sorunlarının çözümünde, öğretmenlerin ve yöneticilerin ortak olarak uygulayabilecekleri yazılı bir kurallar listesinin olmadığı ve tecrübelerine göre çözüm yöntemlerinin uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır.
15. Disiplin sorunlarının çözümünde dersin işleniş yöntemi, olumlu öğretmen tepkilerinin, rehberlik servislerinin, öğretmen ve öğrencilerle bireysel ve toplu görüşmelerin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
16. Disiplin sorunlarının çözümünde, öğretmenler ve öğrencilerden bazıları sertlik ve dayak yöntemini düşünmektedirler.
17. Disiplin sağlamada başarılı ve güçlük çeken öğretmenin özellikleri gözlem sonuçlarına bağlı olarak şı sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo.10. Disiplin Sağlamada Başarılı ve Güçlük Çeken Öğretmenin Özellikleri

Disiplin Sağlamada Başarılı Öğretmen	Disiplin Sağlamada Güçlük Çeken Öğretmen
Öğretmen; 1. Öğrencilerle derse girişteki selamlamayı önemsemmiştir. 2. Yoklamayı sınıf başkanından almıştır. 3. Ders anlatırken sürekli dolaşmakta, jest ve mimiklerini konunun açıklaması olarak kullanmakta, rahat bir duruş sergilemiştir. 4. Önceki dersin kısa bir tekrarı ile derse başlamış, dersin gerekçesini ve dersin yararını belirtmiştir. 5. Dersi genellikle kendisi akıcı bir dille, kitaba bağımlı kalmadan işlemiştir. Öğrencilere kritik sorular yönelmiştir. 6. Farklı öğrencilere söz hakkı vermiştir. 7. Konuyu anlatırken dikkatlerini toplamak için öğrencilerin ilgisini çeken ifadeler kullanmıştır. 8. Sık sık espirilere yer vermiştir. 9. Konuyu anlatırken öğrencilerin yaşadıkları ile birleştirmiştir. 10. Öğrencilerin konuyu anlayabilmeleri için tahtada konuyu şem-tize etmiş, jest ve mimiklerini konuya uygun olarak kullanmış, öğrencilerin bildikleri ile bilinmeyenleri açıklamaya çalışmış, örneklendirme ve açıklamaları canlandırarak anlatmıştır. 11. Olumlu davranışları olumlu şekilde onaylamıştır. 12. Ses tonunu etkili şekilde kullanmıştır.	Öğretmen; 1. Derse girişteki selamlamayı ciddi olarak önemsememiştir. 2. Yoklamayı tek tek isim okuyarak yapmıştır. 3. Sınıfın önünde veya ön yanlarında durmuştur. Genellikle bir elinde kalem, diğer elinde de not çizelgesi bulunmuştur. Bunun dışında elleri ye arkasında ya da kollarını kavuşturarak durmuştur. 4. Derse konuşan öğrencileri susturmaya çalışarak girmiştir. Hemen konuya geçmiştir. 5. İsim listesinden veya parmak kaldıran öğrencilerden birini seçerek dersi anlatmasını istemiştir. 6. Genellikle parmak kaldıran öğrencilere söz hakkı vermiştir. 7. Öğrencilerin dikkatini çekmeyi fazla önemsememiştir. 8. Espirilere hiç yer vermemiştir. 9. Öğrencilerin yaşadıkları olayları kitap diliyle anlatmıştır. 10. Konunun anlaşılması için kitabi kelimeler kullanmıştır. 11. Olumlu davranışlara tepki göstermemiştir. 12. Ses tonunu tekdüze olarak kullanmıştır.

13. Sınıfın her yerindeki olayın farkına varmış, istenmeyen davranışları fark ettiğinde anında müdahalelerde bulunmuştur.	13. Sınıfın her yerinde meydana gelen olayları anında fark edememiştir.
14. Sınıfta çok fazla istenmeyen davranışla karşılaşmamıştır.	14. Sınıfta sürekli istenmeyen davranışlarla karşılaşmış özellikle gürültü ile baş edememiştir.
15. İstenmeyen davranışlara karşı kısa uyarılarda bulunmuş, öğrencinin mantığına hitap etmiştir.	15. İstenmeyen davranışlarla dersin büyük bir çoğunluğunda mücadele etmiştir. Sözel ikaz, nasihat, dövme, bağırma, hakaret yöntemlerini uzun uzadıya kullanmış ancak başarılı olamamıştır.
16. Notu sessizliği sağlama aracı olarak kullanmamıştır.	16. Notu sessizliği sağlama aracı olarak kullanmıştır.
17. Öğrencilerin derse zamanında gelmesi, düzenli olması, kitap defter getirmesi gibi ilkelere sahiptir, ve bunları kararlılıkla izlemektedir.	17. Öğrencilerin derse zamanında gelmesi, düzenli olması, kitap defter getirmesi gibi ilkelere sahiptir değildir.
18. Öğrencilerin saygısız davranışlarına maruz kalmamıştır.	18. Öğrencilerin saygısız davranışlarına maruz kalmıştır.
19. Ders süresince öğrenciler tarafından sıklıkla izlenmişlerdir.	19. Ders süresince öğrenciler ders dışı işlerle meşgul olmaların karşısında çaresiz kalmıştır.
20. Öğrencilerin parmak kaldırarak söz isteme, arkadaşı konuşurken konuşmama gibi kurallara uydukları ortamda ders işlemiştir.	20. Öğrencilerin parmak kaldırarak söz isteme, arkadaşı konuşurken konuşmama gibi kurallara uyulmadıkları bir ortamda ders işlemiştir.
21. Öğrencilerle ilgilenmesi, konuyu anlatmada isteklilik gibi yönlerle öğretmenlik mesleğinden zevk aldığı gözlemlenmiştir.	21. Öğrencilerle ilgilenmesi, konuyu anlatmada isteklilik gibi yönlerle öğretmenlik mesleğinden zevk aldığı gözlemlenmemiştir.
22. Fiziksel olarak iri yapılı (Uzun boylu)	22. Kısa boylu,
23. Daha çok günümüzü yansıtan giyim tarzına sahip	23. Daha çok eskiyi andıran giyim tarzına sahip

Öneriler

1. Öğretmenler sınıf yönetimi ile ilgili kendilerini geliştirmeli, özellikle disiplin sağlama modellerinden bilgileri olmalıdırlar.
2. Öğretmenler disiplin sorunlarının farkında olmalı ve uyguladıkları yöntemlerin öğrenci üzerinde ne tür etkiler bıraktığını düşünmelidirler.
3. Eğitim yöneticileri; ilköğretim düzeyinde öğrencilerin uyması gereken kuralları ve kurallara uyulmadığında öğrencilerin nelerle karşılaşacakları konusunda genel bir liste oluşturulmasına öncülük etmeli ve kararlılıkla uygulanmasını sağlamalıdırlar.
4. Disiplin sorunları aile, okul yöneticileri, rehberlik uzmanı ve öğrenci ile birlikte çözülmeye çalışılmalıdır.
5. Ailelere yönelik “çocuk eğitimi” programları düzenlenmelidir.
6. Öğretmen ve yöneticiler aylık veya dönemlik periyotlarla toplanarak disiplin sorunları, nedenleri ve çözümleri konusunda bilgi alışverişi yapmalı, tecrübeler paylaşılmalı, raporlaştırılmalı ve özellikle göreve yani başlayan öğretmenlere sınıf disiplini konusunda yardımcı olunmalıdır.
7. İlköğretim öğretmenleri sınıf yönetimi ve özellikle disiplin modelleri konusunda bilgilendirilmelidir.

Araştırmacılar İçin Öneriler:

8. Ciddi disiplin sorunu olan öğrencilerin özellikleri konusunda araştırmalar yapılabilir.
9. Okul yönetim yapısı ile disiplin sorunları arasındaki ilişkileri saptamaya yönelik araştırmalar yapılabilir.

10. İlköğretimin ilk kademesinde ortaya çıkan disiplin sorunları ve bunların çözümlerine yönelik disiplin stratejilerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılabilir.
11. Disiplin sorunlarının; öğretmenin cinsiyeti, fiziksel özellikleri, dersin öğrenciler tarafından önemli görülüp görülmemesi, birinci kademe edindiği alışkanlıklar ile ilişkileri üzerinde araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Açıkalın, Aytaç. **Toplumsal, Kurumsal ve Teknik Yönleriyle Okul**

Yöneticiliği. Pegem, 2. basım, Ankara: 1995.

Açıkgöz, Kamile Ün. **Etkili Öğrenme ve Öğretme,** İzmir: 1998.

Ağır, İrfan. "Orta Dereceli Okullarda Öğrencilerin İşledikleri Disiplin Suçları."

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 1991.

Aksoy, Naciye. "Sınıf İçi Disiplin Sorunlarını Azaltmada İzlenebilecek Temel

Yaklaşımlar." **Eğitim Araştırmaları.** Ankara: sayı 2, Ekim 2000, 5-9.

Albert, Linda. <http://users.aol.com/churchward/hls/backfire.html>, 2000.

Akbaba, Sadegül; Arif Altun. Teachers' Reflections on Classroom Management.

Paper presented at the annual meeting of Mid-Western Educational Research Association, Chicago,IL. October 14-17, 1998. USA. (ERIC ED 425 148).

Aydın, Ayhan. **Sınıf Yönetimi.** Anı yayıncılık, Ankara:1998.

Aydın, Bahri. "Sınıfta İstenmeyen Davranışların Kaynağı Olarak Öğretmen."

Cumhuriyet Döneminde Eğitim II, Ankara: 1999, 213-224.

Baloğlu, Nuri. "İlkokul Öğretmenlerinin Sınıf yönetimi Yeterlikleri Hakkında İlköğretim Müfettişlerinin Görüşleri." Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara: 1988.

Başar, Hüseyin. **Sınıf Yönetimi**. Pegem, Ankara:1994.

Bilgen, Nihat. **Çağdaş ve Demokratik Eğitim**. Milli Eğitim Yayını, İstanbul: 1994.

Bilgen, Süheyla. "Eğitim ve Disiplin." **Yaşadıkça Eğitim**. Sayı 18, İstanbul: Eylül-Ekim 1991, 20-22.

Buck, Glenn H. "Classroom Management and the Disruptive Child." **Music Educators Journal**, Vol. 79, Issue 3, Nov92, p36, 7p.

Büyükkaragöz, Savaş; Cuma Çivi. **Genel Öğretim Metotları**. Atlas Yayınları, Konya: 1994.

Borich, Gary D. **Effective Teaching Methods**. Third Edition, Prentice-Hall, inc. New Jersey, 1996.

Cafoğlu, Zühal. Sınıf Yönetimi. **Eğitim Dergisi**. Cilt:1, Sayı: 2, 1992, 152-160.

Carpenter, Stephanie L.; McKee-Higgins, Elizabeth. "Behavior Management in Inclusive Classrooms." **Remedial & Special Education**. Vol. 17 Issue 4, Jul96, p195, 9p.

Celep, Cevat. **Sınıf Yönetimi ve Disiplin**. Anı yayıncılık, Ankara: 2000.

Charles, C. M. **Building Classroom Discipline**. Fifth edition, Longman, New York: 1996.

Chemlynski, Carol. "Discipline as Teaching." **Education Digest**. Vol. 62 Issue 3, Nov96, 42, 3p.

Chiu, Lian Hwang; Tulley, Michael. "Student Preferences of Teacher Discipline Styles". **Journal of Instructional Psychology**. Vol. 24 Issue 3, Sep97, p168, 8p.

Cohen, Luis; Lawrence Manion. **A Guide To Teaching Practice**, Third Edition, Roudledge, London: 1990.

Curwin, Richard ve Allen Mendler.

www.gse.uci.edu/ed173/resources/lectures/unit9_lectures.html#caus, 2000

Daniels, Vera I. www.cec.sped.org/bk/focus/daniels.htm, 2000.

Dreikurs, Rudolf. "Mücadeleden Geri Çekilmek." **Yaşadıkça Eğitim**. Sayı 3, Mayıs-Haziran 1988, 32-36.

Erden, Münire; Yasemin Akman. **Eğitim Psikolojisi**. 2. Baskı, Ankara: Arkadaş yayınları. 1995.

Ergün, Mustafa; Tayyip Duman. “Kritik Durumlarda Öğretmen Davranışları.” **Milli Eğitim Dergisi**. Sayı:137, 1998, 45-58.

Erkman, Fatoş. “Duygusal Ezim.” **Yaşadıkça Eğitim**. Sayı: 11, Nisan-Mayıs-Haziran 1990, 23-25.

Evertson, Carolyn; Edmund, T. Emmer; Barbara, S. Clements; Murray, E.Worsham. **Classroom Management For Elementary Teacher**. Needham Heights, Allyn & Bacon, 1997.

Fairchild, Thomas; Ferris O. Henson. **Davranış Bozukluğu Olan Çocuklara Yardım** (Çev. Nihal Bıyık). Eskişehir: Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi Yayını, 1988.

Fathi, Leyla. “Övgü mü Teşvik mi?” **Yaşadıkça Eğitim**. Sayı 32, Ocak-şubat 1994, 6-8.

Fındıkçı, İlhami. “Aile İçinde Disiplin.” **Yaşadıkça Eğitim**. Sayı 6, 1989, 27-31.

Ginott, Haim G. “Öğretmen-Öğrenci İlişkileri.” Çev. Suzan Mitrani. **Yaşadıkça Eğitim**. Sayı:1, Ocak-Şubat 1988, 47-54.

_____ (b) “Övgü ve Eleştirinin Yeni Yolları.” Çev. Hamdi Erkut.

Yaşadıkça Eğitim. Sayı:2, Mart-Nisan 1988, 35-38.

_____ (c) “Sınıf İçinde Olumlu Bir Ortam Nasıl Oluşturulur.” Çev.

Suzan Mitrani, **Yaşadıkça Eğitim.** Sayı:3, Mayıs-Haziran 1988, 27-30.

_____ (d) “Çocuklarda Disiplin.” **Yaşadıkça Eğitim.** Sayı:1, Ocak

Şubat 1988. 6-8.

Gordon, Thomas. **Etkili Öğretmenlik Eğitimi.** Çev. Emel Aksay, Birsen

Özkan. İstanbul: Ya-Pa Yayınları, 1993.

Gözütok, Dilek. **Okulda Dayak.** Ankara. 1993.

_____. “Disiplin Sağlamada Öğretmen Davranışları.” **I. Eğitim**

Kongresi Bildirileri. Buca Eğitim Fakültesi yayını, 1991

Gürşimşek, Işık. “Etkin Sınıf Yönetimi İçin Etkili İletişim Becerileri.” **Eğitim**

Bilim Dergisi. Cilt 23, Sayı 112, Nisan 1999.

Hartzell, Gary N.; Petrie, Thomas “A.The Principal and Discipline: Working

with School Structures, Teachers, and Students”. **Clearing House**, Vol. 65

Issue 6, Jul/Aug92, p376, 5p.

Hogelucht, Kimberly S. Bar; Geist, Patricia. "Discipline in the Classroom: Communicative Strategies for Negotiating Order." **Western Journal of Communication**, Vol. 61 Issue 1, Winter97, p1, 34p.

İpşiroğlu, Nazan. "Çağdaş Eğitimden Ne Anlıyoruz?" **Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim**. 1990, 13-25.

Jacopsen, D; Eggen P; Kauchak D. **Methods for Teaching, A Skills Aproach**. Macmillan Publish Compaany. New York. 1993.

Jenkins, Lee. **Sınıfta Öğrenmenin İyileştirilmesi**. (çev. Gönül Yenersey). İstanbul: Kalite Derneği yayınları. 1998.

Kameenui, Edward J; Darch, Craig B. **Instructional Classroom Management**. New York: Longman, 1995.

Küçükahmet, Leyla. **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi yayınları, Ankara: 1986.

Mendler, Allen N. "Discipline with Dignity in the Classroom: Seven Principles." **The Education Digest**. Volume 58, Issue 7, 1993.

Mccown, R; Roop, M; Geiger, P. **Educational Psychology**, Second Edition, Massachusetts: Allya & Bacon, 1996.

McDaniel, Thomas R. "A Back-to-Basics Approach to Classroom Discipline."

Clearing House, Vol. 67, Issue 5, May/Jun94, p254, 3p.

_____. <http://www.members.aol.com/churchward/hls/techniques.html>

2000.

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı,

Öğretmen Değerlendirme, Milli Eğitim Basımevi, Ankara: 1995.

Montague, Earl. **Fundamental of Secondary Classroom Instruction**. New

York: Macmillan. 1987.

Munn, P; Johnstone, M; Chalmers, V. **Effective Discipline in Primary Schools**

and Classrooms. London: Paul Chapman Publihing, 1992.

_____(b) **Effective Discipline in Secondary Schools and Classrooms**.

London:Paul Chapman Publihing, 1992.

Neill, Sean; Chris Caswell. **Body Language For Competent Teachers**,

London: Routledge, 1993.

Nelsen, Jane; Lynn, Lott; Stephen, Glenn. **Sınıfta Pozitif Disiplin**. (çev. Miyase

Koyuncu), İstanbul: Hayat yayınları. 2000.

Ozil, Şeyda. "Eğitimde Öğrenci Boyutu." **Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim.** 1990, 37-47.

Özyürek, Mehmet. **Sınıfta Davranış Yönetimi.** Ankara: Karatepe Yayınları, 1996.

_____. **Sınıfta Davranış Değiştirme (2).** Ankara: Karatepe Yayınları, 1998.

Palardy, J. Michael. "Dealing with Misbehavior: Two Approaches." **Journal of Instructional Psychology**, Vol. 22, Issue 2, Jun95, p135, 6p.

Petterle, Jo. "Reclaim the classroom!" **Thrust for Educational Leadership**, Vol. 27, Issue 1, Sep97, p28, 4p.

Rathvon, Natalie Wilson. "The Effects of Encouragement on off-task Behavior and Academic Productivity." **Elementary School Guidance & Counseling**, Vol. 24, Feb90, p189, 11p.

Romney, David M. "Çocuklarda Davranış Bozuklukları." Çev. Pınar Serbest. **Yaşadıkça Eğitim.** Sayı 7, Nisan-Mayıs-Haziran 1989, 51-55.

Sağlam, Mehmet. **TBMM 1997 Yılı Bütçe Görüşmeleri.** Ankara: 1996.

Sayın, Şura. "Çağdaş Eğitimde Amaç ve Yöntem." **Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim.** 1990, 25-37.

Short, Rick Jay; Short, Paula M. "An Organizational Perspective on Student Discipline: **Education**, Vol. 114 Issue 4, Summer94, p567, 3p.

Smith, Maureen A; Anjali Misra. "A Comprehensive Management System for Students in Regular Classroom." **The Elementary School Journal**. Volume 92, Issue 3, 1992.

Sprinthall, Norman; Richard C. Sprinthall. **Educational Psychology**. Fifty Edition, Singapore: McGraw-Hill. 1990.

Thompson, Andrea. "Parents' Most Frustrating Discipline Problems—Solved" **Good Housekeeping**, Vol. 223, Issue 3, Sep96, p152, 2p.

Tulley, Michael; Chiu, Lian Hwang. "Children's Perceptions of the Effectiveness of Classroom Discipline Techniques." **Journal of Instructional Psychology**, Vol. 25, Issue 3, Sep98, p189, 9p.

Tulley, Michael; Chiu, Lian Hwang. "Student Teachers and Classroom Discipline." **Journal of Educational Research**, Vol. 88 Issue 3, Jan/Feb95, p164, 8p.

Turanlı, Adem Sultan. Students' Expectations and Perceptions of Teachers' Classroom Management Behaviors. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, Ankara: 1995.

Ültanır, Gürcan. "Öğretmen Beklentileri ve Disiplin Sorunları." **Milli Eğitim Dergisi**. Sayı:141, 1999, 43-51.

Van Acker, Richard; Grant, Sharon H. "Teacher and Student Behavior as a Function of Risk for Aggression." **Education & Treatment of Children**, Vol. 19 Issue 3, Aug96, p316, 19p.

Wasicsko, M. Mark; Ross, Steven M. "How to Create Discipline Problems." **Clearing House**, Vol. 67, Issue 5, May/Jun94, p248, 4p.

Wolfgang, Charles H.; Kelsay, Karla Lynn. "Discipline and the Social Studies Classroom, Grades K-12." **Social Studies**, Vol. 86, Issue 4, Jul/Aug95, p175, 8p.

Woolfolk, E. Anita. **Educational Psychology**. Fifth edition, Needham Heights: Allyn and Bacon, 1993.

www.disciplinehelp.com/instruct/default.htm, 2000

www.nwrel.org/scpd/sirs/5/cu9.html, 2000

Yavuzer, Haluk. **Çocuk Eğitimi El Kitabı**. Yedinci basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998.

_____. **Çocuk ve Suç**. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992.

Yıldırım, Ali; Hasan Şimşek. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayınları, 1999.

EKLER

EK.1. Öğretmen Görüşme Formu

EK.2. Öğrenci Görüşme Formu

EK.3. Yönetici Görüşme Formu

EK.4. Öğretmen Gözlem Formu

EK.5. Araştırma İzin Yazısı

EK.6. Özgeçmiş

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

İlköğretim Okullarında Disiplininin Sağlanması

Okul _____ tarih ve saat (başlangıç-bitiş) _____

Giriş

Merhaba, benim adım Bahri Aydın, A.İ.B. Üniversitesinde araştırma görevlisiyim. İlköğretim 8. sınıflarda disiplin sorunları, nedenler ve çözüm yöntemleri konusunda araştırma yapıyorum ve sizin bu konulardaki deneyimlerinizin araştırmaya önemli katkı sağlayacağını düşünüyorum. Görüşmeye başlamadan önce şunları belirtmek istiyorum.

- Araştırmamızda görüştüğümüz bireylerin ismini kesinlikle belirtmeyeceğiz.
- Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz bir şey var mı?
- Görüşmeyi izin vererseniz zamandan kazanmak için teybe kaydetmek istiyorum. Sizce bir sakıncası var mı?
- İzin vererseniz sorulara başlamak istiyorum?

Görüşme Soruları

1. Sınıfınızda karşılaştığınız disiplin sorunları nelerdir?(1)Sözel, sözel olmayan; önemsiz, önemli, çok ciddi
2. Öğrencileri disiplini bozan davranışı göstermelerinde neyin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?(2)aile, öğretmen, öğrencinin gelişim özelliği
3. Karşılaştığınız disiplin sorunlarının çözümünde neleri ön plana çıkarıyorsunuz?(3) (disiplin sorununu nasıl çözüyorsunuz?)önemsiz, önemli, ciddi
4. Sizce disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenin özellikleri nelerdir?(2) Kişilik, mesleki, sosyal
5. Disiplin sağlayan bir öğretmenin alana hakimiyeti ve bilgileri aktarma yöntemi arasında nasıl bir ilişki görüyorsunuz?(2)
6. Hangi disiplin sorunları karşısında çaresiz kaldığınızı düşünüyorsunuz?(3)
7. Disiplin sorunlarının oluşmasında okul yönetiminin ne tür özelliğinin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?(2)
8. Disiplin sorunu gösteren öğrencilerin ailesinin sosyo-ekonomik yapıları konusunda neler söyleyebilirsiniz? Üst, orta, alt (2)
9. Disiplin sorunlarının meydana gelmesinde tv. ve çevrenin etkisi konusunda ne düşünüyorsunuz?(2)
10. 8. sınıftaki öğrencilerin diğer alt sınıftaki öğrencilere göre disiplin sorunlarının ortaya çıkması bakımından ne gibi farklılıklar görüyorsunuz? (2)
11. Öğrencilerin akademik ve ya sosyal başarıları ile disiplini bozan davranışı arasında ne gibi bir ilişkinin olduğunu düşünüyorsunuz? (2)
12. Öğrencilerin cinsiyetleri ile disiplini bozma davranışı arasında ne tür ilişkinin olduğunu düşünüyorsunuz? (2)
13. Disiplin sorunlarının çözümünde neler yapılabilir?(4) okul yönetimi, aile, öğretmen
14. Bu konuda başka eklemek istedikleriniz var mı?

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim

ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

İlköğretim Okullarında Disiplininin Sağlanması

Okul _____ tarih ve saat (başlangıç-bitiş) _____

Giriş

Merhaba, benim adım Bahri Aydın, A.İ.B. Üniversitesinde araştırma görevlisiyim. İlköğretim 8. sınıflarda disiplin sorunları, nedenler ve çözüm yöntemleri konusunda araştırma yapıyorum. Bu nedenle görüşlerinize başvuracağım. Yapacağımız görüşme saklı tutulacak ve herhangi bir isim hiçbir yere verilmeyecektir. Bu yüzden görüşlerinizi samimi bir şekilde belirtebilirsiniz.

Görüşme Soruları

1. Sınıfınızda en çok disiplini bozan öğrenci davranışlarının (öğrenmenizi engelleyen) neler olduğunu düşünüyorsunuz?(1)
2. Disiplini bozan davranış gösteren öğrencilerin niçin böyle davrandıklarını düşünüyorsunuz?(2)
3. İyi disiplin sağlayan öğretmen ne gibi özellikler gösteriyor?(4)
4. Disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmen ne gibi özellikler gösteriyor?(2) kişilik, mesleki, sosyal yönlerden
5. Disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenin alan bilgisi ve bu bilgisini aktarma yöntemi konusunda neler söyleyebilirsiniz?(2)
6. Disiplini sağlamada başarılı öğretmen disiplin sorununa karşı nasıl tepki gösteriyor?(disiplin sorunlarını nasıl çözüyor)önemsiz, önemli, ciddi sorunlara karşı(3)
7. Disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmen disiplin sorunlarına karşı nasıl tepki gösteriyor?3
8. Disiplinin sağlanması için; öğretmen, öğrenci, aile ve okul yönetiminin ne yapmasını istersiniz?(4)
9. Bu konuda başka eklemek istedikleriniz var mı?

Katkılarınızdan dolayı çok teşekkür ederim.

YÖNETİCİ GÖRÜŞME FORMU

İlköğretim Okullarında Disiplininin Sağlanması

Okul _____ tarih ve saat (başlangıç-bitiş) _____

Giriş

Merhaba, benim adım Bahri Aydın, A.İ.B. Üniversitesinde araştırma görevlisiyim. İlköğretim 8. sınıflarda disiplin sorunları, nedenler ve çözüm yöntemleri konusunda araştırma yapıyorum ve sizin bu konulardaki deneyimlerinizin araştırmaya önemli katkı sağlayacağını düşünüyorum. Görüşmeye başlamadan önce şunları belirtmek istiyorum.

- Araştırmamızda görüştüğümüz bireylerin ismini kesinlikle belirtmeyeceğiz.
- Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz bir şey var mı?
- Görüşmeyi izin verirseniz zamandan kazanmak için teybe kaydetmek istiyorum. Sizce bir sakıncası var mı?
- İzin verirseniz soruları başlamak istiyorum?

1. Sınıftan size disiplin sorunları olarak gelen sorunlar nelerdir?
2. Sorunların nereden kaynaklandığını düşünüyorsunuz?(aile, öğretmen, çevre)
3. Sorunları nasıl çözüyorsunuz?
4. Sorunları çözümünde nelerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

ÖĞRETMEN GÖZLEM FORMU

Amaç

Bu gözlemin amacı, sınıfta görülen disiplin sorunlarını, öğretmenlerin tepkilerini ve disiplin sorunlarının nedenlerini ortaya çıkarmaktır.

Araştırma Soruları

1. Sınıf içinde öğretmenin karşılaştığı disiplin sorunları nelerdir?
2. Disiplin sorunlarına karşı öğretmen nasıl tepki göstermektedir?
3. Sorunların önlenmesine yönelik ne tür önlemler alınmaktadır?
4. Sorunları etkileyen nedenler nelerdir?

Veri Toplama

İlköğretim 8. Sınıfında disiplin sağlamada başarılı ve güçlük çeken birer öğretmen disiplininin sağlanması konusunda bir buçuk ay süre ile gözlenecektir. Araştırma verisi aşağıdaki boyutlar çerçevesinde toplanmıştır.

Disiplin sağlamada başarılı öğretmenin gözlem sonuçları; derse giriş, yoklama yapma, sınıfta duruşu, dersi işleme başlıkları ile ele alınmıştır. Disiplin sağlamada güçlük çeken öğretmenin gözlem sonuçları ise; derse giriş, yoklama yapma, dersi ilenış yöntemi, öğretmenin duruşu, öğrencilerin tahtada ders anlatan öğrenciye müdahale biçimleri, konu işlenirken öğrencilerin ders dışında yaptıkları işler,gürültüye karşı öğretmenin tepkisi, öğrencilerin birbirlerini şikayet etmeleri, öğretmenin istenmeyen davranışa karşı tepkileri boyutlarında incelenmiştir.

Gözlem Notlarının Analizinde Kullanılacak Kodlama Listesi

Aşağıda yer alan kodlar, gözlemi yapan kişinin sınıf içinde öncelikle dikkat etmesi gereken boyutları daha belirgin bir biçimde ortaya koymaktadır.

Öğrenciyi dinleme becerisi	Öğrenciyi onaylama becerisi
Övgüyü kullanma biçimi (değerlendirici-takdir edici övgü)	Cezayı kullanma şekli
Öğrencilerle kural oluşturma	Öğrencinin davranışına tepki biçimim
Öğrenciye değer verme	Tesvik etme

Jest ve mimikleri kullanma	İsmiyle çağırma
Sorumluluk yükleme	Alay etme
Tehdidi kullanma	Gereksinimleri karşılama
Emir verme	Öfkesini ifade etme
Söz hakkı verme	Ben-sen mesajları kullanma
Bazı davranışları önemsememe	Mizahı kullanma
Olumlu ve olumsuz pekiştireç verme	Not.. semboller kullanma
Somut pekiştireçler kullanma	Kişiliği yargılama
Durumu tanımlama	Hakaret etme
Yardım ifadeleri kullanma	Öğrencileri selamlama
Birlikte geçirilen zaman	Olumlu yönleri belirtme
Hastalandığı zaman ilgilenme	İstenmeyen davranışa müdahale zamanı
Eğitimsel değeri olan etkinlikler düzenleme	
Nasihah etme	Hiddetlenme,kötü söz kullanma, kitapları atma çarpma, bağırma

Öğretmen tepkileri

Durmayı emretme	Azarlama
Kuralı söyleme	Öğrencinin yanına gitme
Öğrenciyi çalışmaya katma	Tehdit
Yüz ifadeleri	Ani olarak durma
Jestleri kullanma	Öğrencinin yerini değiştirme
Mizahı kullanma	Dokunma
Alay etme	Ceza
Farkına varmama	Sessizce uyarma
Görüşmeye çağırma	Görmezden gelme
Dokunma	Soru sorma

T. C.
BOLU VALİLİĞİ
MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : B. 08. 4. MEM. 4. 14 00.03.510/ 8929
Konu : Araştırma İzni.

B O L U

26 NİSAN 2000

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

İLGİ:24.04.2000 tarih ve 400/412 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Doktora öğrencisi Bahri AYDIN'ın ilimiz Merkez İlköğretim Okullarında "İlköğretim Okullarında Sınıf Düzeninin (Disiplininin) Sağlanması" üzerine araştırma yapması ile ilgili 25.04.2000 tarih ve 8891 sayılı Valilik oluru örneği ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Ekl.1-Valilik oluru örneği(1 adet)

B.Bestami ALKAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

İn Cırcı Honno
8.5.2000
8.5.2000

Verilecek cevaplarda yazım an tarih ve sayısının bildirilmesi.